J.c.24.
0,, 2, 8

[illegible] and Heath [illegible]

Renouard Tom II. p. 297 —
collated & perfect!

JOHN CARTER BROWN

Binding by a well known — but nameless
Cambridge binder of c. 1650.

John Carter Brown.

Aldus Ro. Marco Antonio Mauroceno Veneto, & Equiti clariſs. S.P.D.

Omneis libros, qui induſtria noſtra excuſi exeũt in manus hominum aliqua epiſtola, quæ ſit tanq̃; eorum argumentũ, amicis, iiſq́; doctiſs. nuncupare ſtatuimus. Quare Anneum Lucanum hiſce characteribus noſtris in tuo nomine publicãnus Eques iclyte. Tum quia tuũ mihi Lucanum et antiquum, et correctum, ut eo exemplari uterer et benigne, et humaniter commodaſti, Tũ etiam q cum Lucanus bella terra, mariq́; à Romanis inter ſe geſta ſic ſcripſerit, ut oratoribus magis, q̃ poetis adnumerãdus uideatur, et tu exercitibus. S.V. unà cum imperatoribus ſumma laude olim præfueris, oratorq́; doctrina & eloquentia ſingulari à Senatu tuo ſapiẽtiſs. ad ſummos Chriſtianorum miſſus fueris, hæc tibi maxime cõuenire exiſtimauimus. Adde q Lucanũ propter eius orationes ſublimes & concitatas, eſſe tibi ſcimus ualde familiarem. Munuſculum uero hoc noſtrum gratum tibi fore putamus, & quia tu es humaniſs. et quia ipſe liber dignus cum propter plurima, tum etiam quia commodius in manibus ſua paruitate haberi poterit. Vale.

Corduba me genuit. rapuit Nero: prælia dixi.
Quæ geſſere pares, hinc Socer, inde Gener.
Continuo nunquam direxi carmina ductu,
Quæ tractim ſerpit, plus mihi comma placet.
Fulminis in morem, quæ ſunt miranda citentur,
Hæc uero ſapiet dictio, quæ feriet.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER PRIMVS.

Bella per emathios pluſquam ciui-
lia campos,
Iusq; datum ſceleri canimus, po-
pulumq; potentem
In ſua uictrici conuerſum uiſcera
dextra,
Cognatasq; acies, & rupto fœdere regni
Certatum, totis concuſſi uiribus orbis
In commune nefas, infeſtisq; obuia ſignis
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor ò ciues, quæ tanta licentia ferri,
Gentibus inuiſis Latium præbere cruorem?
Cumq; ſuperba foret Babylon ſpolianda trophæis
Auſoniis, umbraq; erraret Craſſus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem ciuiles hauſerunt ſanguine dextræ,
Vnde uenit Titan, & nox ubi ſydera condit,
Quaq; dies medius flagrantibus æſtuat horis,
Et qua bruma rigens, ac neſcia uere remitti,
Aſtringit Scythicum glaciali frigore pontum.
Sub iuga iam ſeres, iam Barbarus iſſet Araxes,
Et gens ſiqua iacet naſcenti conſcia Nilo.
Tum ſi tantus amor belli tibi Roma nefandi,
Totum ſub Latias leges cum miſeris orbem,
In te uerte manus, non dum tibi defuit hoſtis.
At nunc ſemirutis pendent quod mœnia tectis

Vrbibus Italiæ, lapſisq́; ingentia muris
Saxa iacent, nulloq́; domus cuſtode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.
Horrida quod dumis, multosq́; inarata per annos
Heſperia eſt, deſuntq́; manus poſcentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Pœnus erit. nulli penitus diſcindere ferro
Contigit. alta ſedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod ſi non aliam uenturo fata Neroni
Inuenère uiam, magnoq́; æterna parantur
Regna Deis, cœlumq́; ſuo ſeruire tonanti
Non niſi ſæuorum potuit poſt bella gigantum.
Iam nihil ò ſuperi querimur ſcelera iſta, nefasq́;
Hac mercede placent. diros Pharſalia campos
Impleat, & Pœni ſaturentur ſanguine manes.
Vltima funeſta concurrant prælia Munda.
His Cæſar Peruſina fames, Mutinæq́; labores
Accedans fatis, & quas premit aſpera claſſes
Leucas & ardenti ſeruilia bella ſub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta eſt, te, cum ſtatione peracta
Aſtra petes ſerus, prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo, ſeu ſceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi tranſcendere currus,
Telluremq́; nihil mutato ſole timentem
Igne uago luſtrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuriq́; tuo natura relinquet
Quis Deus eſſe uelis, ubi regnum ponere mundi
Sed neq; in arctoo ſedem tibi legeris orbe,
Nec polus aduerſi calidus qua uergitur auſtri,

Vnde tuam uideas obliquo ſydere Romam.
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris unam,
Sentiet axis onus, librati pondera cœli
Orbe tene medio. pars ætheris illa ſereni
Tota uacet, nullæq́; obſtent à Cæſare nubes,
Tunc genus humanum poſitis ſibi conſulat armis,
Inq́; uicem gens omnis amet, pax miſſa per orbem
Ferrea belligeri compeſcat limina Iani.
Sed mihi iam numen, nec ſi te pectore uates
Accipiam, cyrrhæa uelim ſecreta mouentem
Sollicitare Deum, Bacchumq́; auertere Nyſa.
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas.
Fert animus cauſas tantarum expromere rerum,
Immenſumq́; aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excuſſerit orbi.
Inuida fatorum ſeries, ſummisq́; negatum
Stare diu. nimioq́; graues ſub pondere lapſus,
Nec ſe Roma ferens. ſic cum compage ſoluta
Secula tot mundi ſuprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sydera ſyderibus concurrent, ignea pontum
Aſtra petent, tellus extendere littora nolet,
Excutietq́; fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poſcet ſibi, totaq́; diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mundi.
In ſe magna ruunt. lætis hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modum, nec gentibus ullis
Commodat in populum terræ. pelagiq́; potentem
Inuidiam Fortuna ſuam. tu cauſa malorum

F acta tribus dominis communis Roma, nec unquam
I n turbam miſſi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiaq́; cupidine cæci,
Q uid miſcere iuuat uires? orbemq́; tenere
I n medio? dum terra fretum, terramq́; leuabit
A er, & longi uoluent titana labores,
N oxq́; diem cœlo totidem per ſigna ſequetur,
N ulla fides regni ſociis, omnisq́; poteſtas
I mpatiens conſortis erit, nec gentibus ullis
C redite, nec longe fatorum exempla petantur,
F raterno primi maduerunt ſanguine muri.
N ec pretium tanti tellus, pontusq́; furoris
T unc erat, exiguum dominos commiſit Aſylum.
T emporis anguſti manſit concordia diſcors,
P axq́; fuit non ſponte ducum. nam ſola futuri
C raſſus erat belli medius mora. Qualiter undas
Q ui ſecat, et geminũ gracilis mare ſeparat Iſthmos,
N ec patitur conferre fretum, ſi terra recedat
I onium Aegæo franget mare. Sicubi ſæua
A rma ducum dirimens miſerando funere Craſſus,
A ſſyrias Latio maculauit ſanguine Carras,
P arthica romanos ſoluerunt damna furores.
P lus illa uobis acie, quàm creditis actum eſt
A rſacidæ, bellum uictis ciuile dediſtis.
D iuiditur ferro regnum, populiq́; potentis,
Q uæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem,
N on cœpit fortuna duos. nam pignora iuncti
S anguinis, & diro ferales omine tædas
A bſtulit ad manes parcarum Iulia, ſæua
I ntercepta manu. quod ſi tibi fata dediſſent

Maiores in luce moras, tu ſola furentem
Inde uirum poteras, atq; hinc retinere parentem,
Armataſq́; manus excuſſo iungere ferro,
Vt generos ſoceris mediæ iunxere Sabinæ.
Morte tua diſcuſſa fides, bellumq́; mouere
Permiſſum ducibus, ſtimulos dedit æmula uirtus.
Tu noua ne ueteres obſcurent acta triumphos,
Et uictis cedat Pyratica laurea Gallis
Magne times, te iam ſeries, uſuſq́; laborum
Erigit, impatienſq́; loci fortuna ſecundi,
Nec quenquam iam ferre poteſt, Cæſar'ue priorem,
Pompeius'ue parem. quis iuſtius induit arma
Scire nefas, magno ſe iudice quiſq; tuetur.
Victrix cauſa Deis placuit, ſed uicta Catoni.
Nec coiere pares. alter uergentibus annis
In ſenium, longoq́; togæ tranquillior uſu
Dedidicit iam pace ducem, famæq́; petitor
Multa dare in uulgus, totus popularibus auris
Impelli, plauſuq́; ſui gaudere theatri,
Nec reparare nouas uires, multumq́; priori
Credere fortunæ. ſtat magni nominis umbra.
Qualis frugifero quercus ſublimis in agro
Exuuias ueteres populi, ſacrataq́; geſtans
Dona ducum, nec iam ualidis radicibus hærens
Pondere fixa ſuo eſt, nudoſq́; per aera ramos
Effundens trunco non frondibus efficit umbram,
Sed quamuis primo nutet caſura ſub Euro,
Tot circum ſyluæ firmo ſe robore tollant,
Sola tamen colitur. Sed non in Cæſare tantum
Nomen erat, nec fama ducis, ſed neſcia uirtus

Stare loco,ſolusq́; pudor non uincere bello.
Acer,& indomitus quo ſpes,quoq́; ira uocaſſet
Ferre manũ,& nunquam temerando parcere ferro,
Succeſſus urgere ſuos,inſtare fauori
Numinis,impellens quicquid ſibi ſumma petenti
Obſtaret,gaudensq́; uiam feciſſe ruina.
Qualiter expreſſum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulſi ſonitu,mundiq́; fragore
Emicuit,rupitq́; diem,populosq́; pauentes
Terruit,obliqua perſtringens lumina flamma,
In ſua templa furit,nullaq́; exire uetante
Materia, magnamq́; cadens,magnamq́; reuertens
Dat ſtragem late,ſparſosq́; recolligit ignes.
Hæ ducibus cauſæ ſuberant,ſed publica belli
Semina,quæ populos ſemper merſere potentes.
Namq; ut opes nimias mundo fortuna ſubacto
Intulit,& rebus mores ceſſere ſecundis,
Prædaq́; & hoſtiles luxum ſuaſere rapinæ,
Non auro,tectis'ue modus,menſasq́; priores,
Aſpernata fames,cultus geſtare decoros
Vix nuribus,rapuere mares.fœcunda uirorum
Paupertas fugitur,totoq́; accerſitur orbe
Quo gens quæq; perit.tum longos iungere fines
Agrorum,& quondam duro ſulcata Camilli
Vomere,& antiquos Curionum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus,quem pax tranquilla iuuaret,
Quem ſua libertas immotis paſceret armis.
Inde iræ faciles,& quod ſuaſiſſet egeſtas,
Vile nefas,magnumq́; decus,ferroq́; petendum
Plus patria potuiſſe ſua,menſuraq́; iuris.

Vis erat. hinc leges, & plebiſcita coactæ,
Et cum conſulibus turbantes iura tribuni.
Hinc rapti faſces pretio, ſectorq́; fauoris
Ipſe ſui populus letaliſq́; ambitur urbi,
Annua uenali referens certamina campo.
Hinc uſura uorax, auidumq́; in tempore fœnus,
Et concuſſa fides, & multis utile bellum.
Iam gelidas Cæſar curſu ſuperauerat alpes,
Ingenteſq́; animo motus, bellumq́; futurum
Cœperat, ut uentum eſt parui Rubiconis ad undas,
Ingens uiſa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obſcuram uultu mœſtiſſima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæſarie lacera, nudiſq́; aſtare lacertis,
Et gemitu permixta loqui. quo tenditis ultra?
Quo fertis mea ſigna uiri? ſi iure uenitis,
Si ciues, huc uſq; licet. tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, greſſumq́; coercens
Langor in extrema tenuit ueſtigia ripa.
Mox ait ô magnæ qui mœnia proſpicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiiq́; penates
Gentis Iuleæ, & rapti ſecreta Quirini,
Et reſidens celſa latialis Iuppiter Alba,
Veſtaleſq́; foci, ſummiq́; ô numinis inſtar,
Roma faue cœptis non te furialibus armis
Perſequor, en adſum uictor, terraq́;, mariq́;
Cæſar ubiq; tuus. liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hoſtem,
Inde moras ſoluit belli, tumidumq́; per amnem
Signa tulit propere. ſicut ſqualentibus aruis

Aeſtiferæ Libyes uiſo Leo comminus hoſte
Subſedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi ſe ſæuæ ſtimulauit uerbere caudæ,
Erexitq; iubas, uaſto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis ſi lancea Mauri
Hæreat, aut latum ſubeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti ſecurus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum feruida canduit æſtas,
Perq; imas ſerpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Auſoniis diſterminat arua colonis.
Tum uires præbebat hyems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri reſolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum ſonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
Cæſar ut aduerſam ſuperato gurgite ripam
Attigit, Heſperiæ uetitis, & conſtitit aruis,
Hic ait hic pacem, temerataq; iura relinquo,
Te fortuna ſequor, procul hinc iam fœdera ſunto.
Credidimus fatis, utendum eſt iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis uerbere fundæ
Ocyor, & miſſa Parthi poſt terga ſagitta,
Vicinumq; minax inuadit Ariminum, et ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto,
Iamq; dies primos belli uiſura tumultus
Exoritur, ſeu ſponte Deum, ſeu turbidus auſter
Impulerat, mœſtam tenuerunt nubila lucem.

Conſtitit ut capto iuſſus deponere miles
Signa foro. ſtridor lituum, clangorq; tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populis ſtratisq; excitat iuuentus
Diripiunt ſacris affixa penatibus arma.
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq; cuſpide pila,
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes
Vt notæ fulſere Aquilæ, romanaq; ſigna.
Et celſus medio conſpectus in agmine Cæſar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis,
O triſti damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq; caſtra ſumus, melius fortuna dediſſes
Orbe ſub eoo ſedem, gelidaq; ſub arcto,
Errantesq; domos, Latii quàm clauſtra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cimbrumq; ruentem
Vidimus, & martem Libyes, curſumq; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna laceſſit,
Hac iter eſt bellis. Gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palàm, uox nulla dolori
Credita, ſed quantum uolucres cum bruma coercet,
Rura ſilent, mediusq; tacet ſine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux ſoluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq; in prælia menti
Vrgentes addunt ſtimulos, cunctasq; pudoris
Rumpunt fata moras, iuſtos fortuna laborat
Eſſe ducis motus, & cauſas inuenit armis.

Expulit ancipiti diſcordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis
Hos iam mota ducis, uicinaq́; ſigna petentes
Audax uenali comitatur Curio lingua.
Vox quondam populi, libertatemq́; tueri
Auſus, & armatos plebi miſcere potentes.
Vtq́; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conſpexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæſar ait partes, quamuis nolente Senatu
Traximus imperium tunc, cum mihi roſtra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre Quirites,
Sed poſtquam leges bello ſiluere coactæ,
Pellimur è patriis laribus, patimurq́; uolentes
Exilium, tua nos faciet uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,
Tolle moras. ſemper nocuit differre paratis,
Par labor atq; metus pretio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te Gallia luſtris
Pars quota terrarum, facili ſi prælia pauca
Geſſeris euentu, tibi Roma ſubegerit orbem.
Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut ſacras poſcunt capitolia laurus.
Liuor edax tibi cuncta negat, genteſq́; ſubactas
Vix impune feres, ſocerum depellere regno
Decretum eſt genero. partiri non potes orbem,
Solus habere potes. ſic poſtquam fatus, & ipſi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ,
Accenditq́; ducem, quantum clamore iuuatur
Eleus ſonipes, quamuis iam carcere clauſo
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad ſigna maniplos,
Vtq; ſatis trepidum turba coeunte tumultum
Compoſuit, uultu, dextraq; ſilentia iuſſit.
Bellorum ô ſocii, qui mille pericula Martis
Mecum ait experti decimo iam uincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis,
Vulneraq; & mortes, hyemesq; ſub alpibus actæ,
Non ſecus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quam ſi pœnus tranſcenderet alpes
Hannibal, implentur ualido tirone cohortes,
In claſſem cadit omne nemus, terraq;, mariq;
Iuſſus Cæſar agi. quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna ſecundis
Mecum rebus agat, ſuperiq; ad ſumma uocantes
Tentamur, ueniat dux longa pace ſolutus
Milite cum ſubito, partesq; in bella togatæ,
Marcellusq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot ſociabunt tempora regno?
Ille reget currus nundum patientibus annis?
Ille ſemel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum ſuppreſſa per orbem
Ac iuſſam ſeruire famem? quis caſtra timenti
Neſcit mixta foro? gladii cum triſte minantes
Iudicium inſolita trepidum cinxere corona,
Atq; auſo medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauſerunt ſigna milonem.
Nunc quoq; ne laſſum teneat priuata ſenectus,
Bella nefanda parat, ſuetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam ſcelerum uiciſſe magiſtrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam poſuere furorem
Quas nemore Hircano matrum dum luſtra ſequũtur
Altus cæſorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum ſolito tibi lambere ferrum
Durat Magne ſitis: nullus ſemel ore receptus
Pollutas patitur ſanguis manſueſcere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis ſcelerum modus eſt? ex hoc iã te improbe regno
Ille tuus ſaltem doceat diſcedere Sylla.
Poſt cilicas ne uagos, & laſſi pontica Regis
Prælia Barbarico uix conſumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæſar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iuſſus
Paruerim, mihi ſi merces erepta laborum eſt,
His ſaltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles ſub quolibet iſte triumphet,
Conferet exanguis quo ſe poſt bella ſenectus?
Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noſter ueteranus aret? quæ mœnia feſſis?
An melius fient pyratæ Magne coloni?
Tollite iam pridem uictricia tollite ſigna,
Viribus utendum eſt quas fecimus, arma tenenti
Omnia dat qui iuſta negat, nec numina deſunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnum quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi ſeruire paratæ.
Dixerat. ad dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriiq; penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, ſed diro ferri reuocantur amore,

Ductoriſq́; metu. ſummi tum munera pili
Lælius, emeritiq́; gerens inſignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum,
Si licet exclamat romani maxime rector
Nominis, & ius eſt ueras expromere cauſas,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur, deerat'ne tibi fiducia noſtri?
Dum mouet hic calidus ſpirantia corpora ſanguis,
Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam, regnumq́; Senatus?
Vſque adeo miſerum eſt ciuili uincere bello?
Duc age per Scythiæ populos, per inhoſpita Syrtis
Littora, per calidas Libyes ſitientis arenas.
Hæc manus, ut uictum poſt terga relinqueret orbem,
Oceani tumidas remo compeſcuit undas,
Fregit & arctoo ſpumantem uertice Rhenum.
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi, quàm uelle neceſſe eſt;
Nec ciuis meus eſt, in quem tua claſſica Cæſar
Audiero. per ſigna decem felicia caſtris,
Perq́; tuos iuro quocunq; ex hoſte triumphos
Pectore ſi fratris gladium, iuguloq́; parentis
Condere me iubeas, plenæq́; in uiſcera partu
Coniugis, inuita peragam tamen omnia dextra.
Si ſpoliare Deos, ignemq́; immittere templis,
Numina miſcebit caſtrenſis flamma Monetæ.
Signa ſuper tuſci ſi ponere Tybridis undas,
Heſperios audax ueniam metator in agros.
Tu quoſcunq; uoles in planum effundere muros,
His Aries actus diſperget ſaxa lacertis,
Illa licet penitus tolli quam iuſſeris urbem

Roma ſit,his cunctæ ſimul aſſenſere cohortes,
Elataſq; alte quæcunq; ad bella uocaret
Promiſere manus. it tantus ad æthéra clamor,
Quantus piniferæ boreas, cum Thracius Oßæ
Rudibus incubuit curuato robore preſſæ,
Fit ſonus, aut rurſus redeuntis in æthéra ſyluæ
Cæſar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fatáq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam, ſparſas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; ſignis.
Deſeruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Caſtráq;, quæ Vogeſi curuam ſuper ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis.
Hi uada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa ſtatione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & Heſperiæ promoto milite Varus.
Quaq; ſub Herculeo ſacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non chorus in illum
Ius habet, aut Zephyrus, ſolus ſua littora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci,
Quáq; iacet littus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis uicibus, cum funditur ingens
Oceanus, uel cum refugis ſe fluctibus aufert
Ventus, ab extremo pelagus ſic axe uolutet,
Deſtituatq; ferens, an ſydere mota ſecundo
Tethyos unda uagæ lunaribus æſtuet horis,
Flammiger an Titan ut alentes hauriat undas

Erigat

Erigat oceanum, fluctuſq; ad ſydera tollat.
Quærite quos agitat mundi labor. at mihi ſemper
Tu quæcunque moues tam crebros cauſa meatus,
Vt ſuperi uoluere, late. tunc rura nemetis
Qui tenet, et ripas Satyri, qua littore curuo
Molliter admiſſum claudit Tarbellicus æquor,
Signa mouet, gaudetq; amoto Santonus hoſte,
Et Biturix, longiſq; leues ſaxones in armis,
Optimus excuſſo Leucus, Rhenuſq; lacerto,
Optima gens flexis in girum Sequana frenis,
Et docilis rector monſtrati Belga couini,
Aluerniq; auſi latios ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi nimiumq; rebellis
Neruius, et cæſi pollutus ſanguine Cottæ,
Et qui te laxis imitantur Sarmata brachis
Vangiones, bathauiq; truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ, qua Cinga pererrat
Gurgite, qua Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim, qua montibus ardua ſummis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.
Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ.
Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrenſq; feris altaribus Heſus,
Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.
Vos quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
Laudibus in longum uates dimittitis æuum,
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.
Et uos barbaricos ritus, moremq; ſiniſtrum

Sacrorum Dryidæ poſitis repetiſtis ab armis.
Solis noſſe deos, et cœli numina uobis,
Aut ſolis neſcire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis. uobis authoribus umbræ
Non tacitas erebi ſedes, ditiſq; profundi
Pallita regna petunt, regit idem ſpiritus artus
Orbe alio, longæ canitis ſi cognita uitæ,
Mors media eſt, certe populi, quos deſpicit arctos,
Felices errore ſuo, quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
Mortis, & ignauum eſt rediture parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppoſiti petitis Romam, Rheniq; feroces
Deſeritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæſar ut immenſæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, uicinaq; mœnia complet.
Vana quoque ad ueros acceſſit fama timores,
Irrupitq; animos populi, cladem q; futuram
Intulit, & uelox properantis nuntia belli
Innumeras ſoluit falſa in præconia linguas.
Eſt qui tauriferis ubi ſe Meuania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & qua Nar tyberino illabitur amni
Barbaricas ſæui diſcurrere Cæſaris alas,
Ipſum omnes aquilas, collataq; ſigna ferentem
Agmine non uno, denſiſq; incedere caſtris,
Nec qualem meminere uident, maiorq;, feruſq;
Mentibus occurrit, uictoq; immanior hoſte.

Tunc inter Rhenum populos, alpesq́; iacentes,
Finibus arctois, patriaq́; a ſede reuulſos
Pone ſequi, iuſſamq́; feris a gentibus urbem
Romano ſpectante rapi, ſic quiſq; pauendo
Dat uires famæ, nulloq́; authore malorum,
Quæ finxere, timent, nec ſolum uulgus inani
Perculſum terrore pauet, ſed curia, & ipſi
Sedibus exiliere patres, inuiſaq́; belli
Conſulibus fugiens mandat decreta Senatus.
Tunc quæ tuta petant, & quæ metuenda relinquant,
Incerti, quo quenq; fugæ tulit impetus, urget
Præcipitem populum, ſerieq́; hærentia longa
Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
Corripuiſſe faces, aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos, ſic turba per urbem
Præcipiti lymphata gradu, uelut unica rebus
Spes foret afflictis, patrios excedere muros
Inconſulta ruit, Qualis cum turbidus auſter
Reppulit a libycis immenſum ſyrtibus æquor,
Fractaq́; ueliferi ſonuerunt pondera mali,
Deſilit in fluctus deſerta puppe magiſter,
Nauitaq́;, & non dum ſparſa compage carinæ
Naufragium ſibi quisq; facit, ſic urbe relicta
In bellum fugitur, nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens, coniuxue maritum
Fletibus, aut patrii, dubiæ dum uota ſalutis
Conciperent, tenuere lares, nec limine quisquam
Exit, & extremo tunc forſitan urbis amatæ
Plenus abit uiſu, ruit irreuocabile uulgus.
O faciles dare ſumma Deos, eademq́; tueri

Difficiles, urbem populis, uictiſq; frequentem
Gentilis, & generis, cöeat ſi turba, capacem
Humani, facilem uenturo cæſare prædam
Ignauæ liquere manus. cum preſſus ab hoſte
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula uallo,
Et ſubitus rapti munimine ceſpitis agger
Præbet ſecuros intra tentoria ſomnos,
Tu tantum audito bellorum nomine Roma
Deſereris, nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia eſt tantorum danda pauorum.
Pompeio fugiente timent. tum nequa futuri
Spes ſaltem trepidas mentes leuet, addita fati
Peioris manifeſta fides, ſuperiq; minaces
Prodigiis terras implerunt. æthera. pontum.
Ignota obſcuræ uiderunt ſydera noctes,
Ardentemq; polum flammis, cœloq; uolantes
Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
Syderis, et terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra ſereno,
Et uarias ignis denſo dedit aëre formas.
Nunc iaculum longo, nunc ſparſo lumine lampas,
Emicuit cœlo tacitum ſine nubibus ullis
Fulmen, et Arctois rapiens de partibus ignem
Percuſſit latiale caput, ſtellæq; minores
Per uacuum ſolitæ noctis decurrere tempus
In medium uenêre diem, cornuq; coacto
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum ſubita percuſſa expalluit umbra.
Ipſe caput medio Titan cum ferret olympo,

C ondidit ardentes atra caligine currus,
I nuoluitq́; orbem tenebris genteſq́; coëgit
D eſperare diem, qualem fugiente per ortus
S ole Thyeſteæ noctem duxere Mycenæ.
O ra ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
N ec tulit in cœlum flammas, ſed uertice prono
I gnis in Heſperium cecidit latus, atra Charybdis
S anguineum fundo torſit mare. flebile ſæui
L atrauêre canes, Veſtali raptus ab ara
I gnis, et oſtendens confectas flamma Latinas
S cinditur in partes, geminoq́; cacumine ſurgit,
T hebanos imitata rogos. tum cardine tellus
S ubſedit, ueteremq́; iugis nutantibus alpes
D iſcuſſere niuem. Tethys maioribus undis
H eſperiam calpen, ſummumq́; impleuit Atlanta.
I ndigetes fleuiſſe deos, urbiſq́; laborem
T eſtatos ſudore lares, delapſaq́; templis
D ona ſuis, diraſq́; diem fœdaſſe uolucres
A ccipimus, ſyluiſq́; feras ſub nocte relictis
A udaces media poſuiſſe cubilia Roma.
T unc pecudum faciles humana ad murmura linguæ,
M onſtroſiq́; hominum partus, numeroq́;, modoq́;
M embrorum, matremq́; ſuus conterruit infans,
D iraq́; per populum Cumanæ carmina uatis
V ulgantur, tunc quos ſectis Bellona lacertis
S æua mouet cecinere deos, crinemq́; rotantes
S anguineum populis ulularunt triſtia Galli.
C ompoſitis plenæ gemuerunt oſſibus urnæ,
T unc fragor armorum, magnæq́; per auia uoces
A uditæ nemorum, & uenientes comminus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros
Diffugiunt, ingens urbem cingebat Erynnis.
Excutiens pronam flagranti uertice pinum,
Stridentesq́; comas, thebanam qualis Agauen
Impulit, aut ſæui contorſit tela Lycurgi
Eumenis, aut qualem iuſſu Iunonis iniquæ
Horruit Alcides uiſo iam dite Megæram.
Inſonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miſcentur, tantum nox atra ſilentibus umbris
Edidit, & medio uiſi conſurgere campo
Triſtia ſyllani cecinere oracula manes,
Tollentemq́; caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ fracto Marium fugere ſepulchro.
Hæc propter placuit thuſcos de more uetuſto
Acciri uates, quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ
Fulminis edoctus motus, uenasq́; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aëre pennæ,
Monſtra iubet primum, quæ nullo ſemine diſcors
Protulerat natura, rapi, ſteriliq́; nefandos
Ex utero fœtus infauſtis urere flammis.
Mox iubet & totam pauidis a ciuibus urbem
Ambiri, & feſto purgantes mœnia luſtro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices ſacri, quibus eſt permiſſa poteſtas.
Turba minor ritu ſequitur ſuccincta gabino,
Veſtalemq́; chorum ducit uittata ſacerdos,
Troianam ſoli cui fas uidiſſe mineruam.
Tunc qui fata Deum, ſecretaq́; carmina ſeruant,
Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

Et doctus uolucres augur ſeruare ſiniſtras,
Septemuirq́; epulis feſtis, Titiiq́; ſodales,
Et Salius læto portans ancilia collo,
Attollensq́; apicem generoſo uertice flamen.
Dumq́; illi effuſam longis an fractibus urbem
Circueunt, Aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœſto cum murmure condit,
Datq́; locis nomen, ſacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem. iam fundere Bacchum
Cœperat, obliquoq́; molas inducere cultro,
Impatiensq́; diu non grati uictima ſacri
Cornua ſuccincti premerent cum torua miniſtri,
Depoſito uictum præbebat poplite collum.
Nec cruor emicuit ſolitus, ſed uulnere largo
Diffuſum rutilo nigrum pro ſanguine uirus.
Palluit attonitus ſacris feralibus Aruns,
Atq́; iram ſuperum raptis quæſiuit in extis.
Terruit ipſe color uatem, nam pallida tetris
Viſcera tincta notis, gelidoq́; infecta cruore
Plurimus aſperſo uariabat ſanguine liuor.
Cernit tabe iecur madidum, uenasq́; minaces
Hoſtili de parte uidet, pulmonis anheli
Fibra latet, paruusq́; ſecat uitali a limes.
Cor iacet, & ſaniem per hiantes uiſcera rimas
Emittunt, produntq́; ſuas omenta latebras,
Quodq́; nefas, nullis impune apparuit extis,
Ecce uidet capiti fibrarum increſcere molem
Alterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
Pars micat, & celeri uenas mouet improba pulſu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,

E xclamat,uix fas ſuperi quæcunq; mouetis
P rodere me populis.neq; enim tibi ſumme litaui
I uppiter hoc ſacrum,cæſiq; in uiſcera tauri
I nferni uenère Dei,non fanda timemus.
S ed uenient maiora metu.Dii uiſa ſecundent,
E t fibris ſit nulla fides,ſed conditor artis
F inxerit iſta Tages.flexa ſic omnia Thuſcus
I nuoluens,multáq; tegens ambage canebat.
A t Figulus,cui cura deos,ſecretáq; cœli
N oſſe fuit,quem non ſtellarum Aegyptia Memphis
A equaret uiſu,numeriſq; mouentibus aſtra,
A ut hic errat ait nulla cum lege per æuum
M undus,et incerto diſcurrunt ſydera motu,
A ut ſi fata mouent,urbi,generíq; paratur
H umano matura lues,terræ ne dehiſcent,
S ubſidentq; urbes?an tollet feruidus aër
T emperiem?ſegetes tellus infida negabit?
O mnis an infuſis miſcebitur unda uenenis?
Q uod cladis genus o ſuperi,qua peſte paratis
S æuitiam?extremi multorum tempus in unum
Conuenere dies,ſummo ſi frigida cœlo
S tella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
D eucalioneos fudiſſet aquarius imbres,
T otáq; diffuſo latuiſſet in æquore tellus.
S i ſæuum radiis nemeæum Phœbe leonem
N unc premeres,toto fluerent incendia mundo,
S uccenſusq; tuis flagraſſet curribus æther.
H i ceſſant ignes,tu qui flagrante minacem
S corpion incendis cauda,chelaſq; peruris,
Q uid tantum Gradiue paras?nam mitis in alto

Iuppiter occaſu premitur, Veneriſq; ſalubre
Sydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
Et cœlum Mars ſolus habet, cum ſigna meatus
Deſeruere ſuos, mundoq; obſcura feruntur,
Enſiferi nimium fulget latus Orionis.
Imminet armorum rabies, ferriq; poteſtas
Confundet ius omne manu, ſceleriq; nefando
Nomen erit uirtus, multoſq; exibit in annos
Hic furor, & ſuperos quid prodeſt poſcere finem?
Cum domino pax iſta uenit. duc Roma malorum
Continuam ſeriem, cladem'q; in tempora multa
Extrahe, ciuili tantum iam libera bello.
Terruerant ſatis hæc pauidam præſagia plebem,
Sed maiora premunt. nam qualis uertice Pindi
Aedonis ogygio decurrit plena lyæo,
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Quo feror o Pæan, qua me ſuper æthera raptam
Conſtituis terra? uideo pangæa niuoſis
Cana iugis, latoſq; Aemi ſub rupe Philippos.
Quis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manuſq;
Romanæ miſcent acies, bellumq; ſine hoſte eſt.
Quo diuerſa feror? primos me ducis in ortus,
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
Hunc go fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnoſco, dubiam ſuper æquora ſyrtim,
Arentemq; feror libyen, quo triſtis Erinnys
Tranſtulit æmathias acies, nunc deſuper alpis
Nubiferæ colles, atque aeriam Pirenen
Arripimur, patriæ ſedes remeamus in urbis,

Impiáq; in medio peraguntur bella Senatu.
Conſurgunt partes iterum, totumq́; per orbem
Rurſus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
Telluremq́; nouam, uidi iam Phœbe Philippos.
Hæc ait, & lapſo iacuit defecta furore.

M.ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

Amq́; iræ patuere Deum, manifeſtáq; belli
Signa dedit mundus, legesq́;, & fœdera rerum
Præſcia monſtrifero uertit natura tumultu,
Indixitq́; nefas. cur hanc tibi rector olympi
Sollicitis uiſum mortalibus addere curam,
Noſcant uenturas ut dira per omnia clades?
Siue parens rerum cum primum informia regna,
Materiamq́; rudem flamma cedente recepit,
Finxit in æternum cauſas, qua cuncta coercet
Se quoq; lege tenens, & ſecula iuſſa ferentem
Fatorum immoto diuiſit limite mundum,
Siue nihil poſitum eſt, ſed fors incerta uagatur,
Fertq́;, refertq́; uices, & habent mortalia caſum.
Sit ſubitum quodcunq; paras, ſit cæca futuri
Mens hominum fati, liceat ſperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis ſit cladibus urbi
Conſtatura fides ſuperum, ferale per urbem
Iuſtitium latuit, plebeio tectus amictu

Omnis honos, nullos comitata eſt purpura faſces,
Tunc queſtus tenuere ſuos, magnuſq́; per omnes
Errabat ſine uoce dolor. ſic funere primo
Attonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
Conclamata iacent, nec mater crine ſoluto
Exigit ad ſæuos famularum brachia planctus,
Sed cum membra premit fugiente rigentia uita,
Vultuſq́; exanimes, oculoſq́; in morte minaces,
Necdum eſt ille dolor, ſed iam metus incubat amens,
Miraturq́; malum, cultus matrona priores
Depoſuit, mœſtæq́; tenent delubra cateruæ.
Hæ lachrymis ſparſere Deos. hæ pectora duro
Affixere ſolo, laceraſq́; in limine ſacro
Attonitæ fudere comas, uotiſq́; uocari
Aſſuetas crebris feriunt ululatibus aures.
Nec cunctæ ſummi templo iacuere tonantis,
Diuiſere Deos, & nullis defuit aris
Inuidiam factura parens, quarum una madentes
Sciſſa genas planctu liuentes atra lacertos,
Nunc ait o miſeræ contundite pectora matres,
Nunc laniate comas, né ue hunc differte dolorem,
Et ſummis ſeruate malis, nunc flere poteſtas,
Dum pendet fortuna ducum, cum uicerit alter,
Gaudendum eſt. his ſe ſtimulis dolor ipſe laceſſit.
Nec non bella uiri, diuerſaq́; caſtra petentes,
Effundunt iuſtas in numina ſæua querelas.
O miſeræ ſortis, quod non in punica nati
Tempora Cannarum fuimus, Trebiæq́; iuuentus.
Non pacem petimus ſuperi, date gentibus iras,
Nunc urbes excite feras, coniuret in armis

Mundus, Achemeniis decurrant medica ſuſis
Agmina, maſſagetes ſcythicus non alliget Iſter.
Fundat ab extremo flauos aquilone ſueuos
Albis, & indomitum Rheni caput, omnibus hoſtes
Reddite nos populis, ciuile auertite bellum.
Hinc dacus premat, inde getes, occurrat iberis
Alter, ad eoas hic uertat ſigna pharetras,
Nulla uacet tibi Roma manus, uel perdere nomen
Si placet heſperium ſuperi, collapſus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens utraſq; ſimul parteſq;, duceſq;
Dum non dum meruere feri, tantō ne nouorum
Prouentu ſcelerum quærunt uter imperet urbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter, tales pietas peritura querelas
Egerit, at miſeros angit ſua cura parentes,
Oderuntq; grauis uiuacia fata ſenectæ,
Seruatoſq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atq; aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios inquit motus tunc fata parabant,
Cum poſt teutonicos uictor, libycoſq; triumphos
Exul limoſa Marius caput abdidit ulua.
Stagna auidi texere ſoli, laxæq; paludes
Depoſitum fortuna tuum, mox uincula ferri
Exedêre ſenem, longuſq; in carcere pædor.
Conſul & euerſa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat ſcelerum, mors ipſa refugit
Sæpe uirum, fruſtráq; hoſti eſt conceſſa poteſtas
Sanguinis inuiſi, primo qui cædis in ictu
Diriguit, ferrumq; manu torpente remiſit.

Viderat immenſam tenebroſo in carcere lucem,
Terribileſq; Deos ſcelerum, Mariumq; futurum,
Audieratq; pauens, fas hæc contingere non eſt
Colla tibi, debet multas hic legibus æui
Ante ſuam, mortes, uanum depone furorem.
Si libet ulciſci delectæ funera gentis,
Hunc Cimbri ſeruate ſenem. non ille fauore
Numinis, ingenti ſuperum protectus ab ira.
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens, idem pelago delatus iniquo
Hoſtilem in terram, uacuiſq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
Et pœnos preſſit cineres, ſolatia fati
Carthago, Mariuſq; tulit, pariterq; iacentes
Ignouere deis, Libycas ſibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit. ſeruilia ſoluit
Agmina, conflato ſæuas ergaſtula ferro
Exeruere manus, nulli geſtanda dabantur
Signa ducis, niſi, qui ſcelerum iam fecerat uſum,
Attuleratq; in caſtra nefas. prò fata quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
Corripuit? quantoq; gradu mors ſæua cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit, lateq; uagatur
Enſis, & à nullo reuocatum eſt pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
Lubrica ſaxa madent, nulli ſua profuit ætas.
Non ſenis extremum piguit uergentibus annis
Præcipitaſſe diem, nec primo in limine uitæ
Infantis miſeri naſcentia rumpere fata.
Crimine quo parui cædem potuere mereri?

Sed ſatis eſt iam poſſe mori. trahit ipſe furoris
Impetus, & uiſum eſt lenti, quæſiſſe nocentem.
In numerum pars magna perit, rapuitq; cruentus
Victor ab ignota uultus ceruice reciſos,
Dum uacua pudet ire manu, ſpes una ſalutis
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ,
Mille licet gladii mortis noua ſigna ſequantur.
Degener o populus, uix ſecula longa decorum
Sic meruiſſe uiris, ne dum breue dedecus æui,
Et uitam, dum Sylla redit, cui funera uulgi
Flere uacet? uix te ſparſum per uiſcera Bebi
Innumeras inter carpentis membra coronæ
Diſcerſiſſe manus, aut te præſage malorum
Antoni, cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles feſtæ rorantia menſæ
Impoſuit, truncos lacerauit Fimbria Craſſos.
Sæua tribunitio maduerunt robora tabo.
Te quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
Ante ipſum penetrale Deæ, ſemperq; calentes
Mactauere focos, patrum ſed feſſa ſenectus
Sanguinis effudit iugulo, flammiſq; pepercit.
Septimus exequitur repetitis faſcibus annus,
Ille fuit uitæ Mario modus, omnia paſſo,
Quæ peior fortuna poteſt, atq; omnibus uſo,
Quæ melior, menſoq; homini quid fata pararent.
Iam quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
Aut collina tulit ſtratas quot porta cateruas
Tunc cum pene caput mundi, rerumq; poteſtas
Mutauit tralata locum, romanaq; Samnis
Vltra Caudinas ſperauit uulnera furcas.

Sylla quoq; immenſis acceſſit cladibus ultor,
Ille, quod exiguum reſtabat ſanguinis urbi
Hauſit, dumq́; nimis iam putrida membra recidit,
Exceſſit medicina modum, nimiumq́; ſecuta eſt,
Quà morbi duxere manus, periere nocentes.
Sed cum iam ſoli poſſent ſupereſſe nocentes,
Tunc data libertas odiis, reſolutaq́; legum
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit ſibi quisq; nefas. ſemel omnia uictor
Iuſſerat. infandum domini per uiſcera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum eſt, cui ceruix cæſa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt præmia fratres.
Buſta repleta fuga, permixtaq́; uiua ſepultis
Corpora. nec populum látebræ cepere ferarum.
Hic laqueo fauces, eliſaq́; guttura fregit,
Hic ſe præcipiti iaculatus pondere, dura
Deſiluit percuſſus humo, morteſq́; cruento
Victori rapuere ſuas, hic robora buſti
Extruit ipſe ſui, necdum omni ſanguine fuſo,
Deſilit in flammas, & dum licet, occupat ignes.
Colla ducum pilo trepidam geſtata per urbem,
Et medio congeſta foro, cognoſcitur illic
Quicquid ubiq; iacet ſcelerum, non Thracia tantum
Vidit Biſtonii ſtabulis pendere tyranni.
Poſtibus Antæi Libye, nec Græcia mœrens
Tot laceros artus piſæa fleuit in aula.
Cum iam tabe fluunt, confuſaq́; tempore multo
Amiſere notas, miſerorum dextra parentum
Colligit, & pauido ſubducit cognita furto.

Meq́; ipſum memini cæſi deformia fratris
Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis
Omnia Syllanæ luſtraſſe cadauera pacis,
Perq́; omnes truncos, cum qua ceruice reciſum
Conueniat quæſiſſe caput. quid ſanguine manes
Placatos Catuli referam? cum uictima triſtis
Inferias Marius forſan nolentibus umbris
Pendit inexpleto non fanda piacula buſto,
Cum laceros artus, æquatáq; uulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corpore cæſo,
Nil animæ letale datum, moremq́; nefandæ
Dirum ſæuitiæ pereuntis parcere morti.
Auulſæ cecidere manus, exectáq; lingua
Palpitat, et muto uacuum ferit aëra motu.
Hic aures, alius ſpiramina naris aduncæ
Amputat, ille cauis euoluit ſedibus orbes,
Vltimáq; effodit ſpectatis lumina membris.
Vix erat ulla fides, tam ſæui criminis unum
Tot pœnas cepiſſe caput. ſic mole ruinæ
Fracta ſub ingenti miſcentur pondere membra.
Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Qui medio periere freto. quid perdere fructum
Iuuit, & ut uilem Marii confundere uultum?
Vt ſcelus hoc Syllæ, cædesq́; oſtenſa placeret,
Agnoſcendus erat. uidit Fortuna colonos
Præneſtina ſuos cunctos ſimul enſe reciſos,
Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Heſperiæ Latii iam ſola iuuentus
Concidit, et miſeræ maculauit ouilia Romæ,
Tot ſimul infeſto iuuenes occumbere leto

Sæpe

Sæpe fames, pelagiq́; furor, ſubitæq́; ruinæ,
Aut cœli, terræq́; lues, aut bellica clades,
Nunquam pœna fuit, denſi uix agmina uulgi
Inter & exangues immiſſa morte catervas,
Victores mouere manus. uix cæde peracta
Procumbunt, dubiaq́; labant ceruice, ſed illos
Magna premit ſtrages, peraguntq́; cadauera partem
Cædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti ſedit ſecurus ab alto
Spectator ſceleris, miſeri tot millia uulgi
Non piguit iuſſiſſe mori, congeſta recepit
Omnia tyrrhenus ſyllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere, in corpora ſummi,
Præcipites hæſere rates, & ſtrage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
Ad molem ſtetit unda ſequens, nam ſanguinis alti
Vis ſibi fecit iter, campumq́; effuſa per omnem,
Præcipitiq́; ruens tyberina ad flumina riuo
Hærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditq́; cadauera campo.
Tandem tyrrhenas uix luctatus in undas
Sanguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
Hisne ſalus rerum, felix his Sylla uocari,
His meruit tumulum medio ſibi tollere campo?
Hæc rurſus patienda manent. hoc ordine belli
Ibitur. hic ſtabit ciuilibus exitus armis.
Quãquam agitant grauiora metus, multumq́; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus Mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ

Præſtitit, inuiſas penitus quam tollere partes.
Hos aliò fortuna uocas, olimq́; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus quo Sylla fuit. ſic mœſta ſenectus
Præteritiq́; memor flebat, metuensq́; futuri.
At non magnanimi perculſi pectora Bruti
Terror, & in tanta pauidi formidine motus
Pars populi lugentis erat, ſed nocte ſopora
Parrhaſis obliquos Elice cum uerteret axes,
Atria cognati pulſat non ampla Catonis,
Inuenit inſomni uoluentem publica cura
Fata uirum, caſusq́; urbis, cunctisq́; timentem,
Securumq́; ſui, fariq́; his uocibus orſus.
Omnibus expulſæ terris, olimq́; fugatæ,
Virtutis iam ſola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Nanq; alii Magnum, uel Cæſaris arma ſequantur,
Dux Bruto Cato ſolus erit, pacem'ne tueris
Inconcuſſa tenens dubio ueſtigia mundo?
An placuit ducibus ſcelerum, populiq́; furentis
Cladibus immixtum ciuile abſoluere bellum?
Quenq; ſuæ rapiunt ſcelerata in prælia cauſæ,
Hos polluta domus, legesq́; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundiq́; ruinæ
Permiſcenda fides, nullum furor egit in arma,
Caſtra petunt magna uicti mercede. tibi uni
Per ſe bella placent. quid tot duraſſe per annos
Profuit immunem corruptis moribus æui?
Hoc ſolum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem.
Nec tamen o ſuperi liceat feralibus armis
Has etiam mouiſſe manus, nec pila lacertis
Miſſa tuis cæca telorum in nube ferantur,
Nec tanta incaſſum uirtus eat, ingeret omnis
Se belli fortuna tibi, quis nolet ab iſto
Enſe mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et ſcelus eſſe tuum? melius tranquilla ſine armis
Ocia ſolus ages, ſicut cœleſtia ſemper
Inconcuſſa ſuo uoluuntur ſydera lapſu,
Fulminibus propior terræ ſuccenditur aër
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruſcos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deum, minimas rerum diſcordia turbat.
Pacem ſumma tenent, quàm lætæ Cæſaris aures
Accipient tantum ueniſſe in prælia ciuem.
Nam prælata ſuis nunquam diuerſa dolebit
Caſtra ducis Magni. nimium placet ipſe, Catoni
Si bellum ciuile placet. pars magna Senatus,
Et Duce priuato geſturus prælia Conſul
Sollicitant, proceresq; alii, quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeii, toto iam liber in orbe
Solus Cæſar erit. quod ſi pro legibus arma
Ferre iuuat patriis, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeii Brutum, neq; Cæſaris hoſtem
Poſt bellum uictoris habes. ſic fatur. at illi
Arcano ſacras reddit Cato pectore uoces.
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quo fata trahunt, uirtus ſecura ſequetur,
Crimen erit ſuperis & me feciſſe nocentem.

S ydera quis, mundumq́; uelit ſpectare cadentem
E xpers ipſe metus? quis cum ruat arduus æther,
T erra labet, mixto coëuntis pondere mundi
C ompreſſas tenuiſſe manus, gentes'ne furorem
H eſperium ignotæ, Romanaq́; ſigna ſequentur,
D eductiq́; fretis alio ſub ſydere reges,
O cia ſolus agam? procul hunc arcete furorem
O ſuperi, motura Dacas ut clade, getasq́;,
S ecuro me Roma cadat, ceu morte parentem
N atorum orbatum longum producere funus
A d tumulum iubet ipſe dolor. iuuat ignibus atris
I nſeruiſſe manus, constructoq́; aggere buſti
I pſum atras tenuiſſe faces, non ante reuellar,
E xanimem quam te complectar Roma, tuumq́;
N omen libertas, & inanem proſequar umbram,
S ic eat, immites Romana piacula diui
P lena ferant, nullo fraudemus ſanguine bellum.
O utinam, cœliq́; Deis, erebiq́; liceret
H oc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
D euotum hoſtiles Decium preſſere cateruæ,
M e geminæ figant acies, me barbara telis
R heni turba petat, cunctis ego peruius haſtis
E xcipiam medius totius uulnera belli.
H ic redimat ſanguis populos, hac cæde luatur
Q uicquid Romani meruerunt pendere mores.
A d iuga cur faciles populi, cur ſæua uolentes
R egna pati pereunt? me ſolum inuadite ferro,
M e fruſtra leges & inania iura tuentem,
H ic dabit hic pacem iugulus, finemq́; laborum
G entibus heſperiis, poſt me regnare uolenti

Non opus eſt bello, quin publica ſigna, ducemq́;
Pompeium ſequimur, nec ſi fortuna fauebit
Hunc quoq; totius ſibi ius promittere mundi
Non bene compertum eſt, ideo me milite uincat,
Nec ſibi ſe uiciſſe putet. ſic fatur, & acres
Irarum mouit ſtimulos, iuuenisq́; calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores.
Interea Phœbo gelidas pellente tenebras
Pulſatæ ſonuere fores, quas ſancta relicto
Hortenſi mœrens irrupit Martia buſto.
Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
Mox ubi connubii pretium, mercesq́; ſoluta eſt,
Tertia iam ſoboles, alios fœcunda penates
Impletura datur geminas e ſanguine matris
Permixtura domos, ſed poſtquam condidit urna
Supremos cineres, miſerando concita uultu
Effuſas laniata comas, concuſſaq́; pectus
Verberibus crebris, cineresq́; ingeſta ſepulchri
Non aliter placitura uiro, ſic mœſta profatur.
Dum ſanguis inerat, dum uis materna, peregi
Iuſſa Cato, & geminos excepi fœta maritos,
Viſceribus laſſis, partuq́; exhauſta reuertor
Iam nulli tradenda uiro. da fœdera priſci
Illibata tori, da tantum nomen inane
Connubii, liceat tumulo ſcripſiſſe, Catonis
Martia, nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulſa, an tradita tædas,
Non me lætorum comitem, rebusq́; ſecundis
Accipis, in curas uenio, partemq́; laborum.
Da mihi caſtra ſequi, cur tuta in pace relinquar?

Et ſit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirum uoces, & tempora quanquam
Sint aliena toris, iam fato in bella uocante,
Fœdera ſola tamen, uanaq́; carentia pompa
Iura placent, ſacrisq́; Deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta,
Infulaq́; in geminos diſcurrit candida poſtes,
Legitimæq́; faces, gradibusq́; accliuis eburnis
Stat torus, & picto ueſtes diſcriminat auro,
Turritaq́; premens frontem matrona corona
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demiſſos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxos gemmis aſtrinxit amictus,
Colla monille decens, humerisq́; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos.
Sic, ut erat mœſti ſeruans lugubria cultus,
Quoq́; modo natos, hoc eſt amplexa maritum.
Obſita funerea celatur purpura lana.
Non ſoliti luſere ſales, nec more Sabino
Excepit triſtis conuitia feſta maritus.
Pignora nullá domus, nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq́; auſpice Bruto.
Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem, duroq́; admiſit gaudia uultu,
Vt primum tolli feralia uiderat arma,
Intonſos rigidam in frontem deſcendere canos
Paſſus erat, mœſtamq́; genis increſcere barbam.
Vni quippe uacat ſtudiis, odiisq́; carenti
Humanum lugere genus, nec fœdera Priſci

Sunt tentata tori,iuſto quoq; robur amori
Reſtitit.hi mores,hæc duri immota Catonis
Secta fuit,ſeruare modum,finemq́; tenere,
Naturamq́; ſequi,patriæq́; impendere uitam,
Nec ſibi,ſed toti genitum ſe credere mundo.
Huic epulæ uiciſſe famem,magniq́; penates
Summouiſſe hyemen tecto,pretioſaq́; ueſtis
Hirtam membra ſuper Romani more quiritis
Induxiſſe togam,Venerisq́; huic maximus uſus
Progenies.urbi pater eſt,urbiq́; maritus,
Iuſtitiæ cultor,rigidi ſeruator honeſti,
In commune bonus,nullosq́; Catonis in actus
Subrepſit,partemq́; tulit ſibi nata uoluptas.
Interea trepido diſcedens agmine Magnus,
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli ſedes,hinc ſumma mouenti
Hoſtis in occurſum ſparſas extendere partes,
Vmbroſis mediam qua collibus Apenninus
Erigit Italiam,nullo qua uertice tellus
Altius intumuit,propiusq́; acceſſit olympo.
Mons inter geminas medius ſe porrigit undas
Inferni,ſuperiq́; maris,collesq́; coërcet
Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Piſæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic uaſtis immenſos concipit amnes,
Fluminaq́; in gemini ſpargit diuortia ponti,
In leuum cecidere latus,ueloxq́; Metaurus,
Cruſtumiumq́; rapax,& iunctus Sapis Iſauro.
Sennaq́;,et Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Quoq́; magis nullum tellus ſe ſoluit in amnem

Eridanus, fractas deuoluit in æquora ſyluas,
Heſperiamq́; exhaurit aquis. hunc fabula primum
Populea fluuium ripas umbraſſe corona,
Cumq́; diem pronum tranſuerſo limite ducens
Succendit Phaëthon flagrantibus æthera loris.
Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta
Hunc habuiſſe pares phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, ſi non per plana iacentis
Aegypti libycas Nilus ſtagnaret arenas.
Non minor hic Iſtro, niſi quod dum permeat orbem
Iſter, caſuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & ſcythicas exit non ſolus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia Tybrini
Vnda facit, Rutubamq́; cauum, delabitur inde
Vulturnusq́; celer, nocturnæq́; editor auræ
Sarnus, & umbroſæ Lyris per regna Maricæ
Veſtinis impulſus aquis, radensq́; Salerni
Culta Siler, nullasq́; uado qui Macra moratus
Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua ſurgit in aëra dorſo
Gallica rura uidet, deuexasq́; aſpicit alpes.
Tunc umbris, marſisq́; ferax, domitusq́; ſabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos, non deſerit ante
Heſperiam, quam cum ſcyllæis clauditur undis,
Extenditq́; ſuas in templa Lacinia rupes
Longior Italia, donec confinia pontus
Solueret incumbens, terrasq́; repelleret æquor.
At poſtquam gemino tellus eliſa profundo eſt,
Extremi colles ſiculo ceſſere Peloro,

Cæſar in arma furens nullas niſi ſanguine fuſo
Gaudet habere uias, quod non terat hoſte uacantes
Heſperiæ fines, uacuoſq; irrumpat in agros,
Atq; ipſum non perdat iter, conſertaq; bellis
Bella gerat, non tam portas intrare patentes,
Quam fregiſſe iuuat, nec tam patiente colono
Arua premi, quam ſi ferro populetur, et igni,
Conceſſa pudet ire uia, ciuemq; uideri.
Tunc urbes latii dubiæ, uarioq; fauore
Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Ceſſuræ belli, denſo tamen aggere firmant
Mœnia, et abrupto circundant undiq; uallo,
Saxorumq; orbes, et quæ ſuper eminus hoſtem
Tela petant, altis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pugnatq; minaci
Cum terrore fides. ut cum mare poſſidet auſter
Flatibus horriſonis hunc æquora tota ſequuntur,
Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis
Aeolii tumidis immittat fluctibus eurum,
Quamuis icta nouo uentum tenuere priorem
Aequora, nubiferoq; polus conceſſerit Euro,
Vendicat unda notum. facilis ſed uertere mentes
Terror erat, dubiamq; fidem fortuna ferebat.
Gens ethruſca fuga trepidi nudata Libonis,
Iuſq; ſui pulſo iam perdidit Vmbria Thermo.
Nec gerit auſpiciis ciuilia bella paternis
Cæſaris audito conuerſus nomine Sylla.
Varrus ut admotæ pulſarunt Auximon alæ
Per diuerſa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua ſyluæ, qua ſaxa fugit depellitur arce

Lentulus eſculea.uictor cedentibus inſtat,
Diuertitq; acies,ſolusq; ex agmine tanto
Dux fugit,& nullas ducentia ſigna cohortes.
Tu quoq; commiſſæ nudatam deſeris arcem
Scipio Luceriæ,quanquam fortiſſima pubes
His ſedeat caſtris,iam pridem Cæſaris armis
Parthorum ſeducta metu,qua gallica damna
Suppleuit Magnus,dumq; ipſe ad bella uocaret,
Donauit ſocero Romani ſanguinis uſum.
At te Corfini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti,tua claſſica ſeruat
Oppoſitus quondam polluto Tyro Miloni.
Vt procul immenſam campo conſurgere nubem,
Ardenteſq; acies percuſſis ſole coruſco
Conſpexit telis,ſocii decurrite dixit
Fluminis ad ripas,undæq; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas,ut ſpumeus alnos
Diſcuſſa compage feras,hoc limite bellum
Hæreat,hac hoſtis lentus terat ocia ripa,
Præcipitem cohibete ducem,uictoria nobis
Hic primum ſtans Cæſar erit.nec plura locutus
Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
Nam prior e campis ut conſpicit amne ſoluto
Rumpi Cæſar iter,calida prolatus ab ira,
Non ſatis eſt muris latebras quæſiſſe pauori,
Obſtruitis campos,fluuiiſq; arcere paratis?
Ignaui non,ſi tumido me gurgite Ganges
Summoueat,ſtabit iam flumine Cæſar in ullo
Poſt Rubiconis aquas,equitum properate cateruæ,

Ite ſimul pedites, ruiturum aſcendite pontem.
Hæc ubi dicta, leuis totas accipit habenas
In campum ſonipes, crebroq́; ſimillima Nimbo
Trans ripam ualidi torſerunt tela lacerti.
Ingreditur pulſa fluuium ſtatione uacantem
Cæſar, & ad tutas hoſtis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & mediis ſubrepſit uinea muris.
Ecce nefas belli reſeratis agmina portis
Captiuum traxere ducem, ciuisq́; ſuperbi
Conſtitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice popoſcit.
Scit Cæſar pœnamq́; peti, ueniamq́; timeri,
Viue, licet nolis, & noſtro munere dixit
Cerne diem, uictis iam ſpes bona partibus eſto,
Exemplumq́; mei, uel ſi libet arma retenta,
Et nihil hac uenia, ſi uiceris ipſe, paciſcor.
Fatur, & aſtrictis laxari uincula palmis
Imperat, heu quantum melius uel cæde peracta
Parcere romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremum cui ſit, quod caſtra ſecutus
Sit patriæ, Magnumq́; ducem, totumq́; Senatum,
Ignoſci, premit ille graues interritus iras,
Et ſecum, Romam'ne petes, pacisq́; receſſus
Degener? in medios belli non ire furores.
Iandudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæſaris effuge munus.
Neſcius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut immixto firmaret robore partes.
Iamq́; ſecuturo iuſſurus claſſica Phœbo,

Tentandaſq́; ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O ſcelerum ultores, melioraq́; ſigna ſecuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
Non priuata dedit, uotis depoſcite pugnam.
Ardent heſperii ſæuis populatibus agri.
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes,
Iam tetigit ſanguis pollutos Cæſaris enſes.
Dii melius, belli tulimus quod damna priores,
Cœperit inde nefas, iam iam me præſide Roma
Supplicium, pœnamq́; petat, neq; enim iſta uocari
Prælia iuſta decet, patriæ ſed uindicis iram.
Nec magis hoc bellū eſt, quam cum Catilina parauit
Arſuras in tecta faces, ſociusq́; furoris
Lentulus, exertiq́; manus ueſana Cethegi.
A rabies miſeranda ducis, cum fata Camillis
Te Cæſar, magnisq́; uelint miſcere Metellis,
Ad Cinnas, Mariosq́; uenis? ſternêre profecto,
Vt Catulo iacuit Lepidus, noſtrasq́; ſecures
Paſſus, ſicanio tegitur qui Carbo ſepulchro,
Quiq; feros mouit Sertorius exul iberos,
Quanquam ſiqua fides his te quoq; iungere Cæſar
Inuideo, noſtrasq́; manus quod Roma furenti
Oppoſuit, parthorum utinam poſt prælia ſoſpes,
Et ſcythicis Craſſus uictor remeaſſet ab oris,
Vt ſimili cauſa caderes, qua Spartacus hoſtis.
Te quoq; ſi ſuperi titulis accedere noſtris
Iuſſerunt, ualet in torquendo dextera pilo,
Feruidus hic iterum circum præcordia ſanguis
Incaluit, diſces non eſſe ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille ſolutum,
Defectumq́; uocet, ne uos mea terreat ætas,
Dux ſit in his caſtris ſenior, dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere, liber
Aſcendi, ſupraq́; nihil niſi regna reliqui,
Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe
Pompeium tranſire parat. hinc conſul uterq;,
Hinc acies ſtatura ducum eſt, Cæſar'ne ſenatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia curſu,
Teq́; nihil fortuna pudet. multis'ne rebellis
Gallia iam luſtris, ætasq́; impenſa labori
Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis,
Oceanumq́; uocans incerti ſtagna profundi,
Territa quæſitis oſtendit terga Britannis?
An uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patriis e ſedibus urbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta ſequuntur,
Qui cum ſigna tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quam Cinthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
Anguſtaq́; domum terrarum in ſede popoſcit.
Idem per ſcythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem, Romanaq́; fata morantem,
Ad mortem Sylla felicior ire coegi.
Pars mundi mihi nulla uacat, ſed tota tenetur
Terra meis quocunq; iacet ſub ſole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad Phaſidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; umbras nuſquam flectente Syene.
Occaſus mea iura timent, tethymq́; fugacem

Qui ferit Heſperius poſt omnia flumina Betis.
Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
Aeniochi, notiq́; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea ſigna timent, & dedita ſacris
Incerti iudæa Dei, molleſq́; Sophenæ.
Armenios, cilicaſq́; feros, tauroſq́; ſubegi,
Quod ſocero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore ſequuntur,
Nec matura petunt promiſſæ claſſica pugnæ.
Senſit & ipſe metum Magnus, placuitq́; referri
Signa, nec in tantæ diſcrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uiſi Cæſaris agmen.
Pulſus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum ſecreta petit, uacuoſq́; per agros
Exul in aduerſis explorat cornua truncis,
Nec reddit in paſtus, niſi cum ceruice recepta
Excuſſi placuere tori, mox reddita uictor
Quoslibet in ſaltus comitantibus agmina tauris
Inuicto paſtore trahit, ſic uiribus impar
Tradidit Heſperiam, profuguſq́; per apula rura
Brunduſii tutas conſcendit Magnus in arces.
Vrbs eſt dictæis olim poſſeſſa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Theſea uelis.
Hanc latus anguſtum iam ſe cogentis in arctum
Heſperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immiſſum faucibus æquor
Portus erat, ſi non uiolentos inſula coros
Exciperet ſaxis, laxaſq́; refunderet undas.

Hinc illinc montes ſcopuloſæ rupis aperto
Oppoſuit natura mari, flatusq́; remouit,
Vt tremulo ſtarent contentæ fune carinæ,
Hinc late patet omne fretum, ſeu uela ferantur
In portus Corcyra tuos, ſeu leua petatur
Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
Hinc fuga nautarum, cum totas Adria uires
Mouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq́;
Spumoſo calaber perfunditur æquore Saſon.
Ergo ubi nulla fides rebus poſt terga relictis,
Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
Cum mediæ iacent immenſis tractibus alpes,
Tunc ſobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur, mundi iubeo tentare receſſus.
Euphraten, Nilumq́; moue, quo nominis uſq;
Noſtri fama uenit, quas eſt uulgata per urbes
Poſt me Roma ducem, ſparſos per rura colonos
Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
Tigranemq́; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
Admoneo, neu tu populos utraq; uagantes
Armenia, pontiq́; feras per littora gentes,
Rhiphæasq́; manus, & quas tenet æquore denſo
Pigra palus Scythici patiens mæotica plauſtri.
Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
Bella feres, totoq́; urbes agitabis in orbe
Perdomitas, omnes redeant in caſtra triumphi,
Et uos qui latios ſignatis nomine faſtos
Primus in Epiron boreas agat, inde per arua
Graiorum, Macedumq́; nouas acquirite uires,
Dum paci dat tempus hyems. ſic fatur, & omnes

Iuſſa gerunt,ſoluuntq́; cauas a littore puppes.
At nunquam patiens pacis,longæq́; quietis
Armorum,nequid fatis mutare liceret,
Aſſequitur,generiq́; premit ueſtigia Cæſar.
Sufficerent aliis primo tot mœnia curſu
Rapta,tot oppreſſæ depulſis hoſtibus arces,
Ipſa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis,ſed cæſar in omnia præceps
Nil actum credens,cum quid ſupereſſet agendum,
Inſtat atrox,& adhuc quamuis poſſederit omnem
Italiam,extremo ſedeat quod littore Magnus,
Communem tamen eſſe dolet,nec rurſus aperto
Vult hoſtes errare freto,ſed molibus undas
Obſtruit,& latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immenſum caſſus labor,omnia pontus
Haurit ſaxa uorax,monteſq́; immiſcet arenis
Vt maris ægæi medias ſi celſus in undas
Depellatur Eryx,nullæ tamen æquore rupes
Emineant,uel ſi conuulſo uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus ſtagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit ſua pondera moles,
Tunc placuit cæſis innectere uincula ſyluis,
Roboraq́; immenſis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum ſuper æquora Xerxem
Conſtruxiſſe uias multum cum pontibus auſus,
Europamq́; Aſiæ, Seſtonq́; admouit Abydo,
Inceſſitq́; fretum rapidi ſuper Helleſponti,
Non eurum,Zephyrumq́; timens,cum uela,rateſq́;
In medium deferret Athon,ſic ora profundi
Arctantur caſu nemorum,tunc aggere multo

Surgit

Surgit opus, longæq; tremunt ſuper æquora turres.
Pompeius tellure noua compreſſa profundi
Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
Vt reſeret pelagus, ſpargatq; per æquora bellum.
Sæpe noto plenæ, tenſiſq; rudentibus actæ
Ipſa maris per clauſtra rates faſtigia molis
Diſcuſſere ſalo, ſpatiumq; dedere carinis,
Tortaq; per tenebras ualidis baliſta lacertis
Multifidas iaculata faces, ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu buccina diuidat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit ſociis. iam cœperat ultima uirgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas,
Cum taciti ſoluêre rates, non anchora uoces
Mouit, dum ſpiſſis auellitur uncus arenis,
Dum iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
Erigitur, pauidi claſſis ſiluere magiſtri.
Strictaq; pendentes deducunt carbaſa nautæ,
Nec quatiunt ualidos, ne ſibilet aura, rudentes.
Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Quam retinere uetas, liceat ſibi perdere ſaltem
Italiam. uix fata ſinunt, nam murmure uaſto
Impulſum roſtris ſonuit mare, fluctuat unda,
Totq; carinarum permixtis æquora ſulcis.
Ergo hoſtes portis, quas omnes ſoluerat urbis
Cum fato conuerſa fides, muriſq; recepti.
Præcipiti curſu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelaguſq; dolent contingere claſſes.
Heu pudor exigua eſt fugiens uictoria Magnus.

Anguſtus puppes mittebat in æquora limes
Arctior euboica quæ Calcida uerberat unda.
Hic hæſere rates geminæ, claſſiq; paratas
Excepere manus, tractoq; in littora bello
Hic primum rubuit ciuili ſanguine Nereus.
Cætera claſſis abit ſummis ſpoliata carinis,
Vt pagaſæa ratis peteret cum Phaſidos undas,
Cyaneas tellus emiſit in æquora cautes,
Rapta puppe minor ſubducta eſt montibus Argo,
Vanaq; percuſſit pontum Symplegas inanem,
Et ſtatura redit. iam Phœbum urgere monebat
Non idem eoi color ætheris, albaq; non dum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit aſtris,
Et iam Pleias habet, flexi iam plauſtra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maioresq; latent ſtellæ, calidumq; refugit
Lucifer ipſe diem, pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ, cum ſuper æquora toto
Prædonem ſequerere mari, laſſata triumphis
Deſtituit fortuna tuis, cum coniuge pulſus
Et natis, totosq; trahens in bella penates,
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ ſedes longinqua ruinæ.
Non quia te ſuperi patrio priuare ſepulchro
Maluerint, phariæ buſto damnatur arenæ,
Parcitur heſperiæ. procul hoc ut in orbe remoto
Abſcondat fortuna nefas, romanaq; tellus
Immaculata ſui ſeruetur ſanguine Magni.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER TERTIVS.

P

Ropulit ut claſſem uelis cedentibus auſter
Incumbens, mediumq́; rates tenuere profundum,
Omnis in ionios ſpectabat nauita fluctus,
Solus ab heſperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad uiſus reditura ſuos, tectumq́; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uaneſcere montes.
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Viſa caput mœſtum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus eliſiis, campoq́; expulſa piorum,
Ad ſtygias inquit tenebras, maneſq́; nocentes
Poſt bellum ciuile trahor. uidi ipſa tenentes
Eumenidas quaterent quas ueſtris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis aduſti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiunt, laſſant rumpentes ſtamina parcas.
Coniuge me lætos duxiſti Magne triumphos,
Fortuna eſt mutata toris, ſemperq́; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
En nupſit tepido pellex Cornelia buſto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora ſignis,

Dum non ſecuros liceat mihi rumpere ſomnos,
Et nullum ueſtro uacuum ſit tempus amori,
Sed teneat, Cæſarq; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniux obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesq; ſilentum
Permiſere ſequi. ueniam te bella gerente
In medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
Perq; meos manes generum non eſſe licebit.
Abſcindis fruſtra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum. ſic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manesq; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Ecquid (ait) uani terremur imagine uiſus?
Aut nihil eſt ſenſus animis a morte relictum,
Aut mors ipſa nihil, Titan iam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerſerat orbis,
Quantum deeſſe ſolet lunæ, ſeu plena futura eſt,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hoſpita tellus
Puppibus acceſſus faciles, legêre rudentes,
Et poſito remis petierunt littora malo.
Cæſar ut emiſſas uenti rapuere carinas,
Abſconditq; fretum claſſes, & littore ſolus
Dux ſtetit heſperio, non illum gloria pulſi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hoſtes, neq; enim iam ſufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paciq; intentus agebat,
Quoq; modo uanos populi conciret amores

G narus,& irarum cauſas,& ſumma fauoris
A nnona momenta trahi.namq; aſſerit urbes
S ola fames,emiturq́; metus,cum ſegne potentes
V ulgus alunt.neſcit plæbes ieiuna timere.
C urio ſicaniis tranſcendere iuſſus in urbes,
Q ua mare tellurem ſubitis aut obruit undis,
A ut ſcidit,& medias fecit ſibi littora terras.
V is illic ingens pelagi,ſemperq́; laborant
A equora,ne rupti repetant confinia montes,
B ellaq́; ſardoas etiam ſparguntur in oras.
V traq; frugiferis eſt inſula nobilis aruis,
N ec plus heſperiam longinquis meſſibus ullæ,
N ec romana magis complerunt horrea terræ.
V bere uix glebæ ſuperat ceſſantibus auſtris
C um medium nubes borea cogente ſub axem
E ffuſis magnum Libye tulit imbribus annum.
H æc ubi ſunt prouiſa duci,tunc agmina uictor
N on armata trahens,ſed pacis habentia uultum
T ecta petit patriæ,pro ſi remeaſſet in urbem,
G allorum tantum populis,arctoq́; ſubacta,
Q uam ſeriem rerum longa præmittere pompa,
Q uas potuit belli facies,ut uincula Rheno,
O ceanoq́; daret,celſos ut Gallia currus
N obilis,& flauis ſequeretur mixta Britannis.
P erdidit o qualem uincendo plura triumphum.
N on illum lætis uadentem cœtibus urbes,
S ed tacitæ uidere metu.non conſtitit uſquam
O buia turba duci,gaudet tamen eſſe timori
T am magno populis,et ſe nec mallet amari.
I amq́; & præcipites ſuperauerat Anxuris arces,

Et qua pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua ſublime nemus, ſcythicæ qua regna Dianæ,
Quaq́; iter eſt latiis ad ſummam faſcibus Albam,
Excelſa de rupe procul iam conſpicit urbem,
Arctoi toto non uiſam tempore belli,
Miratusq́; ſuæ ſic fatur mœnia Romæ.
Tene Deum ſedes non ullo Marte coacti
Deſeruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto ſarmata uelox
Pannonio, dacisq́; getes admixtus habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. ſic fatur, & urbem
Attonitam terrore ſubit. namq́; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparſurusq́; Deos. fuit hæc menſura timoris,
Velle putant quodcunq; poteſt, non omina feſta,
Non fictas lætos uoces ſimulare tumultu,
Vix odiſſe uacat. Phœbea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E latebris educta ſuis, non conſule ſacræ
Fulſerunt ſedes, non proxima lege poteſtas
Prætor adeſt, uacuæq́; loco ceſſere Curules,
Omnia Cæſar erat, priuatæ curia uocis
Teſtis adeſt, ſedere patres cenſere parati,
Si regnum, ſi templa ſibi, iugulumq́; Senatus,
Exiliumq́; petat. melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an poſſent obſiſtere iura per unum
Libertas experta uirum, pugnaxq́; Metellus,

V t uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
M ole, rapit greſſus, & Cæſaris agmina rumpens,
A nte fores non dum reſeratæ conſtitit ædis.
V ſque adeo ſolus ferrum, mortemq́; timere
A uri neſcit amor, pereunt diſcrimine nullo
A dmiſſæ leges, ſed pars uiliſſima rerum
C ertamen mouiſtis opes, prohibensq́; rapina
V ictorem clara teſtatur uoce tribunus,
N on niſi per noſtrum uobis percuſſa patebunt
T empla latus, nullasq́; feres niſi ſanguine ſacro
S parſas raptor opes, certe uiolata poteſtas
I nuenit iſta Deos, Craſſumq́; in bella ſecutæ
Sæua tribunitiæ nouerunt prælia diræ.
D etege iam ferrum, neq; enim tibi turba uerenda eſt
S pectatrix ſcelerum, deſerta ſtamus in urbe.
N on feret e noſtro ſceleratus præmia miles,
S unt quos proſternas populi, quæ mœnia dones.
P acis ad exhauſtæ ſpolium non cogit egeſtas,
B ellum Cæſar habes, his magnam uictor in iram
V ocibus accenſus, uanam ſpem mortis honeſtæ
C oncipis, haud inquit iugulo ſe polluet iſto
N oſtra Metelle manus, dignum te Cæſaris ira
N ullus honos faciet. te uindice tuta relicta eſt
L ibertas? non uſqueadeo permiſcuit imis
L ongus ſumma dies, ut non, ſi uoce Metelli
S eruentur leges, malint a Cæſare tolli.
D ixerat, & non dum foribus cedente tribuno
A crior ira ſubit, ſæuos circunſpicit enſes
O blitus ſimulare togam, tum Cotta Metellum
C ompulit audaci nimium deſiſtere cœpto.

Libertas inquit populi, quem regna coërcent
Libertate perit, cuius ſeruaueris umbram
Si quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
Paruimus uicti, uenia eſt hæc ſola pudoris,
Degenerisq́; metus, nil iam potuiſſe negari.
Ocyus auertat diri mala ſemina belli.
Damna mouent populos, ſi quos ſua iura tuentur,
Non ſibi, ſed domino. grauis eſt, quæ ſeruit, egeſtas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia ſonat, magnoq́; recluſas
Teſtatur ſtridore fores, tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactu ab annis
Romani cenſus populi, quem punica bella,
Quem dederat Perſes, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores ſeruaſtis auorum,
Quod dites Aſiæ populi misêre tributum,
Victoriq́; dedit minoia Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit ſuper æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq́; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata eſt gaza triumphis,
Egeritur, triſti ſpoliantur templa rapina,
Pauperiorq́; fuit tunc primum Cæſare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum caſuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphiſa manus, ſcopuloſaq́; Cyrrha,
Parnaſusq́; iugo miſit deſertus utroq;.
Bœoti coiere duces, quos impiger ambit

Fatidica Cephiſos aqua,cadmeáq; Dirce,
Piſæáq; manus,populiſq; per æquora mittens
Sicaniis Alpheus aquas,tunc Mænala liquit
Arcás,& Herculeam miles trachinius œthen.
Theſproti,Dryopesq; ruunt,quercusq; ſilentes
Chaonio ueteres liquerunt uertice Sellæ.
Exhauſit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ.
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis,gnoſasq; agitare pharetras
Docta,nec eois peior Gortyna ſagittis.
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon,& uagus altis
Diſperſus ſiluis Athamas,& nomine priſco
Encheliæ uerſi teſtantes funera Cadmi.
Colchis,& Adriacas ſpumans Abſyrtos in undas,
Et Penei,qui rura colunt,quorumq; labore
Theſſalus Aemoniam uomer proſcindit Hiolcon.
Inde laceſſitum primo mare,cum rudis Argo
Miſcuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq; cum uentis,pelagiq; furentibus undis
Compoſuit mortale genus,fatiſq; per illam
Acceſſit mors una ratem.tunc linquitur Hemus
Thracius,& populum Pholoë mentita biformem.
Deſeritur Strymon tepido committere Nilo
Biſtonias conſuetus aues,& barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas,ſparſamq; profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Iſtri,
Myſiaq;,et gelido tellus perfuſa Caico
Idalis,& nimium glebis exilis Ariſbe.

Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua mūnera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ,
Qua celer & rectis deſcendens Marſya ripis,
Errantem Meandron adit, mixtuſq; refertur,
Paſſaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon, qua culta ſecat non uilior Hermus,
Iliacæ quoq; ſigna manus, perituraq; caſtra
Omnibus petiere ſuis, nec fabula Troiæ
Continuit, phrygiiq; ferens ſe Cæſar Iuli,
Accedunt Syriæ populi, deſertus Orontes,
Et felix ſic fama Ninos, uentoſa Damaſcus,
Gazaq;, & arbuſto palmarum diues Idume,
Et Tyros inſtabilis, pretioſaq; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit cynoſura carinis.
Phœnices primi, famæ ſi creditur, auſi
Manſuram rudibus uocem ſignare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat, et ſaxis tantum, uolucreſq;, feræq;,
Sculptaq; ſeruabant magicas animalia linguas.
Deſeritur tauriq; nemus, perſæaq; Tarſos,
Coryciumq; patens exeſis rupibus antrum,
Mallos, & extremæ reſonant naualibus Aegæ,
Itq; cilix iuſta iam non pyrata carina.
Mouit & eoos bellorum fama receſſus
Qua colitur Ganges, toto qui ſolus in orbe
Hoſtia naſcenti contraria ſoluere Phœbo
Audet, & aduerſum fluctus impellit in eurum,
Hic ubi Pellæus poſt tethyos æquora ductor
Conſtitit, & magno uinci ſe faſſus ab orbe eſt.

Quáq; ferens rapidum diuiſo gurgite fontem
Vaſtis Indus aquis mixtum non ſentit Hydaſpen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos,
Et qui tinguentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis aſtringunt carbaſa gemmis,
Quíq; ſuas ſtruxere pyras, uiuíq; calentes
Conſcendere rogos. prò quanta eſt gloria genti
Inieciſſe manum fatis, uitáq; repletos
Quod ſupereſt, donaſſe deis. Venere feroces
Cppadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armemusq́; tenens uoluentem ſaxa Niphatem,
Aethera tangentes ſyluas liquere Coaſtræ.
Ignotum uobis Arabes ueniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.
Tum furor extremos mouit Romanus Oreſtas,
Carmanoſq́; duces, quorum deflexus in auſtrum
Aether, non totam mergi tamen aſpicit Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq́; ſolum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, niſi poplite lapſo
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quáq; caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diuerſis fontibus edit
Perſis, & incertum, tellus ſi miſceat amnes,
Quod potius ſit nomen aquis ſed ſparſus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ
At Tigrim ſubito tellus abſorbet hiatu,
Occultoſq́; tegit curſus, rurſuſq́; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæſareas acies, diuerſáq; ſigna

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti feciſſe duos. tinxere ſagittas
Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
Includit gelido, uaſtiſq́; Hircania ſyluis.
Hinc Lacedæmonii moto gens aſpera freno
Oeniochi, ſæuiſq́; affinis Sarmata Moſchis,
Colchorum, qua rura ſecat ditiſſima Phaſis,
Qua Crœſo fatalis Halys, qua uertice lapſus
Riphæo Tanais diuerſi nomina mundi
Impoſuit ripis Aſiæq́;, et terminus idem
Europæ, mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc, nunc illuc, qua flectitur, ampliat orbem,
Quaq́; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus, et herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq́; negat ſolas admittere gades.
Hinc et Sidoniæ gentes, auroq́; ligatas
Subſtringens Arimaſpe comas, hinc fortis Arius,
Longaq́; Sarmatici ſoluens ieiunia belli,
Maſſagetes quo fugit equo, uolucreſq́; Geloni.
Non cum memnoniis deducens agmina regnis
Cyrus, & effuſis numerato milite telis
Deſcendit perſes, fraterniq́; ultor amoris
Aequora cum tantis percuſſit claſſibus, unum
Tot reges habuere ducem, coiere nec unquam
Tam uariæ cultu gentes, tam diſſona uulgi
Ora, tot immenſæ comites miſſura ruinæ
Exciuit populos, et dignas funere magni
Exequias fortuna dedit, non corniger Ammon
Mittere marmaricas ceſſauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libiæ patet arida Mauris,

Vſq; Paretonias eoa ad littora ſyrtes,
Acciperet felix ne non ſemel omnia Cæſar,
Vincendum pariter Pharſalia præſtitit orbem.
Ille ubi deſeruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam rapto ſupereuolat alpem.
Cumq; alii famæ populi terrore pauerent,
Phocais in dubiis auſa eſt ſeruare iuuentus
Non Graia leuitate fidem, ſignataq; iura,
Et cauſas, non fata ſequi. tamen ante furorem
Indomitum, duramq; uiri deflectere mentem
Pacifico ſermone parant, hoſtemq; propinquum
Orant cecropiæ prælata fronde Mineruæ.
Semper in externis populo communia ueſtro
Maſſiliam bellis teſtatur fata tuliſſe
Comprenſa eſt latiis quæcunq; annalibus ætas,
Et nunc ignoto ſi quos petis orbe triumphos,
Accipe deuotas externa in prælia dextras.
At ſi funeſtas acies, ſi dira paratis
Prælia diſcordes, lachrymas ciuilibus armis,
Secretumq; damus, tractentur uulnera nulla
Sacra manu. ſi cœlicolis furor arma dediſſet,
Aut ſi terrigenæ tentarent aſtra gigantes,
Non tamen auderet pietas humana uel armis,
Vel uotis prodeſſe Ioui, ſortiſq; deorum
Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
Sciret adhuc cœlo ſolum regnare tonantem.
Adde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
Nec ſic horret iners ſcelerum contagia mundus,
Vt gladiis egeant ciuilia bella coactis.
Sit mens iſta quidem cunctis, ut ueſtra recuſent

Fata, nec hæc alius committat prælia miles,
Cui non conſpecto languebit dextra parente?
Telaq́; diuerſi prohibebunt ſpargere fratres?
Finis adeſt rerum, ſi non committitis illis
Arma, quibus fas eſt, nobis hæc ſumma precandi
Terribiles aquilas, infeſtaq́; ſigna relinquas
Vrbe procul, noſtriſq́; uelis te credere muris,
Excludiq́; ſinas admiſſo Cæſare bellum.
Sit locus exceptus ſceleri, Magnoq́;, tibiq́;
Tutus, ut inuictæ fatum ſi conſula turbi,
Fœdera ſi placeant, ſit quo ueniatis inermes.
Vel cum tanta uocent diſcrimina Martis iberi,
Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
Nec momenta ſumus. nunquam felicibus armis
Vſa manus patriæ primis a ſedibus exul,
Et poſt tralatas exuſtæ phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti
Illuſtrat quos ſola fides. ſi claudere muros
Obſidione paras, & ui perfringere portas,
Excepiſſe faces tectis, & tela parati,
Vndarum raptos auerſis fontibus hauſtus
Quærere, & effoſſam ſitientes lambere terram,
Et deſit ſi larga Ceres, tunc horrida cerni,
Fœdaq́; contingi maculato attingere morſu,
Nec pauet hic populus pro libertate ſubire,
Obſeſſum pœno geſſit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum, fruſtraq́; trahentes
Vbera ſicca fame medios mittentur in ignes,
Vxor & a caro poſcet ſibi fata marito,
Vulnera miſcebunt fratres, bellumq́; coacti

Hoc potius ciuile gerent. ſic Graia iuuentus
Finierat, cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem teſtata eſt uoce dolorem.
Vana mouet Graios noſtri fiducia curſus,
Quamuis heſperium mundi properemus in axem,
Maſſiliam delere uacat. gaudete cohortes,
Obuia præbentur fatorum munere bella.
Ventus ut amittit uires, niſi robore denſæ
Occurrant ſiluæ, ſpatio diffuſus inani,
Vtq; perit magnus nullis obſtantibus ignis,
Sic hoſtes mihi deeſſe nocet, damnumq́; putamus
Armorum, niſi qui uinci potuere, rebellent.
Sed ſi ſolus eam dimiſſis degener armis,
Tunc mihi tecta patent, iam non excludere tantum,
Incluſiſſe uolunt, at enim contagia belli
Dira fugant, dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil eſſe meo diſcetis tutius æuo,
Quam duce me bellum. ſic poſtquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter, tunc mœnia clauſa
Conſpicit, & denſa iuuenum uallata corona.
Haud procul a muris tumulus ſurgentis in altum
Telluris, paruum diffuſo uertice campum
Explicat, hæc patiens longo munimine cingi
Viſa duci rupes, tutisq́; aptiſſima caſtris,
Proxima pars urbis celſam conſurgit in arcem
Par tumulo, mediusq́; ſedent conuallibus arua.
Tunc res immenſo placuit ſtatura labore,
Aggere diuerſos uaſto committere colles.
Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
Clauderet, a ſummis perduxit ad æquora caſtris

Longum Cæſar opus, fonteſq́;, & pabula campi
Amplexus foſſa denſas tollentia pinnas
Ceſpitibus, crudáq; extruxit brachia terra.
Iam ſatis hoc Graiæ memorandum contigit urbi,
Aeternumq́; decus, quod non impulſa, nec ipſo
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem curſum, raptiſq́; à Cæſare cunctis,
Vincitur una mora. quantum eſt quod fata tenentur,
Quodq́; uirum toti properans imponere mundo,
Hos perdit fortuna dies. tunc omnia late
Procumbunt nemora, & ſpoliantur robore ſyluæ,
Vt cum terra leuis mediam, uirgultáq; molem
Suſpendant, ſtructa laterum compage ligatam
Arctet humum, preſſus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obſcurum cingens connexis aëra ramis,
Et gelidas alte ſummotis ſolibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes, nemorumq́; potentes
Syluani, nymphæq́; tenent, ſed barbara ritu
Sacra deum, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſq́; humanis luſtrata cruoribus arbos,
Siqua fidem meruit ſuperos mirata uetuſtas,
Illis & uolucres metuunt inſiſtere ramis,
Et luſtris recubare feræ, nec uentus in illas
Incubuit ſyluas, excuſſáq; nubibus atris
Fulgura non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus ſuus horror ineſt, tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, ſimulacráq; mœſta deorum
Arte carent, cæſiſq́; extant informia truncis.
Ipſe ſitus, putriq́; facit iam robore pallor
Attonitos.

Attonitos, non uulgatis ſacrata figuris
Numina ſic metuunt, tantum terroribus addit
Quos timeant non noſſe Deos. iam fama ferebat
Sæpe cauas motu terræ mugire cauernas,
Et procumbentes iterum conſurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia ſyluæ,
Roboráq; amplexos circunfluxiſſe dracones.
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed ceſſere Deis, medio cum Phœbus in axe eſt,
Aut cœlum nox atra tenet, pauet ipſe ſacerdos
Acceſſus, dominumq́; timet deprendere luci.
Hanc iubet immiſſo ſyluam procumbere ferro,
Nam uicina operi, belloq́; intacta priore
Inter nudatos ſtabat denſiſſima montes,
Sed fortes tremuere manus, motiq́; uerenda
Maieſtate loci, ſi robora ſacra ferirent,
In ſua credebant redituras membra ſecures.
Implicitas magno Cæſar torpore cohortes
Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
Auſus, & aëriam ferro proſcindere quercum,
Effatur merſo uiolata in robora ferro,
Iam ne quis ueſtrum dubitet ſubuertere ſyluam,
Credite me feciſſe nefas. tunc paruit omnis
Imperiis non ſublato ſecura pauore
Turba, ſed expenſa ſuperorum, & Cæſaris ira,
Procumbunt orni, nodoſa impellitur ilex,
Syluáq; Dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus teſtata cupreſſus,
Tunc primum poſuere comas, & fronde carentes
Admiſere diem, propulſaq́; robore denſo

Suſtinuit ſe ſylua cadens. gemuere uidentes
Gallorum popnli. muris ſed clauſa iuuentus
Exultat, quis enim læſos impune putaret
Eſſe Deos? ſeruat multos fortuna nocentes,
Et tantum miſeris iraſci numina poſſunt.
Vtq́; ſatis cæſi nemoris, quæſita per agros
Plauſtra ferunt, curuoq́; ſoli ceſſantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæſuri ad mœnia Martis
Verſus ad Hiſpanas acies, extremaq́; mundi
Iuſſit bella geri. ſtellatis axibus agger
Erigitur, geminasq́; æquantes mœnia turres
Accipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum cauſa repſere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concuſſiſſe ſinus quærentem erumpere uentum
Credidit, & muros mirata eſt ſtare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelſas urbis in arces,
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat, neq; enim ſolis excuſſa lacertis
Lancea, ſed tenſo baliſtæ turbine rapta
Haud unum contenta latus tranſire, quieſcit,
Sed pandens perq́; arma uiam, perq́; oſſa relicta
Morte fugit, ſupereſt telo poſt uulnera curſus.
At ſaxum quoties ingenti uerberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
Abſcidit impulſu uentorum adiuta uetuſtas,
Frangit cuncta ruens, nec tantum corpora preſſa
Exanimat, totos cum ſanguine diſſipat artus,
Vt tamen hoſtiles denſa teſtudine muros

Tecta ſubit uirtus, armisq́; innexa priores
Arma ferunt, galeamq́; extenſus protegit umbo.
Quæ prius ex longo nocuerunt miſſa receſſu,
Iam poſt terga cadunt, nec graiis flectere iactum
Aut facilis labor eſt longinqua ad tela parati,
Tormenti mutare modum ſed pondere ſolo
Contenti, nudis euoluunt ſaxa lacertis.
Dum fuit armorum ſeries, ut grandine tecta
Innocua percuſſa ſonant, ſic omnia tela
Reſpuit. at poſtquam uirtus incenſa uirorum
Perpetuam rupit defeſſo milite cratem,
Singula continuis ceſſerunt ictibus arma.
Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
Moliri nunc ima parant & uertere ferro
Mœnia, nunc Aries ſuſpenſo fortior ictu
Incuſſus denſi compagem ſoluere muri
Tentat, & impoſitis unum ſubducere ſaxis.
Sed ſuper & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et ſudibus crebris, & aduſti roboris ictu
Percuſſæ cedunt crates, fruſtraq́; labore
Exhauſto feſſus repetit tentoria miles.
Summa fuit graiis ſtarent ut mœnia uoti,
Vltro acies inferre parant, armisq́; coruſcas
Nocturni texere faces, audaxq́; iuuentus
Erupit, non haſta uiris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiensq́; incendia uentus
Per romana tulit celeri munimina curſu.
Nec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
Ignis agit uires, tæda ſed raptus ab omni

Conſequitur nigri ſpacioſa uolumina fumi,
Nec ſolum ſyluas, ſed ſaxa ingentia ſoluit,
Et crudæ putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit, maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit. placuitq; profundo
Fortunam tentare mari, non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conſeritur ſtabilis naualibus area bellis.
Etiam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite claſſis
Stœchados arua tenens, necnon & graia iuuentus
Omne ſuum fatis uoluit committere robur,
Grandæuosq; ſenes mixtis armauit Ephœbis.
Accepit non ſola uiros, quæ ſtabat in undis,
Claſſis, & emeritas repetunt naualibus alnos.
Vt matutinos ſpargens ſuper æquora Phœbus
Fregit aquis radios, & liber nubibus æther,
Et poſito borea, paceinq; tenentibus auſtris
Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quiſq; ſuam ſtatione ratem, paribusq; lacertis
Cæſaris hinc puppes, hinc graio remige claſſis
Tollitur, impulſæ tonſis tremuere carinæ,
Crebraq; ſublimes conuellunt uerbera puppes.
Cornua romanæ claſſis, ualidæq; triremes,
Quasq; quater ſurgens extructi remigis ordo
Commouet, & plures quæ mergunt æquora pinus,
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppoſitum pelago, lunata claſſe recedunt
Ordine contentæ gemino creuiſſe liburnæ.

Celſior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus ſenis agitur, molemq́; profundo
Inuehit, & ſummis longe petit æquora remis.
Vt tantum medii fuerat maris, utraq; claſſis
Quod ſemel excuſſis poſſit tranſcurrere tonſis,
Innumeræ uaſto miſcentur in æthere uoces,
Remorumq́; ſonus premitur clamore, nec ullæ
Audiri potuere tubæ. tunc cœrula uerrunt,
Atq; in tranſtra cadunt, & remis pectora pulſant.
Vt primum roſtris crepuerunt obuia roſtra,
In puppim rediere rates, emiſſaq́; tela
Aëra texerunt, uacuumq́; cadentia pontum,
Et iam diductis extendunt cornua proris,
Diuerſæq́; rates laxata claſſe receptæ.
Vt quoties æſtus Zephyris, eurisq́; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare, ſic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.
Sed graiis habiles, pugnamq́; capeſſere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
Curſum, nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis ſtabilem præbere carinam
Certior, & terræ ſimilem bellantibus uſum.
Tunc in ſignifera reſidenti puppe magiſtro
Brutus ait, pateris'ne acies errare profundo
Artibus & certas pelagi? iam conſere bellum,
Phocaicis medias roſtris oppone carinas.
Paruit, obliquas & præbuit hoſtibus alnos.
Tunc quæcunq; ratis tentauit robora Bruti.
Ictu uicta ſuo percuſſa, & capta cohæſit.

Aſt alias manicæq́; ligant, teretesq́; cathenæ,
Seq́; tenent remis, tecto ſtetit æquore bellum.
Iam non excuſſis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
Miſcenturq́; manus, nauali plurima bello
Enſis agit, ſtat quisq; ſuæ de robore puppis
Pronus in aduerſos ictus, multiq́; perempti
In ratibus cecidere ſuis. cruor altus in undis
Spumat, & obducti concreto ſanguine fluctus.
Et quas immiſſi traxerunt uincula ferri,
Has prohibent iungi conſerta cadauera puppes,
Semianimes alii uaſtum ſubiere profundum,
Hanſeruntq́; ſuo permixtum ſanguine pontum,
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
Fractarum ſubita ratium periere ruina.
Irrita tela ſuas peragunt in gurgite cædes,
Et quodcunq; cadit fruſtrato pondere ferrum,
Exceptum mediis inuenit uulnus in undis.
Phocaicis romana ratis uallata carinis,
Robore diducto dextrum, leuumq́; tuetur
Aequo Marte latus, cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, graiumq́; audax Apluſtre retentat,
Terga ſimul pariter miſſis & pectora telis
Tranſigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et ſtetit incertus flueret quo uulnere ſanguis,
Donec utrasq́; ſimul largus cruor expulit haſtas,
Diuiſitq́; animam, ſparſitq́; in uulnera letum.
Dirigit huc puppim miſeri quoq; dextra Telonis
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum, nec lux eſt notior ulli

Craſtina,ſeu Phœbum uideat,ſeu cornua lunæ
Semper uenturis componere carbaſa uentis.
Hic latiæ roſtro compagem ruperat alni,
Pila ſed in medium uenêre trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magiſtri.
Dum cupit in ſociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immiſſum ſuſpenſa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit.
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem uariis genuerunt uiſcera fatis,
Diſcreuit mors ſæua uiros,unumq; relictum
Agnorunt miſeri ſublato errore parentes,
Aeternis cauſam lachrymis tenet ille dolorem
Semper,& amiſſum fratrem lugentibus offert.
Quorum alter mixtis obliquo pectore remis
Auſus romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum,ſed eam grauis inſuper ictus
Amputat,illa tamen nixu,quo prenderat,hæſit,
Diriguitq; tenens ſtrictis immortua neruis.
Creuit in aduerſis uirtus,plus nobilis iræ
Truncus habet,fortiq; inſtaurat prælia leua,
Rapturusq; ſuam procumbit in æquora dextram,
Hæc quoq; cum toto manus eſt abſciſſa lacerto.
Iam clypeo,teliſq; carens,non conditur ima
Puppe,ſed expoſitus,fraternaq; pectore nudo
Arma tegens,crebra confixus cuſpide perſtat,
Telaq; multorum leto caſura ſuorum
Emerita iam morte tenet.tum uulnere multo
Effugientem animam laſſos collegit in artus,
Membraq; contendit toto quæcunq; manebat

Sanguine, & hoſtilem defectis robore membris
Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulata ratis, multoq́; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus,
At poſtquam ruptis pelagus compagibus hauſit,
Ad ſummos repleta foros deſcendit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora diſcedunt merſa diducta carina,
Inq́; locum puppis cecidit mare, multaq́; ponto
Præbuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dum puppis rapidos manus inſerit uncos,
Affixit Lycidam. merſus foret ille profundo,
Sed prohibent ſocii, ſuſpenſaq́; crura retentant,
Scinditur auulſus, nec ſicut uulnere ſanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undique uenis,
Diſcurſusq́; animæ diuerſa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius uita perempti
Eſt tanta dimiſſa uia. pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua uiſcera feruent,
Hæſerunt ibi fata diu, luctataq́; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax unius turba carinæ
Incumbit prono lateri, uacuamq́; relinquit,
Qua caret hoſte, ratem, congeſto pondere puppis
Verſa caua texit pelagus, nautasq́; carina,
Brachia nec licuit uaſto iactare profundo,
Sed clauſo periere mari. tunc unica diri
Conſpecta eſt leti facies. cum forte natantem
Diuerſæ roſtris iuuenem fixere carinæ,

Diſceſſit medium tam uaſtos pectus ad ictus,
Nec prohibere ualent obtritis oſſibus artus,
Quo minus æra ſonent, eliſo uentre per ora
Eiectat ſaniem permixtus uiſcere ſanguis.
Poſtquam inhibent remis puppes, ac roſtra recedunt,
Deiectum in pelagus perfoſſo pectore corpus
Vulneribus tranſmiſit aquas. pars maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium ſociæ concurrit. at illi
Robora cum uetitis prenſarent altius ulnis,
Nutaretq; ratis populo peritura recepto,
Impia turba ſuper medios ferit enſe lacertos
Brachia linquentes graia pendentia puppe,
A manibus cecidere ſuis, non amplius undæ
Suſtinuere graues in ſummo gurgite truncos.
Iamq; omni fuſis nudato milite telis,
Inuenit arma furor, remum contorſit in hoſtem
Alter, at hi totum ualidis apluſtre lacertis,
Auulſasq; rotant excuſſo remige ſedes,
In pugnam fregere rates. ſidentia peſſum
Corpora cæſa tenent, ſpoliantq; cadauera ferro.
Multi inopes teli, iaculum letale reuulſum
Vulneribus traxere ſuis, & uiſcera leua
Oppreſſere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis, & hoſtilem cum torſerit exeat, haſtam.
Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
Quam pelago diuerſa lues, nam pinguibus ignis
Affixus tædis, & tecto ſulfure uiuax
Spargitur, ac faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera

Nec flammas ſuperant undæ,ſparſisq́; per æquor
Iam ratibus,fragmenta ferus ſibi uendicat ignis.
Hic recipit fluctus,extinguat ut æquore flammas,
Hi ne mergantur,tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti,mors una timori eſt,
Qua cœpere mori,nec ceſſat naufraga uirtus.
Tela legunt deiecta mari,ratibusq́; miniſtrant,
Incertasq́; manus ictu languente per undas
Exercent,nunc rara datur ſi copia ferri,
Vtuntur pelago,ſæuus complectitur hoſtem
Hoſtis,& implicitis gaudent ſubſidere membris,
Mergentesq́; mori.pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam ſeruare ſub undis,
Scrutariq́; fretum,ſiquid merſiſſet arenis,
Et nimis affixos unci conuellere morſus,
Adductum quoties non ſenſerat anchora funem.
Hic ubi compreſſum penitus deduxerat hoſtem
Victor,& incolumis ſummas remeabat ad undas,
Sed,ſe per uacuos credit dum ſurgere fluctus,
Puppibus occurrit,tandemq́; ſub æquore manſit.
Hi ſuper hoſtiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam,non perdere letum
Maxima cura fuit,multus ſua uulnera puppi
Affixit moriens,& roſtris abſtulit ictus.
Stantem ſublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excuſſæ balearis tortor habenæ
Glande petens,ſolido fregit caua tempora plumbo.
Sedibus expulſi,poſtquam cruor omnia rupit
Vincula,procurrunt oculi,ſtat lumine rapto
Attonitus,mortisq́; illas putat eſſe tenebras.

At poſtquam membris ſenſit conſtare uigorem,
Vos (ait) o ſocii ſicut tormenta ſoletis,
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod ſupereſt animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum caſus, ingentem militis uſum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. ſic fultus in hoſtem
Cæca tela manu, ſed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generoſi ſanguinis Argus,
Qua iam non medius deſcendit in Ilia uenter,
Adiuuitq; ſuo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuerſa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli ceſſurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, feſſusq; ſenecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiſo
Sæpe cadens longæ ſenior per tranſtra carinæ,
Peruenit ad puppim, ſpirantesq; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Diſtentis toto riguit ſed corpore palmis,
Nox ſubit, atq; oculos uaſtæ obduxere tenebræ,
Et miſerum cernens agnoſcere deſinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viſo patre leuat, uox fauces nulla ſolutas
Proſequitur, tacito tantum petit oſcula uultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore ſenex caruit, uiresq; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A ſæuis permiſſa Deis, iugulumq; ſenilem
Confodiam, ueniam miſero concede parenti

A rge, quod amplexus, extrema quod oſcula fugi,
N ondum deſtituit calidus tua uulnera ſanguis,
S emi animiſq; iaces, & adhuc potes eſſe ſuperſtes.
S ic fatus, quamuis capulum per uiſcera miſſi
P olluerat gladii, tamen alta ſub æquora tendit
P ræcipiti ſaltu. letum præcedere nati
F eſtinantem animam morti non credidit uni.
I nclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
B elli caſus erat, graiæ pars maxima claſſis
M ergitur. aſt aliæ mutato remige puppes
V ictores uexere ſuos, naualia paucæ
P ræcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
F letus erat, quantus matrum per littora planctus.
C oniux ſæpe ſui confuſis uultibus unda
C redidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
A ccenſiſq; rogis miſeri de corpore trunco
C ertauere patres. at Brutus in æquore uictor
P rimus cæſareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVARTVS.

T procul extremis terrarum Cæſar in oris
Martem ſæuus agit non multa cæde nocentem,
Maxima ſed fati ducibus momenta daturum,
Iure pari rector caſtris Afranius illis,
Ac Petreius erat, concordia duxit in æquas
Imperium commune uices, tutelaq́; Valli
Peruigil alterno paret cuſtodia ſigno.
His præter latias acies erat impiger Aſtur,
Vectonesq́; leues, profugiq́; à gente uetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis.
Colle tumet modico, leniq́; excreuit in altum
Pingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata uetuſta
Surgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu
Hybernas paſſurus aquas. at proxima rupes
Signa tenet Magni, nec Cæſar colle minore
Caſtra leuat, medius dirimit tentoria gurges.
Explicat hinc tellus campos effuſa patentes
Vix oculo prendente modum, camposq́; coërcet
Cinga rapax, uetitus fluctus, & littora curſu
Oceani pepuliſſe ſuo, nam gurgite mixto,
Qui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus.
Prima dies belli ceſſauit Marte cruento,

Spectandasq́; ducum uires, numeroſáq́; ſigna
Expoſuit, piguit ſceleris, pudor arma furentum
Continuit, patriæq́;, & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tum Cæſar olympo
In noctem ſubita circundedit agmina foſſa,
Dum primæ præſtant acies, hoſtemq́; fefellit,
Et prope conſertis obduxit caſtra maniplis.
Luce noua collem ſubito conſcendere curſu,
Qui medius tutam caſtris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hoſtem pariter, terrorq́;, pudorq́;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
His uirtus, ferrumq́; locum promittit, at illis
Ipſe locus, miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduerſoq́; acies in monte ſupina
Hæret, & in tergum caſura umbone ſequentis
Erigitur, nulli telum uibrare uacabat.
Dum labat & fixo firmat ueſtigia pilo,
Dum ſcopulos, ſtirpesq́; tenent, atq; hoſte relicto
Cædunt enſe uiam, uidit lapſura ruina
Agmina dux, equitemq́; iubet ſuccedere bello,
Munitumq́; latus leuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nulloq́; urgente receptus,
Irritus & uictor ſubducto Marte pependit.
Hactenus armorum diſcrimina, cætera bello
Fata dedit uariis incertus motibus aër.
Pigro bruma gelu, ſiccisq́; aquilonibus hærens,
Aethere conſtricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, cam posq́; iacentes
Non duraturæ conſpecto ſole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti ſydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura ſereno.

Sed poſtquam uernus calidum Titana recepit,
Sydera reſpiciens dilapſæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iuſtæ pondera libræ
Temporibus uicere dies, tunc ſole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulſit,
Excluſit boream, flammasq́; accepit ab euro,
Ille ſuo nubes quaſcunq; inuenit in axe,
Torſit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas ſentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concreſcere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuſcator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus arctos
Et notus in ſolam calpem fluit humidus aër.
Hicubi iam zephyri fines, & ſummus olympi
Cardo tenet tethyn, uetitæ tranſcurrere denſos
Inuoluere globos, congeſtumq́; aëris atri
Vix recipit ſpatium, quod ſeparat æthere terram.
Iamq́; polo preſſæ largos denſantur in imbres,
Spiſſatæq́; fluunt, nec ſeruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micent, moriuntur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
Arcus uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanumq́; bibit, raptosq́; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffuſum reddidit æquor.
Iamq́; Pyrenææ, quas nunquam ſoluere Titan
Eualuit, fluxere niues, fractoq́; madeſcunt
Saxa gelu, tum, quæ ſolitis e fontibus exit,

Non habet unda uias, tam largas alueus omnis
A' ripis accepit aquas. iam naufraga campo
Cæſaris arma natant, impulſaq; gurgite multo
Caſtra labant, alto reſtagnant flumina uallo.
Non pecorum raptus faciles, non pabula merſi
Vlla ferunt ſulci, tectarum errore uiarum
Fallitur occultis ſparſus populator in agris,
Iamq; comes ſemper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nulloq; obſeſſus ab hoſte
Miles eget, toto cenſu non prodigus emit
Exiguam cererem. pro lucri pallida tabes
Non deeſt prolato ieiunus uenditor auro.
Iam tumuli, colleſq; latent, iam flumina cuncta
Condidit una palus, uaſtaq; uoragine merſit,
Abſorpſit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atq; ipſas hauſit, ſubitiſq; frementes
Vorticibus contorſit equos, & reppulit æſtus
Fortior Oceani, nec Phœbum ſurgere ſentit
Nox ſubiecta polo, rerum diſcrimina miſcet
Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ.
Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis,
Perpetuæq; premunt hyemes, non ſydera cœlo
Vlla uidet, ſterili non quicquam frigore gignit,
Sed glacie medios ſignorum temperat ignes.
Sic o ſumme parens mundi, ſic ſorte ſecunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis.
Et tu perpetuis impendas aëra nimbis,
Tu remeare uetes quoſcunq; emiſeris æſtus,
Non habeant amnes decliuem ad littora curſum,
Sed pelagi referantur aquis, concuſſaq; tellus

Laxet

Laxet iter fluuiis, hos compos Rhenus inundet,
Hos Rhodanus, uaſtos obliquent flumina fontes,
Rhiphæas huc ſolue niues, huc ſtagna, lacusq́;,
Et pigras ubicunq; iacent, effunde paludes,
Et miſeras bellis ciuilibus eripe terras.
Sed paruo fortuna uiri contenta pauore
Plena redit; ſolitoq́; magis fauere ſecundi,
Et ueniam meruere Dei. iam rarior aër,
Et par Phœbus aquis denſas in uellera nubes
Sparſerat, & noctes uentura luce rubebant,
Seruatoq́; loco rerum, diſceſſit ab aſtris
Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
Tollere ſylua comas, ſtagnis emergere colles
Incipiunt, uiſoq́; die dureſcere ualles.
Vtq; habuit ripas Sicoris, camposq́; reliquit,
Primum cana ſalix madefacto uimine paruam
Texitur in puppim, cæſoq́; induta iuuenco
Vectoris patiens tumidum ſuper emicat amnem.
Sic Venetus ſtagnante Pado, fuſoq́; Britannus
Nauigat Oceano, ſic cum tenet omnia Nilus,
Conſeritur bibula memphitis cymba papyro.
His ratibus traiecta manus feſtinat utrinq;
Succiſum curuare nemus, fluuiiq́; ferocis
Incrementa timens, non primis robora ripis
Impoſuit, medios pontem diſtendit in agros.
Ac nequid Sicoris repetitis audeat undis,
Spargitur in ſulcos, & ſciſſo gurgite riuis
Dat pœnas maioris aquæ. poſtquam omnia fatis
Cæſaris ire uidet, celſam Petreius Ilerdam
Deſerit, & noti diffiſus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & ſemper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæſar colles, deſertaq́; caſtra
Conſpiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, ſed duris fluuium ſuperare lacertis.
Paretur, rapuitq́; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuiſſet iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq́; a gurgite curſu
Reſtituunt artus, donec decreſceret umbra
In medium ſurgente die, iamq́; agmina ſumma
Carpit eques, dubiiq́; fugæ, pugnæq́; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga ſaxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celſos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoſte potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
Inq́; feras gentes Cæſar uidet. ite ſine ullo
Ordine ait, raptumq́; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq́; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum,
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hoſtem.
Illic exiguo paulum diſtantia uallo
Caſtra locant, poſtquam ſpatio languentia nullo.
Mutua conſpicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq́; ſuos uidere, patresq́;.
Deprenſum eſt ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq́; ſalutant
Enſe ſuos, mox ut ſtimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet tranſcendere uallum,
Miles in amplexus effuſas tendere palmas,

Hoſpitis ille ciet nomen, uocat ille propinquum,
Admonet hunc ſtudiis conſors puerilibus ætas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hoſtem.
Arma rigant lachrymis, ſingultibus oſcula rumpũt,
Et quamuis nullo maculatus ſanguine miles,
Quæ potuit feciſſe timet. quid pectora pulſas,
Quid ueſane gemis? fletus quid fundis inanes?
Nec te ſponte tua ſceleri parere fateris?
Vsque adeō ne times, quem tu facis ipſe timendum?
Claſſica dent bellum, ſæuos tu neglige cantus,
Signa ferant, ceſſa, iam iam ciuilis Erynnis
Concidet, & Cæſar generum priuatus amabit.
Nunc ades æterno completens omnia nexu
O rerum, mixtiq́; ſalus concordia mundi,
Et ſacer orbis amor, magnum nunc ſæcula noſtra
Venturi diſcrimen habent, periere latebræ
Tot ſcelerum, populo uenia eſt erepta nocenti,
Agnouere ſuos. prò numine fata ſiniſtro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles caſtris permixtus utriſq;
Errabat, durò concordes ceſpite menſas
Inſtituunt, & permixto libamina Baccho,
Graminei luxere foci, iunctoq́; cubili
Extrahit inſomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum ſteterint campo, qua lancea dextra
Exierit. dum quæ geſſerunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod ſolum fata petebant,
Eſt miſeris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam poſtq̃ fœdera pacis
Cognita Petreio, ſeq; & ſua tradita uenum

Caſtra uidet famulas ſcelerata ad prælia dextras
Excitat, atq; hoſtes turba ſtipatus inermes
Præcipitat caſtris. iunctosq; amplexibus enſe
Separat, & multo diſturbat ſanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces,
Immemor o patriæ, ſignorum oblite tuorum
Non potes hoc cauſæ miles præſtare ſenatus
Aſſertor uicto redeas ut Cæſare, certe
Vt uincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Quiq; fluat, multo non deerit uulnere ſanguis,
Ibitis ad dominum? damnataq; ſigna feretis?
Vtq; habeat famulos nullo diſcrimine Cæſar,
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petenda eſt?
Nunquam noſtra ſalus pretium, mercesq; nefandæ
Proditionis erit, non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus, agunt, trahimur ſub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli uallarent oppida muri.
Non ſonipes in bella ferox, non iret in æquor
Turrigeras claſſis pelago ſparſura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hoſtes nempe meos ſceleri iurata nefando
Sacramenta tenent, at uobis uilior hoc eſt
Veſtra fides, quod pro cauſa pugnantibus æqua
Et ueniam ſperare licet. pro dira pudoris
Fœdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, mundiq; extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forſan fœdere noſtro
Iam tibi ſit promiſſa ſalus, ſic fatur, & omnes
Concuſſit mentes, ſcelerumq; reduxit amorem.

Sicubi deſuetæ ſyluis in carcere clauſo
Manſueuere feræ, & uultus poſuere minaces,
Atq; hominem didicere pati, ſi torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt, rabieſq;, furorq;,
Admonitæq; tument guſtato ſanguine fauces,
Feruet, & a trepido uix abſtinet ora magiſtro.
Itur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tuliſſet,
Fecit monſtra fides, inter menſaſq;, toroſq;
Quæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primo ferrum ſtrinxere gementes,
Vt dextræ iuſti gladius diſſuaſor adhæſit,
Dum feriunt, odere ſuos, animoſq; labantes
Confirmant ictu, feruent iam caſtra tumultu,
Et ſcelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac uelut occultum pereat ſcelus, omnia monſtra
In faciem poſuere ducum, iuuat eſſe nocentes.
Tu Cæſar quamuis ſpoliatus milite multo
Agnoſcis ſuperos, neq; enim tibi maior in aruis
Aemathiis fortuna fuit, nec phocidos undis
Maſſiliæ, phario nec tantum eſt æquore geſtum,
Hoc ſiquidem ſolo ciuilis crimine belli
Dux cauſæ melioris eris. polluta nefanda
Agmina cæde duces, iunctis committere caſtris
Non audent, altæq; ad mœnia rurſus Ilerdæ
Intendere fugam, campos eques obuius omnes
Abſtulit, & ſiccis incluſit collibus hoſtem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere foſſa
Cæſar auet, nec caſtra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes.

V t leti uidere uiam, conuerſus in iram
P ræcipitem timor eſt, miles non utile clauſis
A uxilium mactauit equos, tandemq́; coactus
S pe poſita damnare fugam, caſurus in hoſtes
F ertur. ut effuſo Cæſar decurrere paſſu
V idit, & ad certam deuotos tendere mortem,
T ela tene iam miles ait, ferrumq́; ruenti
S ubtrahe, non ullo conſtet mihi ſanguine bellum,
V incitur haud gratis iugulo qui prouocat hoſtem.
E n ſibi uilis adeſt inuiſa luce iuuentus
I am damno peritura meo, non ſentiet ictus.
I ncumbet gladiis. gaudebit ſanguine fuſo.
D eſerat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
P erdant uelle mori. ſic deflagrare minaces
I ncaſſum, & uetito paſſus langueſcere bello,
S uſtituit merſo dum nox ſua lumina Phœbo.
I nde ubi nulla data eſt miſcendi copia Martis,
P aulatim cadit ira ferox, menteſq́; tepeſcunt.
S aucia maiores animos ut pectora geſtant
D um dolor eſt, ictuſq́; recens, & mobile neruis
C onamen calidus præbet cruor, oſſaq́; nondum
A dduxere cutem, ſi conſcius enſis adacti
S tat uictor, tenuitq́; manus, tum frigidus artus
A lligat, atq; animum ſubducto robore torpor,
P oſtquam ſicca rigens aſtrinxit uulnera ſanguis.
I amq́; inopes undæ primum tellure refoſſa
O ccultos latices, abſtruſaq́; flumina quærunt,
N ec ſolum raſtris, duriſq́; ligonibus arua,
S ed gladiis fodere ſuis, puteuſq́; cauati
M ontis ad irrigui premitur faſtigia campi.

Non ſe tam penitus, tam longe luce relicta
Merſerit aſſyrii ſcrutator pallidus auri.
Non tamen aut tectis ſonuerunt curſibus amnes,
Aut micuere noui percuſſo pumice fontes,
Antra nec exiguo ſtillant ſudantia rore,
Aut impulſa leui turbatur glarea uena.
Tunc exhauſta ſuper multo ſudore iuuentus
Extrahitur, duris ſilicum laſſata metallis,
Quoq; minus poſſent ſiccos tolerare uapores
Quæſitæ feciſtis aquæ, nec languida feſſi
Corpora ſuſtentant epulis, menſasq; peroſi
Auxilium fecere famem, ſi mollius aruum
Prodidit humorem: pingues manus utraq; glebas
Exprimit ora ſuper, nigro ſi turbida limo
Colluuies immota iacet, cadit omnis in hauſtus
Certatim obſcœnos miles, moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas, rituq; ferarum
Diſtentas ſiccant pecudes, & lacte negato
Sordidus exhauſto ſorbetur ab ubere ſanguis.
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
Diſtringunt ramos, & ſi quos palmite crudo
Arboris aut tenera ſuccos preſſere medulla.
O fortunati fugiens quos barbarus hoſtis
Fontibus immixto ſtrauit per rura ueneno.
Hos licet in fluuios ſaniem, tabemq; ferarum
Pallida dictæis Cæſar naſcentia ſaxis
Infundas aconita palam, romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur uiſcera flamma,
Oraq; ſicca rigent ſquamoſis aſpera linguis,
Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus

Aeris alternos anguſtat pulmo meatus,
Reſciſſoq; nocent ſuſpiria dura palato.
Pandunt ora ſiti, nocturnumq; aëra captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulſu, & ſiccis uultus in nubibus hærent,
Quoq; magis miſeros undæ ieiunia ſoluant,
Non ſuper arentem Meroën, cancriq; ſub axe,
Qua nudi Garamantes arant, ſedere, ſed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidum deprenſus Iberum
Spectat uicinos ſitiens exercitus amnes.
Iam domiti ceſſere duces, pacisq; petendæ
Authot damnatis ſupplex Afranius armis,
Semianimes in caſtra trahens hoſtilia turmas
Victoris ſtetit ante pedes, ſeruata precanti
Maieſtas non fracta malis, interq; priorem
Fortunam, caſusq; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtrauiſſent fata ſub hoſte,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc ſola mihi eſt orandæ cauſa ſalutis,
Dignum donanda Cæſar te credere uita.
Non partis ſtudiis agimur, nec ſumpſimus arma
Conſiliis inimica tuis, nos denique bellum
Inuênit ciuile duces, cauſæq; priori,
Dum potuit, ſeruata fides, nil fata moramur,
Tradimus heſperias gentes, aperimus eoas,
Securumq; orbis patimur poſt terga relicti,
Nec cruor effuſus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, laſſæq; manus, hoc hoſtibus unum
Quod uincas, ignoſce tuis, nec magna petuntur,

Ocia des feſſis, uitam patiaris inermes
Degere, quam tribuis, campis proſtrata iacere
Agmina noſtra putes, nec enim felicibus armis
Miſceri damnata decet, partemq́; triumphi
Captos ferre tui, turba hæc ſua fata peregit,
Hoc petimus, uictos ne tecum uincere cogas.
Dixerat. At Cæſar facilis, uultuq́; ſerenus
Flectitur. atq; uſum belli, pœnamq́; remittit.
Vt primum iuſtæ placuerunt fœdera pacis,
Incuſtoditos decurrit miles ad amnes,
Incumbit ripis, permiſſaq́; flumina turbat.
Continuus multis ſubitarum tractus aquarum
Aëra non paſſus uacuis diſcurrere uenis,
Arctauit, clauſitq́; animam, nec feruida peſtis
Cedit adhuc, ſed morbus egens iam gurgite plenis
Viſceribus ſibi poſcit aquas, mox robora neruis,
Et uires rediere uiris. O prodiga rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra, pelagoq́; ciborum
Ambitioſa fames & lautæ gloria menſæ,
Diſcite, quam paruo liceat producere uitam,
Et quantum natura petat, non erigit ægros
Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus,
Non auro, murrhaq́; bibunt, ſed gurgite puro
Vita redit, ſatis eſt populis, fluuiusq́;, ceresq́;.
Heu miſeri qui bella gerunt, tunc arma relinquens
Victori miles ſpoliato pectore tutus,
Innocuusq́; ſuas curarum liber in urbes
Spargitur. o quantum donata pace potitos
Excuſſis nunquam ferrum uibraſſe lacertis

Pœnituit toleraſſe ſitim, fruſtraq́; rogaſſe
Proſpera bella Deos, nempe uſis Marte ſecundo
Tot dubiæ reſtant acies, tot in orbe labores,
Vt nunquam fortuna labet ſucceſſibus anceps
Vincendum toties, terras fundendus in omneis
Eſt cruor, & Cæſar per tot ſua fata ſequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam ſcire loco, non prælia feſſos
Vlla uocant, certos non rumpunt claſſica ſomnos,
Iam coniux, natiq́; rudes, & ſordida tecta,
Et non deductos recipit ſua terra colonos.
Hoc quoq́; ſecuris oneris fortuna remiſit,
Sollicitus menti quod abeſt pauor, ille ſalutis
Eſt author, dux ille fuit. ſic prælia ſoli
Felices nullo ſpectant ciuilia uoto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Conſtitit, in partes aliquid ſed Cæſaris auſa eſt,
Qua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles zephyros excurrit Iader.
Illic bellaci confiſus gente curetum,
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto,
Clauditur extrema reſidens Antonius ora,
Cautus ab incurſu belli, ſi ſola recedat,
Expugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
Paſcendis ſubmittit equis, non proferit ullam
Flaua ceres ſegetem, ſpoliabat gramine campum
Miles, & attonſo miſeris iam dentibus aruo
Caſtrorum ſiccas de ceſpite uulſerat herbas.
Vt primum aduerſæ ſocios in littore terræ,
Et Baſilum uidere ducem, noua furta per æquor

Exquiſita fugæ, neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq́; leuant, ſed firma gerendis
Molibus inſolito contexunt robora ductu.
Namq; ratem uacuæ ſuſtentant undiq; cuppæ,
Quarum porrectis series conſtricta cathenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos,
Nec gerit expoſitum telis in fronte patenti
Remigium, ſed quod trabibus circundedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula curſus,
Quod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
Tunc freta ſeruantur, dum ſe decliuibus undis
Aeſtus agat, refluoq́; mari nudentur arenæ.
Iamq́; relabenti creſcebant littora ponto,
Miſſa ratis prono defertur lapſa profundo,
Et geminæ comites, cunctas ſuper ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.
Noluit illyricæ cuſtos Octauius undæ
Confeſtim tentare ratem, celeresq́; carinas
Continuit, curſu creſcat dum præda ſecundo,
Et temere ingreſſos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris, ſic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aëra pennæ,
Aut dum diſpoſitis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamoſa moloſſi,
Spartanos, cretasq́; ligat, nec creditur ulli
Sylua cani, niſi qui preſſo ueſtigia roſtro
Colligit, & præda neſcit latrare reperta
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.
Nec mora complentur moles, auidæq́; petitis
Inſula deſeritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At Pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cilix, paſſusq́; uacare
Summa freti medio ſuſpendit uincula ponto,
Et laxas fluitare ſinit, religatq́; cathenas
Rupis ab illyricæ ſcopulis, nec prima, nec illa,
Quæ ſequitur, tardata ratis, ſed tertia moles
Hæſit, & ad cautes adducto fune ſecuta eſt.
Impendent caua ſaxa mari, ruituraq́; ſemper
Stat mirum moles, & ſyluis æquor inumbrat,
Huc fractas Aquilone rates, ſubmerſaq́; pontus
Corpora ſæpe tulit, cæciſq́; abſcondit in antris
Reſtituit raptus tectum mare, cumq́; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Taurominitanam uincunt feruore Charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Conſtitit, hanc omni puppes ſtatione ſolutæ
Circueunt, alii rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas ſenſit ſub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, fruſtra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poſcit ſpe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in caſu quantum deprenſa ualebat
Effecit uirtus inter tot milia captæ
Circunfuſa rati, & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, paceḿq; habuere tenebræ.
Tunc ſic attonitam, uenturaq́; fata pauentem
Rexit magnanima Vulteius uoce cohortem,
Libera non ultra parua quam nocte iuuentus

Conſulite extremis anguſto tempore rebus,
Vita breuis nulli ſupereſt, qui tempus in illa
Quærendæ ſibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus eſt, & quos ſperaueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis.
Accerſas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori, fuga nulla patet, ſtant undiq; noſtris
Intenti ciues iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abeſt, cupias quodcunque neceſſe eſt.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum eſt,
Aut cum permixtis acies ſua tela tenebris
Inuoluunt, conſerta iacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
Nos in conſpicua ſociis, hoſtiq; carina
Conſtituere Dei, præbebunt æquora teſtes,
Præbebunt terræ, ſummis dabit inſula ſaxis,
Spectabunt geminæ diuerſo e littore partes.
Neſcio quod noſtris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exibuit monumenta fides, ſeruataq; ferro
Militiæ pietas tranſibit noſtra iuuentus.
Nanq; ſuis pro te gladiis incumbere Cæſar
Eſſe parum ſcimus, ſed non maiora ſuperſunt
Obſeſſis tanti quæ pignora demus amoris.
Abſcidit noſtræ multum ſors inuida laudi,
Quod non cum ſenibus capti, natiſq; tenemur.
Indomitos ſciat eſſe uiros, timeatq; furentes.
Et morti faciles animos, & gaudeat hoſtis

Non plures hæſiſſe rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq́; uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant ſperare ſalutem,
Ne nos, cum calido fodiemus uiſcera ferro,
Deſperaſſe putent, magna uirtute merendum eſt,
Cæſar ut amiſſis inter tot millia paucis
Hoc damnum, cladeḿq; uocet, dent fata receſſum,
Emittant́q; licet, uitare inſtantia nolim.
Proieci uitam comites, totusq́; futuræ
Mortis ager ſtimulis, furor eſt, agnoſcere ſolis
Permiſſum eſt, quos iam tangit uicinia fati,
Victurosq́; Dei cœlant ut uiuere durent,
Felix eſſe mori. ſic cunctas ſuſtulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum ſydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aſpicerent, flexoq́; Vrſæ temone pauerent,
Idem cum fortes animos præcepta ſubiſſent
Optauere diem, nec ſegnis mergere ponto
Tunc erat aſtra polus, nam ſol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altiſſima cancro eſt,
Nox tum theſſalicas urgebat parua ſagittas.
Detegit orta dies ſtantes in rupibus iſtros,
Pugnacesq́; mari graia cum claſſe liburnos.
Tentauere prius ſuſpenſo uincere bello
Fœderibus, fieret captis ſi dulcior ipſa
Mortis uita mora, ſtabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, ſecuraq́; pugnæ
Permiſſo ſibi ſine manu, nulliq́; tumultus
Excuſſere uiris mentes ad ſumma paratas,

Innumeraſq́; ſimul pauci, terraq́;, mariq́;
Suſtinuere manus, tanta eſt fiducia mortis.
Vtq́; ſatis bello uiſum eſt fluxiſſe cruoris,
Verſus ab hoſte furor, primus dux ipſe carinæ
Vulteius iugulo poſcens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum eſt, cuius ſit dextra cruore
Digna meo, certaq́; fide per uulnera noſtra
Teſtetur ſe uelle mori: nec plura locuto
Viſcera non unus iamdudum tranſigit enſis.
Collaudat cunctos, ſed eum cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii, totumq́; in partibus unis
Bellorum fecere nefas. ſic ſemine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, ceciditq́; ſuorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen:
Phaſidos & campis inſomni dente creati
Terrigenæ, miſſa magicis e cantibus ira
Cognato tantos implerunt ſanguine ſulcos,
Ipſaq; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. ſic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimiumq́; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter ſternuntq́;, caduntq́;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladiis, percuſſum eſt pectore ferrum,
Et iugulis preſſere manum, cum ſorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq́; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enſes, pietas ferientibus una
Non repetiſſe fuit iam latis uiſcera lapſa

Semianimes traxere foris, multumq; cruoris
Infudere mari, deſpectam cernere lucem,
Victoresq; ſuos uultu ſpectare ſuperbo,
Et mortem ſentire iuuat. iam ſtrage cruenta
Conſpicitur cumulata ratis, buſtisq; remittunt
Corpora uictores, ducibus mirantibus ulli
Eſſe ducem tanti, nullam maiore locuta eſt
Ore ratem totum diſcurrens fama per orbem.
Non tamen ignauæ poſt hæc exempla uirorum
Percipient gentes, quam ſit non ardua uirtus
Seruitium fugiſſe manu, ſed regna timentur
Ob ferrum, & ſæuis libertas uritur armis,
Ignoratq; datos, ne quiſquam ſeruiat, enſes.
Mors utinam pauidos uitæ ſubducere nolles,
Sed uirtus te ſola daret. non ſegnior illo
Marte fuit, qui tunc libycis exarſit in aruis.
Nanq; rates audax lilybæo littore ſoluit
Curio, nec forti uelis Aquilone recepto
Inter ſemirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam tenuit ſtationis littora notæ,
Primaq; caſtra locat cano procul æquore, qua ſe
Bagrada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.
Inde petit tumulos, exeſasq; undiq; rupes,
Anthæi quæ regna uocat non uana uetuſtas.
Nominis antiqui cupientem noſcere cauſas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Non dum poſt genitos tellus effœta gigantes,
Terribilem libycis partum concepit in antris,
Nec tam iuſta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareusq; ferox, cœloq; pepercit,

Quod

Quod non Phlegræis Antæum ſuſtulit aruis.
Hoc quoq; tam uaſtas cumulauit munere uires
Terra ſui fœtus, quod cum tetigere parentem
Iam defecta uigent renouato robore membra.
Hæc illi ſpelunca domus, latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuiſſe leones.
Ad ſomnos non terga feræ præbere cubile
Aſſuerunt, non ſyluatorum, uiresq́; reſumit
In nuda tellure iacens, periere coloni
Aruorum libyes, pereunt quos appulit æquor,
Auxilioq; diu uirtus non uſa cadendi
Terræ ſpernit opes, inuictus robore cunctis
Quamuis ſtaret, erat, tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monſtris, æquorq́; leuantem
Magnanimum Alciden libycas exciuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus libyci, perfudit membra liquore
Hoſpes olympiacæ ſeruato more palæſtræ,
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas.
Conſeruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu grauibus fruſtra tentata lacertis,
Immotumq́; caput fixa cum fronte tenetur,
Miranturq́; habuiſſe parem, nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis,
Exhauſitq́; uirum, quod creber anhelitus illi
Prodidit, & gelidus feſſo de corpore ſudor.
Tunc ceruix laſſata quati, tunc pectore pectus
Vrgeri, tunc obliqua percuſſa labare
Crura manu, iam terga uiri cedentia uictor

Alligat, & medium compreſſis ilibus arctat,
Inguináq; inſertis pedibus diſtendit, & omnem
Explicuit per membra uirum, rapit arida tellus
Sudorem, calido complentur ſanguine uenæ,
Intumuere tori, totoſq; induruit Artus,
Herculeoſq; nouo laxauit corpore nodos.
Conſtitit Alcides ſtupefactus robore tanto,
Nec ſic inachiis quamuis rudis eſſet in undis,
Deſectam timuit reparatis anguibus hydram.
Conflixere pares, telluris uiribus ille,
Ille ſuis. nunquam ſæuæ ſperare nouercæ
Plus licuit. uidet exhauſtos ſudoribus artus,
Ceruicemq; uiri ſiccam, qua ferret olympum,
Vtq; iterum feſſis iniecit brachia membris,
Non expectatis antæus uiribus hoſtis
Sponte cadit, maiorq; accepto robore ſurgit,
Quiſquis ineſt terris, in feſſos ſpiritus Artus
Egeritur, tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodeſſe parentis
Alcides ſenſit, ſtandum eſt tibi dixit, & ultra
Non credêre ſolo, ſterniq; uetabere terra,
Hærebis preſſis intra mea pectora membris,
Huc Antæe cades, ſic fatus ſuſtulit alte
Nitentem in terras iuuenem, morientis in Artus
Non potuit nati tellus ſummittere uires,
Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
Stricta gelu, terriſq; diu non credidit hoſtem.
Hinc æui ueteris cuſtos famoſa uetuſtas,
Miratrixq; ſui ſignauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus iſtis.

Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hoſtem
Scipio, nam ſedes libyca tellure potito
Hæc fuit, en ueteris cernis ueſtigia ualli,
Romana hos primum tenuit uictoria campos.
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat, ſeruetq́; ducum ſibi fata priorum,
Felici non fauſta loco tentoria ponens
Indulſit caſtris, & collibus abſtulit omen,
Sollicitatq́; feros non æquis uiribus hoſtes.
Omnis romanis quæ ceſſerat Aphrica ſignis,
Tunc Vari ſub iure fuit, qui robore quanquam
Confiſus latio, regis tamen undiq; uires
Exciuit libycæ gentis, extremáq́; mundi
Signa ſuum comitata Iubam. non fuſior ulli
Terra fuit domino, qua ſunt longiſſima regna,
Cardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
Terminat, a medio confinis ſyrtibus Hammon,
At qua lata iacet uaſti plaga feruida regni
Diſtinet Oceanum, zonæq́; exuſta calentis
Sufficiunt ſpatio, populi tot caſtra ſequuntur
Autololes, numidæq́; uagi, ſemperq́; paratus
Inculto getulus equo, tum concolor indo
Maurus, inops Naſamon, mixti Garam ante peruſto
Marmaridæ uolucres, æquaturusq́; ſagittas
Medorum tremulum cum torſit miſſile Mazax,
Et gens, quæ nudo reſidens maſſilia dorſo
Ora leui flectit frenorum neſcia uirga,
Et ſolitus uacuis errare mapalibus Apher
Venator, ferriq́; ſimul fiducia non eſt
Veſtibus iratos laxis operire leones.

Nec ſolum ſtudiis ciuilibus arma parabat,
Priuatæ ſed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq; quo ſuperos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia ſolio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum ſceptri fructum putat eſſe retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quod cæſareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis caſtris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat Corfini captus in arce,
Infiduſq; nouis ducibus, dubiuſq; priori
Fas utrunq; putat. ſed poſtquam languida ſegni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Deſolata fuga, trepida ſic mente profatur
Audendo magnus tegitur timor, arma capeſſam
Ipſe prior, campum miles deſcendat in æquum
Dum meus eſt, uariam ſemper dant ocia mentem.
Eripe conſilium pugnæ, cum dira uoluntas
Enſe ſubit preſſo galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere cauſas?
Qua ſtetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. ſic fatus apertis
Inſtruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit,
Nam pepulit Varum campo, nudataq; fœda
Terga fuga, donec uetuerunt caſtra, cecidit.
Triſtia ſed poſtquam ſuperati prælia Vari
Sunt audita Iubæ, lætus quod gloria belli

Sit rebus ſeruata ſuis, rapit agmina furtim,
Obſcuratq́; ſuam per iuſſa ſilentia famam,
Hoc ſolum metuens incautus ab hoſte timeri.
Mittitur exigua qui prælia prima laceſſat,
Eliciatq́; manu numidis a rege ſecundus
Vt ſibi commiſſi ſimulator Sabbura belli,
Ipſe caua regni uires in ualle retentat.
Aſpidas ut Pharias cauda ſolertior hoſtis
Ludit, & iratas incerta prouocat umbra,
Obliquansq́; caput uanas ſerpentis in auras
Effuſæ tuto comprendit guttura morſu
Letiferam citra ſaniem, tunc irrita peſtis
Exprimitur, fauceſq́; fluunt pereunte ueneno,
Fraudibus euentum dederat fortuna, feroxq́;
Non exploratis occulti uiribus hoſtis,
Curio nocturnum caſtris erumpere cogit,
Ignotiſq́; equitem late decurrere campis.
Ipſe ſub auroræ primos excedere motus
Signa iubet caſtris, multum, fruſtraq́; rogatus
Vt libycas metuat fraudes, infectaq́; ſemper
Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem, bellumq́; trahebat
Authorem ciuile ſuum, ſuper ardua ducit
Saxa ſuper cautes abrupto limite ſigna,
Cum procul e ſummis conſpecti collibus hoſtes
Fraude ſua ceſſere parum, dum colle relicto
Effuſam patulis aciem committeret aruis,
Ille fugam credens ſimulatæ neſcius artis,
Vt uictor medios aciem proiecit in agros,
Tunc primum patuere doli, numidæq́; fugaces

Vndiq; completis clauſerunt montibus agmen,
Obſtupuit dux ipſe ſimul,perituráq; turba,
Non timidi petiere fugam,non prælia fortes,
Quippe ubi non ſonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulſu,rigidos uexantia frenos
Ora terens,ſpargitq; iubas,& ſubrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non ſtare tumultu.
Feſſa iacet ceruix,fumant ſudoribus artus,
Oráq; proiecta ſquallent arentia lingua,
Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget,
Et defecta grauis longe trahit Ilia pulſus,
Siccáq; ſanguineis dureſcit ſpuma lupatis,
Iamq; gradum neq; uerberibus,ſtimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iuſſi calcaribus addunt,
Vulneribus coguntur equi,nec profuit ulli
Cornipedis rupiſſe moras,neq; enim impetus illis,
Incurſusq; fuit,tantum profertur ad hoſtes,
Et ſpatium iaculis oblato uulnere donat.
At uagus Apher,equos ut primum emiſit in agmen,
Tunc campi tremuere ſono,terráq; ſoluta
Quantus biſtonio torquetur turbine puluis,
Aëra nube ſua texit,traxitq; tenebras.
Vt uero in pedites fatum miſerabile belli
Incubuit,nullo dubii diſcrimine Martis
Ancipites ſteterunt caſus,ſed tempora pugnæ
Mors tenuit,neq; enim licuit procurrere contra,
Et miſcere manus,ſic undiq; ſepta iuuentus
Comminus obliquis,& rectis eminus haſtis
Obruitur,non uulneribus,nec ſanguine ſolum
Telorum nimbo peritura,at pondere ferri.

Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur in orbem,
Ac ſiquis metuens medium correpſit in agmen
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes.
Denſaturq́; globus quantum pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies, non arma mouendi
Iam locus eſt preſſis, ſtipataq́; membra teruntur.
Frangitur armatum colliſo pectore pectus,
Non tam læta tulit uictor ſpectacula Maurus,
Quam fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
Membrorumq́; uidet lapſum & ferientia terram
Corpora, compreſſum turba ſtetit omne cadauer.
Excitet inuiſas diræ Carthaginis umbras
Inferiis fortuna nouis, ferat iſta cruentus
Hannibal, & pœni tam dira piacula manes,
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas, uotisq́; Senatus
Aphrica nos potius uincat ſibi. Curio fuſas
Vt uidit campis acies, & cernere tantas
Permiſit clades compreſſus ſanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut ſperare fugam, ceciditq́; in ſtrage ſuorum
Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta.
Quid nunc roſtra tibi proſunt turbata, forumq́;,
Vnde tribunitia plæbeius ſignifer arte
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atq; ſocer bello concurrere iuſſi?
Ante iaces, quam dira duces pharſalia confert,
Spectandumq́; tibi bellum ciuile negatum eſt.
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis, luitis iugulo ſic arma potentes.

Felix Roma quidem, ciueſq; habitura beatos,
Si libertatis ſuperis tam cura placeret,
Quam uindicta placet, libycas en nobile corpus
Paſcit aues nullo contectus Curio buſto.
At tibi nos, quando non proderit iſta ſilere,
A quibus omne æui ſenium ſua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta ſequenti.
Perdita tunc urbi nocuerunt ſæcula, poſtquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Tranſuerſo mentem dubiam torrente tulerunt,
Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus ſpoliis, & Cæſaris auro.
Ius licet in iugulos noſtros ſibi fecerit enſe
Sylla potens, Mariuſq; ferox, & Cinna cruentus,
Cæſareæq; domus ſeries, cui tanta poteſtas
Conceſſa eſt? emere omnes. hic uendidit urbem.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS.

Ic alterna duces bellorum uulnera paſſos
In macedum terras miſcens aduerſa ſecundis
Seruauit fortuna pares. iã ſparſerat hæmo
Bruma niues, gelidoq́; cadens Atlantis olympo,
Inſtabatq́; dies qui dat noua nomina faſtis,
Quiq́; colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
Conſul uterq; uagos belli permunia patres
Elicit epirum.peregrina ac ſordida ſedes
Romano cepit proceres,ſecretaq́; rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia tectis,
Nam quis caſtra uocet tot ſtrictas iure ſecures?
Tot faſces?docuit populos uenerabilis ordo,
Non Magni partes,ſed magnum in partibus eſſe.
Vt primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum,
Lentulus e celſa ſublimis ſede profatur.
Indole ſi dignum latia,ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis,non qua tellure coacti,
Quamq́; procul tectis captæ ſedeamus ab urbis,
Cernite,ſed ueſtræ faciem cognoſcite turbæ,
Cunctaq́; iuſſuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis,populiſq́; liquet nos eſſe Senatum.
Nam uel hyperboreæ plauſtrum glaciale ſub Vrſæ,
Vel plaga qua torrens,clauſuſq́; uaporibus axis,

Nec patitur noctes, nec iniquos creſcere ſoles.
Si fortuna ferat, rerum nos ſumma ſequetur,
Imperiumq́; comes tarpeia ſede peruſta
Gallorum facibus, Veiosq́; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato ſua iura ſolo, mœrentia tecta
Cæſar habet, uacuasq́; domos, legesq́; ſilentes,
Clauſaq́; iuſtitio triſti fora, curia ſolos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic eſt.
Ignaros ſcelerum, longaq́; in pace quietos
Bellorum primus ſparſit furor, omnia rurſus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Heſperiam penſant ſuperi, iacet hoſtis in undis
Obrutus illyricis, libyes ſquallentibus aruis.
Curio ceſarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite ſigna duces, fatorum impellite curſum,
Spem ueſtram præſtate Deis, fortunaq́; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hoſtem
Cauſa dabat, noſtrum exhauſto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non eſt ſenſura poteſtas
Conſulite in medium patres, Magnumq́; iubete
Eſſe ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum, patriæq́;, ſuumq́;
Impoſuit, tunc in reges, populosq́; merentes
Sparſus honos, pelagiq́; potens Phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidiq́; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Maſſiliæq́; ſuæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq́; Cotyn, fidumq́; per arma

Deiotarum, & gelidæ dominum Rhaſipolin oræ
Collaudant, libyamq́; iubent authore Senatu
Sceptifero parere Iubæ. prò triſtia fata.
En tibi non fidæ gentis digniſſime regno
Fortunæ Ptolemææ pudor, crimenq́; Deorum,
Cingere Pellæo preſſos diademate crines
Permiſſum, ſæuum in populos puer accipis enſem,
Atq; utinam in populos, donata eſt regia Lagi,
Acceſſit Magni iugulus, regnumq́; ſorori
Ereptum eſt, ſoceroq́; nefas, iam turba ſoluto
Arma petit cœtu, quæ cum populiq́;, ducesq́;
Caſibus incertis, & cæca ſorte pararent,
Solus in ancipites metuit deſcendere Martis
Appius euentus, finemq́; expromere rerum
Sollicitat ſuperos, multosq́; obducta per annos
Delphica fatidici reſerat penetralia Phœbi.
Heſperio tantum, quantum ſemotus eoo,
Cardine Parnaſus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromioq́; ſacer, cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc ſolum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq́; fuit diſcrimen, & aſtris.
Tu quoq; uix ſummam ſeductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq́; iugo Parnaſe latebas.
Vltor ibi expulſæ premeret cum uiſcera partus
Matris adhuc rudibus Pæan Phythona ſagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasq́; teneret.
Vt uidit Pæan uaſtos telluris hiatus
Diuinam ſpirare fidem, uentosq́; loquaces
Exhalare ſolum, ſacris ſe condidit antris,

Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic ſuperũ, quod numẽ ab æthere preſſum
Dignatur cæcas incluſum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia curſus
Aeterni ſecreta tenens, mundiq; futuri
Conſcius, ac populis ſeſe proferre paratus,
Contactusq; ferens hominum, magnusq;, potensq;
Siue canit fatum, ſeu quod iubet ille canendo
Fit fatum? forſan terris inſerta regendis
Aëre libratum uacuo quæ ſuſtinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
Exit, & æthereo trahitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum eſt pectore numen,
Humanam feriens animam ſonat, oraq; uatis
Soluit, ceu ſiculus flammis urgentibus ætnam
Vndat apex, campana fremens ceu ſaxa uaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhöeus.
Hoc tamen expoſitum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani ſolum ſe labe furoris
Vindicat, haud illic tacito mala uota ſuſurro
Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli
Mortales optare uetat, iuſtisq; benignus
Sæpe dedit ſedem totas mutantibus urbes,
Vt Tyriis dedit ille minas impellere belli,
Vt ſalaminiacum meminit mare, ſuſtulit iras
Telluris ſterilis monſtrato fine, reſoluit
Aëra tabificum, non ullo ſæcula dono
Noſtra carent maiore Deum, quam delfica ſedes
Quod ſiluit, poſtquam reges timuere futura,
Et ſuperos uetuere loqui, nec uoce negata

Cyrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
Iuſtitio, nam ſiqua Deus ſub pectora uenit,
Numinis aut pena eſt mors immatura recepti,
Aut pretium, quippe ſtimulo, fluctuq; furoris
Compages humana labat, pulſusq; Deorum
Concutiunt fragiles animas. ſic tempore longo
Immotos tripodas, uaſtæq; ſilentia rupis
Appius heſperii ſcrutator ad ultima fati
Sollicitat, iuſſus ſedes laxare uerendas
Antiſtes, pauidamq; Deis immittere uatem,
Caſtalios circum latices, nemorumq; receſſus
Phœmonoën errore uagam, curisq; uacantem
Corripuit, cogitq; fores irrumpere templi.
Limine terrifico metuens conſiſtere Phœbas,
Abſterrere ducem noſcendi ardore futura
Caſſa fraude parat. quid ſpes ait improba ueri
Te Romane trahit? muto parnaſus hiatu
Conticuit, preſſitq; Deum, ſeu ſpiritus iſtas
Deſtituit fauces, mundiq; in deuia uerſum
Duxit iter, ſeu barbarica cum lampade Python
Arſit, in immenſas cineres abiere cauernas,
Et Phœbi tenuere uiam, ſeu ſponte Deorum
Cyrrha ſilet, fatiq; ſat eſt arcana futuri
Carmine longææ uobis commiſſa Sybillæ,
Seu Pæan ſolitus templis arcere nocentes,
Ora quibus ſoluat noſtro non inuenit æuo.
Virginei patuere doli, fecitq; negatis
Numinibus metus ipſe fidem. tum torta priores
Stringit uitta comas, crineſq; in terga ſolutos
Candida phocaica complectitur infula lauro.

Hærentem, dubiamq́; premens in templa ſacerdos
Impulit, illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte reſiſtit,
Atq; deum ſimulans ſub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confuſæ murmure uocis
Inſtinctam ſacro mentem teſtata furore,
Haud æque læſura ducem, cui falſa canebat,
Quam tripodas, Phœbiq́; fidem, non rupta trementi
Verba ſono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens ſpatium, nulloq́; horrore comarum
Excuſſæ laurus, immotaq́; culmina templi,
Securumq́; nemus, ueritam, ſe credere Phœbo
Prodiderant, ſentit tripodas ceſſare, furensq́;
Appius, & nobis meritas dabis impia pœnas,
Et ſuperis, quos fingis, ait, niſi mergeris antris,
Deq́; orbis trepidi tanto conſulta tumultu
Deſinis ipſa loqui. tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uaſtiſq́; adducta cauernis
Hæſit, & inſueto concepit pectore numen,
Quod non exhauſtæ per tot iam ſæcula rupis
Spiritus ingeſſit uati, tandemq́; potitus
Pectore cyrrhæo nonunquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemq́; priorem
Expulit, atq; hominem toto ſibi cedere iuſſit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittaſq́; Dei, Phœbeaq́; ſerta
Erectis diſcuſſa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, ſpargitq́; uaganti
Obſtantes tripodas, magnoq́; exæſtuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec uerbere ſolo

Vteris & ſtimulos, flammasq́; in uiſcera mergis,
Accipit & frenos, nec tantum prodere uati
Quantum ſcire licet, uenit ætas omnis in unam
Congeriem, miſerumq́; premunt tot ſæcula pectus,
Tanta patet rerum ſeries, atq; omne futurum
Nititur in lucem, uocemq́; petentia fata
Luctantur, non prima dies, non ultima mundi,
Non modus oceani, numerus non deerat arenæ.
Talis in euboico uates cumana receſſu
Indignata ſuum multis ſeruire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum ſtrage ſuperba
Excerpſit romana manu, ſic plena laborat
Phœmonoë Phœbo, dum te conſultor operti
Caſtalia tellure Dei uix inuenit Appi
Inter fata diu quærens tam magna latentem.
Spumea tunc primum rabies ueſana per ora
Effluit, & gemitus & anhelo clara meatu
Murmura, tunc mœſtus uaſtis ululatus in antris,
Extremæq́; ſonant domita iam uirgine uoces:
Effugis ingentes tanti diſcriminis expers
Bellorum romane minas, ſolusq́; quietem
Euboici uaſta lateris conualle tenebis.
Cætera ſuppreſſit, faucesq́; obſtruxit Apollo.
Cuſtodes tripodes fatorum, arcanaq́; mundi,
Tuq́; potens ueri Pæan nullumq́; futuri
A ſuperis celate diem, ſuprema ruentis
Imperii, cæſosq́; duces, & funera regum,
Et tot in heſperio collapſas ſanguine gentes
Cur aperire times? an nondum numina tantum
Decreuere nefas, & adhuc dubitantibus aſtris

Pompeii damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladii facinus, pœnasq́ꝫ furorum,
Regnaq́ꝫ ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ ceſſere fores, excluſaq́ꝫ templis
Proſiluit, perſtat rabies, nec cuncta locuta,
Quem non emiſit, supereſt Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq́ꝫ uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, rubor igneus inficit ora,
Liuenteſq́ꝫ genas, nec qui ſolet eſſe timenti
Terribilis, ſed pallor ineſt, nec feſſa quieſcunt
Corda, ſed ut timidus boreæ poſt flamina pontus.
Rauca gemit, ſic multa leuant ſuſpiria uatem,
Dumq́ꝫ a luce ſacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenêre tenebræ,
Immiſit ſtygiam Pæan in uiſcera lethen,
Quæ raperet ſecreta Deum. tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vixq́ꝫ refecta cadit, nec te uicinia leti
Territat ambiguis fruſtratum ſortibus Appi,
Iure ſed incerto mundi ſubſidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana ſpe rapte parabas,
Heu demens nullum belli ſentire fragorem,
Tot mundi caruiſſe malis præſtare, Deorum
Excepta quis morte poteſt? ſecreta tenebis
Littoris euboici memorando condite buſto,
Qua maris anguſtat fauces ſaxoſa Caryſtos,
Et tumidis infeſta colit qua numina Rhamnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,
Euripuſq́ꝫ

Euripusq́; trahit curſum mutantibus undis
Chalcidicas puppes ad iniquam claſſibus Aulim.
Interea domitis Cæſar remeabat iberis
Victrices Aquilas alium laturus in orbem,
Cum prope fatorum tantos per proſpera curſus
Auertêre Dei, nullo nam Marte ſubactus
Intra caſtrorum timuit tentoria ductor
Perdere ſucceſſus ſcelerum, cum penè fideles
Per tot bella manus ſatiatæ ſanguine tandem
Deſtituere ducem, ſeu mœſto claſſica Paulum
Intermiſſa ſono, clauſusq́; & frigidus enſis
Expulerat belli furias, ſeu præmia miles
Dum maiora petit, damnat cauſamq́;, ducemq́;,
Et ſcelere imbutos etiam nunc uendicat enſes.
Haud magis expertus diſcrimine Cæſar in ullo eſt,
Quam non e ſtabili, tremulo ſed culmine cuncta
Deſpiceret, ſtaretq́; ſuper titubantia fultus,
Tot raptis truncus manibus, gladioq́; relictus
Penè ſuo, qui tot gentes in bella trahebat
Scit non eſſe ducis, ſtrictos ſed militis enſes.
Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens, nam quæ dubias conſtringere mentes
Cauſa ſolet, dum quisq; pauet, quibus ipſe timori eſt,
Seq; putat ſolum regnorum iniuſta grauari,
Haud retinet, quippe ipſa metus exoluerat audax
Turba ſuos. Quicquid multis peccatur, inultum eſt.
Effudere minas. liceat diſcedere Cæſar
A rabie ſcelerum. quæris, terraq́;, mariq́;
His ferrum iugulis, animasq́; effundere uiles
Quolibet hoſte paras, partem tibi gallia noſtri

Eripuit, partem duris Hiſpania bellis,
Pars iacet heſperia, totoq; exercitus orbe
Te uincente perit terris fudiſſe cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenoq; ſubactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dediſti.
Cepimus expulſo patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit ſpoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pii, finis quis quæritur armis?
Quid ſatis eſt, ſi Roma parum? iam reſpice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vſus abit uitæ. bellis conſumpſimus æuum.
Ad mortem dimitte ſenes. en improba uota,
Non duro liceat morientia ceſpite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clauſuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire ſenectam.
Sit præter gladios aliquod ſub Cæſare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? uſqueadeo ſoli ciuilibus armis
Neſcimus cuius ſceleris ſit maxima merces?
Nil actum eſt bellis, ſi non dum comperit iſtas
Omnia poſſe manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæſar in undis
Dux erat, hic ſocius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Noſtra perit. quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum ſciat eſſe ſuum, licet omne Deorum
Obſequium ſperes, irato milite Cæſar

Pax erit, hæc fatus totis diſcurrere caſtris
Cœperat, infeſtoq́; ducem depoſcere uultu.
Sic eat o ſuperi, quando pietasq́;, fidesq́;
Deſtituunt, moresq́; malos ſperare relictum eſt,
Finem ciuili faciat diſcordia bello.
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata ſed in præceps ſolitus dimittere Cæſar,
Fortunamq́; ſuam per ſumma pericula gaudens
Exercere uenit, nec dum deſæuiat ira,
Expectat, medios properat tentare furores.
Non illis urbes, ſpoliandaq́; templa negaſſet,
Tarpeiamq́; Iouis ſedem, matresq́; Senatus,
Paſſurasq́; infanda nurus, uult omnia Cæſar
A ſe ſæua peti. uult præmia Martis amari,
Militis indomiti tantum mens ſana timetur.
Non pudet heu Cæſar ſoli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis, his ferri graue ius erit, ipſe per omne
Fasq́;, nefesq́; rues? laſſare, & diſce ſine armis
Poſſe pati, liceat ſcelerum tibi ponere finem.
Sæue quid inſequeris? quid iam nolentibus inſtas?
Bellum te ciuile fugit. Stetit aggere fulti
Ceſpitis intrepidus uultu, meruitq́; timeri
Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur.
Qui modo in abſentem uultu, dextraq́; furebas
Miles, habes nudum, promptumq́; ad uulnera pectus,
Hinc fuge, ſi belli finis placet enſe relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa
Seditio, tantumq́; fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus laſſata ſecundis.

Vadite, meq́; meis ad bella relinquite fatis,
Inuenient hæc arma manus, uobisq́; repulſis
Tot reddet fortnna uiros, quot tela uacabunt,
An' ne fugam Magni tanta cum claſſe ſequuntur
Heſperiæ gentes, nobis uictoria turbam
Non dabit, impulſi tantum quæ præmia belli
Auferat, & ueſtri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos deſpecta ſenes, exhauſtaq́; ſanguine turba
Cernetis noſtros iam plebs Romana triumphos.
Cæſaris an curſus ueſtræ ſentire putatis
Damnum poſſe fugæ? ueluti ſi cuncta minentur
Flumina, quos miſcent pelago, ſubducere fontes,
Non magis ablatis unquam deſcenderet æquor,
Quam nunc creſcit aquis. an uos momenta putatis
Vlla dediſſe mihi? nunquam ſic cura Deorum
Se premit, ut ueſtræ morti, ueſtræq́; ſaluti
Fata uacent. Procerum motus hæc cuncta ſequuntur.
Humanum paucis uiuit genus, orbis iberi
Horror, & arctoi noſtro ſub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce. fortis in armis
Cæſareis Labienus erat, nunc tranſfuga uilis
Cum duce prælato terras, atq; æquora luſtrat.
Nec melior mihi ueſtra fides, ſi bella nec hoſte,
Nec duce me geritis, quisquis mea ſigna relinquit,
Nec Pompeianis tradit ſua partibus arma,
Hic nunquam uult eſſe meus, ſunt iſta profecto
Curæ caſtra Deis, qui me committere tantis
Non niſi mutato uolnerunt milite bellis.
Heu quantum fortuna humeris iam pondere feſſis

A molitur onus, ſperantes omnia dextras
E xarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis.
I am certe mihi bella geram. diſcedite caſtris,
T radite noſtra uiris ignaui ſigna quirites.
A t paucos, quibus hæc rabies authoribus arſit,
N on Cæſar, ſed pœna tenet. procumbite terra,
I nfidumq́ꝫ caput, feriendaq́ꝫ tendite colla.
E t tu, quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
T yro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
D iſce mori. tremuit ſæua ſub uoce minantis
V ulgus iners, unumq́ꝫ caput tam magna iuuentus
P riuatum factura timet, uelut enſibus ipſis
I mperet inuito moturus milite ferrum.
I pſe pauet ne tela ſibi, dextræq́ꝫ negentur
A d ſcelus hoc Cæſar, uicit patientia ſæui
S pem ducis, & iugulos, non tantum præſtitit enſes.
N il magis aſſuetas ſceleri quam perdere mentes,
A tq́ꝫ perire timet. tam diri fœderis ictu
P arta quies, pœnaq́ꝫ redit placata iuuentus.
B runduſium decimis iubet hanc attingere caſtris,
E t cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
A ntiquusq́ꝫ Taras, ſecretaq́ꝫ littora Leucæ,
Q uas recipit Salpina palus, & ſubdita Sipus
M ontibus, auſoniam qua torquens frugifer oram
D almatico boreæ, calabroq́ꝫ obnoxius auſtro
A ppulus adriacas exit Garganus in undas.
I pſe petit trepidam tutus ſine milite Romam
I am doctam ſeruire togæ, populoq́ꝫ precanti
S cilicet indulgens ſummum dictator honorem
C ontigit, & lætos fecit ſe conſule faſtos.

Nanq; omnes uoces per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua ſibi ne ferri ius ullum Cæſar abeſſet,
Auſonias uoluit gladiis miſcere ſecures,
Addidit & faſces aquilis, & nomen inane
Imperii rapiens. ſignauit tempora digna
Mœſta nota. nam quo melius pharſalicus annus
Conſule notus erit? fingit ſolennia campus,
Et non admiſſæ dirimit ſuffragia plebis,
Decantatq; tribus, & uana uerſat in urna,
Nec cœlum ſeruare licet, tonat augure ſurdo,
Et lætæ iurantur aues bubone ſiniſtro.
Inde perit primum quondam ueneranda poteſtas
Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
Menſtruus in faſtos diſtinguit ſecula conſul.
Necnon Iliacæ numen quod præſidet Albæ
Haud meritum latio ſolennia ſacra ſubacto,
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Inde rapit curſus, & quæ piger appulus arua
Deſeruit raſtris, & inerti tradidit herbæ,
Ocyor & cœli flammis, & tigride fœta
Tranſcurrit, curuiq; tenens minoia tecta
Brunduſii, clauſas uentis brumalibus undas
Inuenit, & pauidas hyberno ſydere claſſes.
Turpe duci uiſum eſt rapiendi tempora belli
Inſegnes hæſiſſe moras, portuq; teneri,
Dum pateat tutum uel non felicibus æquor.
Expertes animos pelagi ſic robore complet,
Fortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
Cum cepere, tenent, quam quos incumbere certos

Perfida nubiferi uetat inconſtantia ueris.
Nec maris anfractus, luſtrandaq́; littora nobis,
Sed recti fluctus, ſoloq́; aquilone ſecandi.
Hic utinam ſummi curuet carcheſia mali,
Incumbatq́; furens, & graia ad mœnia perflet,
Ne Pompeiani phæacum e littore toto
Languida iactatis comprendant carbaſa remis,
Rumpite, quæ retinent felices uincula proras.
Iandudum nubes, & ſæuas perdimus undas.
Sydera prima poli Phœbo labente ſub undas.
Exierant, & luna ſuas iam fecerat umbras,
Cum pariter ſoluêre rates, totosq́; rudentes
Laxauere ſinus, & flexo nauita cornu
Obliquat leuo pede carbaſa, ſummaq́; pandens
Suppara uelorum perituras colligit auras.
Vt primum leuior propellere lintea uentus
Incipit, exiguumq́; timent, mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terraq́; relicta
Non ualet ipſa ſequi puppes quæ uexerat aura.
Aequora lenta iacent alto torpore ligata,
Pigrius immotis hæſere paludibus undæ.
Sic ſtat iners ſcythicas aſtringens boſphorus undas,
Cum glacie retinente fretum non impulit Iſter,
Immenſumq́; gelu tegitur mare, comprimit unda,
Deprendit quaſcunq; rates, nec peruia uelis
Aequora frangit eques, fluctuq́; latente ſonantem
Orbita migrantis ſcindit mæotica Beſſi.
Sæua quies pelagi, mœſtoq́; ignaua profundo
Stagna iacentis aquæ ueluti deſerta rigente
Aequora natura ceſſant, pontusq́; uetuſtas

Oblitus ſeruare uices non commeat æſtu,
Non horrore tremit, non ſolis imagine uibrat
Caſibus innumeris, fixæ patuere carinæ.
Illinc infeſtæ claſſes, & inertia tonſis
Aequora moturæ, grauis hinc langore profundi
Obſeſſis uentura fames, noua uota timori
Sunt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
Ventorum uires, dum ſe torpentibus unda
Excutiat ſtagnis, & ſit mare, nubila nuſquam,
Vndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
Naufragii ſpes omnis abit, ſed nocte fugata
Læſum nube diem iubar extulit, imaq; ſenſim
Concuſſit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
Inde rapi cœpere rates, atq; æquora claſſem
Curua ſequi, quæ iam uento, fluctuq; ſecundo
Lapſa paleſtinas uncis confixit arenas.
Prima duces uidit iunctis conſiſtere caſtris
Tellus, quam uolucer Genuſus, quam mollior Apſus
Circueunt ripis, Apſo geſtare carinas
Cauſa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genuſum nunc ſole niues, nunc imbre ſolutæ
Præcipitant, neuter longo ſe gurgite laſſat,
Sed minimum terræ uicino littore nouit.
Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Compoſuit, miſeriq; fuit ſpes irrita mundi
Poſſe duces parua campi ſtatione direptos
Admotum damnare nefas, nam cernere uultus,
Et uoces audire datur, multosq; per annos
Dilectus tibi Magne ſocer, poſt pignora tanta
Sanguinis infauſti ſobolem, mortemq; nepotis

Te niſi niliaca propius non uidit arena.
Cæſaris attonitam miſcenda ad prælia mentem
Ferre moras ſcelerum partes iuſſere relictæ.
Ductor erat cunctis audax Antonius armis
Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello,
Illum ſæpe minis Cæſar, precibusq́; morantem
Euocat. o mundi tantorum cauſa malorum,
Quid ſuperos, & fata tenes? ſunt cætera curſu
Acta meo, ſummam rapti per proſpera belli
Te poſcit fortuna manum, num rupta uadoſis
Syrtibus incerto libye nos diuidit æſtu?
Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
Inq́; nouos traheris caſus? ignaue uenire
Te Cæſar, non ire iubet. prior ipſe per hoſtes
Percuſſi medias alieni iuris arenas.
Tu mea caſtra times, pereuntia tempora fati
Conqueror, in uentos impendo uota, fretumq́;.
Ne retine dubium cupientes ire per æquor,
Si bene nota mihi eſt, ad Cæſaris arma iuuentus
Naufragio ueniſſe uolet, iam uoce doloris
Vtendum eſt, non ex æquo diuiſimus orbem,
Epirum, Cæſarq́; tenet, totusq́; Senatus,
Auſoniam tu ſolus habes, his terq́;, quaterq́;
Vocibus excitum poſtquam ceſſare uidebat,
Dum ſe deeſſe Deis, at non ſibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras.
Quod iuſſi timuere fretum, temeraria prono
Expertus ceſſiſſe Deo, fluctusq́; uerendos
Claſſibus, exigua ſperat ſuperare carina.
Soluerat armorum feſſas nox languida curas

Parua quies miſeris,in quorum pectora ſomno
Dat uires fortuna minor.iam caſtra ſilebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora ſecundos,
Cæſar ſollicito per uaſta ſilentia greſſu
Vix famulis audenda parat,cunctisq́; relictis
Sola placet fortuna comes,tentoria poſtquam
Egreſſus uigilum,ſomno cedentia membra
Tranſiluit,queſtus tacite quod fallere poſſet.
Littora curua legit,primisq́; inuenit in undis
Rupibus exeſis hærentem fune carinam.
Rectorem,dominumq́; ratis ſecura tenebat
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed ſterili iunco,cannaq́; intexta paluſtri,
Et latus inuerſa nudum munita faſelo.
Hæc Cæſar bis,terq́; manu quaſſantia tectum
Limina commouit,molli conſurgit Amyclas,
Quem dabat alga,toro,quis nam mea naufragus inq̃t
Tecta petit?aut quem noſtræ fortuna coëgit
Auxilium ſperare caſæ?ſic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ ſublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non eſſe caſam.o uitæ tuta facultas
Pauperis,anguſtiq́; lares,o munera non dum
Intellecta Deum.quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris,nullo trepidare tumultu
Cæſarea pulſante manu?tum poſte recluſo
Dux ait,expecta uotis maiora modeſtis,
Speſq́; tuas laxa iuuenis,ſi iuſſa ſecutus,
Me uehis Heſperiam,non ultra cuncta carinæ

Debebis, manibusq́; inopem duxiſſe ſenectam.
Ne ceſſa præbere Deo tua fata uolenti
Anguſtos opibus ſubitis implere penates.
Sic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui. tum pauper Amyclas
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam ſol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesq́; tulit radios, noton altera Phœbi,
Altera pars boream deducta luce uocabat,
Orbe quoq; exhauſtus medio, languensq́; receſſit,
Spectantes oculos infirmo lumine paſſus,
Lunaq́; non gracili ſurrexit lucida cornu,
Aut orbis medii puros exeſa receſſus,
Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
Ventorumq́; nota rubuit, tum lurida pallens
Ora tulit uultu ſub nubem triſtis ituro,
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus qui prouocat æquora delphim,
Aut ſiccum quod mergus amat, quodq́; auſa uolare
Ardea ſublimis pennæ confiſa natanti,
Quodq́; caput ſpargens undis uelut occupet imbrem,
Inſtabili greſſu metitur littora cornix.
Sed ſi magnarum poſcunt diſcrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus, uel littora tangam
Iuſſa, uel hoc potius pelagus, flatusq́; negabunt.
Hæc fatus, ſoluensq́; ratem dat carbaſa uentis,
Ad quorum motus non ſolum lapſa per altum
Aëra diſperſos traxere cadentia ſulcos
Sydera, ſed ſummis & iam quæ fixa tenentur
Aſtra polis ſunt uiſa quati, niger inficit horror

Terga maris, longo per multa uolumina tractu
Aeſtuat unda minax, flatuſq; incerta futuri
Turbida teſtantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis, aſpice ſæuum
Quanta paret pelagus, zephyrus ne intẽdat, an eurus
Incertum eſt, puppim dubius ferit undiq; pontus,
Nubibus, & cœlo notus eſt, ſi murmura ponti
Conſulimus, uenient Cori in mare, gurgite tanto
Nec ratis heſperias tanget, nec naufragus oras.
Deſperare uiam, & uetitos conuertere curſus
Sola ſalus, liceat uexata littora puppe
Prendere, ne longe nimium ſit proxima tellus.
Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula Cæſar,
Sperne minas inquit pelagi, uentoq; furenti
Trade ſinum, Italiam ſi cœlo authore recuſas,
Me pete, ſola tibi cauſa hæc eſt iuſta timoris,
Vectorem non noſſe tuum, quem numina nunquam
Deſtituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
Cum poſt uota uenit, medias perrumpe procellas
Tutela ſecure mea. cœli iſte, fretiq;
Non puppis noſtræ labor eſt, hanc Cæſare preſſam
A fluctu defendet onus, nec longa furori
Ventorum ſæuo dabitur mora, proderit undis
Iſta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
Littora, tunc calabro portu te crede potitum,
Cum iam non poterit puppi, noſtræq; ſaluti
Altera terra dari, quid tanta ſtrage paretur
Ignoras, quærit pelagi, cœliq; tumultu
Quid præſtet fortuna mihi. non plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemq́; ſuper uolitantia malum
Vela tulit. ſonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlanteo
Core mouens æſtus, iam te tollente furebat
Pontus, & in ſcopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus boreas, pelagusq́;, retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat æquor,
Sed ſcythici uicit rabies aquilonis, & undas
Torſit, & abſtruſas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum boreas ad ſaxa, ſuumq́;
In fluctus cori frangit mare, motaq́; poſſunt
Aequora ſubductis etiam concurrere uentis,
Non euri ceſſaſſe minas, non imbribus atrum
Aeolii iacuiſſe notum ſub carcere ſaxi
Crediderim cunctos ſolita de parte ruentes
Defendiſſe ſuas uiolento turbine terras,
Sic pelagus manſiſſe loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, ægæas tranſit in undas
Tyrrhenum, ſonat ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties fruſtra pulſatos æquore montes
Obruit illa dies, quam celſa cacumina peſſum
Tellus uicta dedit, non ullo littore ſurgunt
Tam ualidi fluctus, alioq́; ex orbe uoluti
A magno uenere mari, mundumq́; cohercens
Monſtriferos agit unda ſinus. ſic rector olympi
Cuſpide fraterna laſſatum in ſecula fulmen
Adiuuit, regnoq́; acceſſit terra ſecundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati cœlo contenta teneri.

Tunc quoq; tanta maris moles creuiſſet in aſtra,
Niſi ſuperum rector preſſiſſet nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit, latet obſitus aër
Infernæ pallore domus, nimbisq́; grauatus
Deprimitur, fluctusq́; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, ſed obſcurum nimboſus diſſilit aër.
Tunc ſuperum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Inſonuit, motaq́; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupiſſe uidentur
Concordes elementa moras, rurſusq́; redire
Nox manes mixtura Deis, ſpes unà ſalutis
Quod tanta mundi non dum periere ruina.
Quantum Leucadio placidus de uertice pontus
Deſpicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctlbus e ſummis præceps mare, cumq́; tumentes
Rurſus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur uelis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte ſedet, non cælat arenam
Exhauſtũ in cumulos, omnisq́; in fluctibus unda eſt.
Artis opem uicere metus, neſcitq; magiſter
Quam frangat, cui cedat aquæ, diſcordia ponti
Succurrit miſeris, fluctusq́; euertere puppim
Non ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni ſurgit ratis ardua uento.
Non humilem Saſona uadis, non littora curuæ
Theſſaliæ ſaxoſa pauent, oræq́; malignos
Ambraciæ portus, ſcopuloſa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit iam digna pericula Cæſar
Fatis eſſe ſuis, tantusńe euertere dixit

Me ſuperis labor eſt? parua quem puppe ſedentem
Tam magno petiere mari? ſi gloria leti
Eſt pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus quancunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Feſtinata dies fatis, ſat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica ſubegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma ſecundum.
Iuſſa plebe tuli faſces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana poteſtas,
Neſciet hoc quisquam, niſi tu, quæ ſola meorum
Conſcia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam ſtygias, & conſul ad umbras,
Priuatum fortuna mori. mihi funere nullo
Eſt opus. o ſuperi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in mediis, deſint mihi buſta, rogusq;
Dum metuar ſemper, terráq; expecter ab omni,
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rurſus ab alto
Aggere deiecit pelagi, ſed pertulit unda,
Scrupoſisq; anguſta uacant ubi littora ſaxis
Impoſuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamq; ſuam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæſar iam luce propinqua,
Quam tacita ſua caſtra fuga, comitesq; fefellit.
Circunfuſa duci fleuit, gemitusq; ſuorum,
Et non ingratis inceſſit turba querelis,
Quo te dure tulit uirtus temeraria Cæſar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis ſpargenda dabas tua membra procellis?

Cum tot in hac anima populorum uita, ſalusq́;
Pendeat, & tantus caput hoc ſibi fecerit orbis,
Sæuitia eſt uoluiſſe mori, nullus'ne tuorum
Emeruit comitum fatis non poſſe ſuperſtes
Eſſe tuis? cum te raperet mare, corpora ſegnis
Noſtra ſopor tenuit, pudet heu tibi cauſa petendæ
Hæc fuit heſperiæ, uiſum eſt committere quenquam
Tam ſæuo crudele mari. ſors ultima rerum
In dubios caſus, & prona pericula mortis
Præcipitare ſolet, mundi iam ſumma tenentem
Permiſiſſe mari, tantum quid numina laſſas?
Sufficit ad fatum belli fauor iſte, laborq́;
Fortunæ, quod te noſtris impegit arenis.
Hi ne uſus placuere Deum, non rector ut orbis
Nec dominus rerum, ſed felix naufragus eſſes?
Talia iactantes diſcuſſa nocte, ſerenus
Oppreſſit cum ſole dies, feſſumq́; tumentes
Compoſuit pelagus uentis patientibus undas.
Necnon heſperii laſſatum fluctibus æquor
Vt uidere duces, purumq́; inſurgere cœlo
Fracturum pelagus borean, ſoluêre carinas,
Quas uentus, doctæq́; pari moderamine dextræ
Permixtas habuere diu, latumq́; per æquor
Vt terreſtre coit conſertis puppibus agmen,
Sed nox ſæua modum uenti, ueliq́; tenorem
Eripuit nautis, excuſſitq́; ordine puppes.
Strymona ſic gelidum bruma pellente relinquunt
Poturæ te Nile grues, primoq́; uolatu
Effingunt uarias caſu monſtrante figuras,
Mox ubi percuſſit tenſas notus altior alas,

Confuſos

Confuſos temere immixtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit diſperſis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aër
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt fruſtra tentati littora Liſſi,
Nympheumq́; tenent, nudas aquilonibus undas
Succedens Boreæ iam portum fecerat auſter.
Vndiq; collatis in robur Cæſaris armis
Summa uidens duri Magnus diſcrimina Martis
Iam caſtris inſtare ſuis, ſe ponere tutum,
Coniugii decreuit onus, Leſboq́; remota
Te procul a ſæui ſtrepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iuſta Venus, dubiũ, trepidumq́; ad prælia Magne
Te quoq; fecit amor, quod nolles ſtare ſub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq́; fata,
Coniux ſola fuit. mentem iam uerba paratam
Deſtituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, tempus ſubducere fatis.
Nocte ſub extrema pulſo torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auerſi petit oſcula grata mariti
Humentes mirata genas, percuſſaq́; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
Cum tædet uitæ, læto ſed tempore coniux,
Venit mœſta dies, & quam, nimiumq́;, parumq́;
Diſtulimus. iam totus adeſt in prælia Cæſar,
Cedendum eſt bellis, quorum tibi tuta latebra
Leſbos erit, deſiſte preces tantare, negaui

Iam mihi, non longos a me patiere receſſus.
Præcipites aderunt caſus, properante ruina
Summa cadunt, ſatis eſt audiſſe pericula Magni,
Meq́; tuus decepit amor, ciuilia bella
Si ſpectare potes, nam me iam Marte parato
Securos cepiſſe pudet cum coniuge ſomnos,
Eq́; tuo miſerum quatiunt cum claſſica mundum
Surrexiſſe ſinu, uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo triſtem committere damno.
Tutior interea populis, & tutior omni
Rege late, poſitamq́; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat, ſi numina noſtras
Impulerint acies, maneat pars optima Magni,
Sitq́; mihi, ſi fata premant, uictorq́; cruentus,
Quo fugiſſe uelim. uix tantum infirma dolorem
Cepit, & attonito ceſſerunt pectore ſenſus.
Tandem ut uos mœſtas potuit proferre querelas,
Nil mihi de fatis thalami, ſuperisq́; relictum eſt
Magne queri, noſtros non rumpit funus amores,
Nec diri fax ſumma rogi, ſed ſorte frequenti,
Plæbeiaq́; nimis careo dimiſſa marito.
Hoſtis ad aduentum rumpamus fœdera tædæ,
Placemus ſocerum, ſic eſt tibi cognita Magne
Noſtra fides? credis'ne aliquid mihi tutius eſſe,
Quam tibi? non'ne olim caſu pendemus ab uno?
Fulminibus me ſæue iubes, tantæq́; ruinæ
Abſentem præſtare caput? ſecura uidetur
Sors tibi, cum facias etiam nunc uota periſſe,
Vt nolim ſeruire malis, ſed morte parata
Te ſequar ad manes, feriat dum mœſta remotas

Fama procul terras, uiuam tibi nempe ſuperſtes.
Adde quod aſſueſcis fatis, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces, ignoſce fatenti
Poſſe pati timeo, quod ſi ſunt uota, deiſq;
Audior, euentus rerum ſciet ultima coniux,
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo,
Nec ſoluent audita metus mihi proſpera belli,
Cum uacuis proiecta locis a Cæſare poſſim
Vel fugiente capi. noteſcent littora clari
Nominis exilio, poſitaq; ibi coniuge Magni
Quis mitylenæas poterit neſcire latebras?
Hoc precor extremum, ſi nil tibi uicta relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiſeris undis,
Quolibet infauſtam potius deflecte carinam,
Littoribus quærere meis. ſic fata relictis
Exiluit ſtratis amens, tormentaq; nulla
Vult differre mora, non mœſti pectora Magni
Suſtinet amplexu dulci, non colla tenere,
Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Præcipitantq; ſuos luctus, neuterq; recedens
Suſtinuit dixiſſe uale, uitamq; per omnem
Nulla fuit tam mœſta dies, nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infelix, manibusq; excepta ſuorum
Fertur ad æquoreas, ac ſe proſternit, arenas,
Littoraq; ipſa tenet, tandemq; illata carinæ eſt.
Non ſic infelix patriam, portusq; reliquit
Heſperios, ſæui premerent cum Cæſaris arma.
Fida comes Magni uadit duce ſola relicto,

Pompeiumq́; fugit. quæ nox ſibi proxima uenit
Inſomnis uiduo tum primum frigida lecto,
Atq; inſueta quies uni, nudumq́; marito
Non hærente latus, ſomno quàm ſæpe grauata
Deceptis uacuum manibus complexa cubile eſt,
Atq; oblita fugæ quæſiuit nocte maritum.
Nam quamuis flamma tectas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa tori, caruiſſe timebat
Pompeio, ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat, miſeræ magnum quæ redderet, hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEXTVS.

Poſtquam caſtra duces pugnæ iam mente propinqui
Impoſnere iugis, admotaq́; comminus arma,
Parq́; ſuum uidere Dei, capere omnia Cæſar
Mœnia graiorum ſpernit, martemq́; ſecundum
Iam niſi de genero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo uotis petit omnibus horam,
In caſum quæ cuncta ferat, placet alea fati
Alterutrum merſura caput, ter collibus omnes
Explicuit turmas, & ſigna minantia pugnam,
Teſtatus nunquam latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum, ſed clauſo fidere uallo,

Signa mouet, tectusq; uia dumoſa per arua
Dyrachii præceps rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter æquoreo præcepit limite magnus,
Quemq; uocat collem Taulantius incola petram,
Inſedit caſtris, epireaq; mœnia ſeruat
Defendens tutam uel ſolis turribus urbem.
Non opus hanc ueterum, nec moles ſtructa tuetur,
Humanusq; labor facilis, licet ardua tollat,
Cedere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis,
Sed munîmen habet nullo quaſſabile ferro,
Naturam, ſedemq; loci. nam clauſa profundo
Vndiq; præcipiti, ſcopulisq; uomentibus æquor
Exiguo debet, quod non eſt inſula, colli.
Terribiles ratibus ſuſtentant mœnia cautes,
Ioniumq; furens rabido cum tollitur auſtro
Tēpla, domosq; quatit, ſpumatq; in culmina pontus.
Hic auidam belli rapuit ſpes improba mentem
Cæſaris, ut uaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli.
Metitur terras oculis, nec ceſpite tantum
Contentus fragili, ſubitos attollere muros,
Ingentes cautes, auulſaq; ſaxa metallis,
Graiorumq; domos, direptaq; mœnia tranſfert.
Extruitur, quod non aries impellere ſæuus,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli.
Franguntur montes, planumq; per ardua Cæſar
Ducit opus, pandit foſſas, turritaq; ſummis
Diſponit caſtella iugis, magnoq; recurſu
Amplexus fines, ſaltus, nemoroſaq; Teſqua,
Et ſyluas, uaſtaq; feras indagine claudit.

Non deſunt campi, non deſunt pabula Magno,
Caſtraq́ꝫ cæſareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot curſus illic exorta fatigant,
Illic merſa ſuos, operumq́ꝫ ut ſumma reuiſat,
Defeſſus Cæſar mediis internanet agris.
Nunc uetus iliacos attollat fabula muros,
Aſcribatq́ꝫ deis. fragili circundata teſta
Mœnia mirentur refugi Babylonia parthi.
En quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
Aſſyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regnum, ſubitum, belliq́ꝫ tumultu
Raptum clauſit opus, tanti periere labores,
Tot potuere manus adiungere Seſton Abydo,
Ingeſtoq́ꝫ ſolo phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Malææ,
Aut aliquem mundi quamuis natura negaſſet
In melius mutare locum. coit area belli,
Hic alitur ſanguis terras fluxurus in omneis.
Hic & theſſalicæ clades, libycæq́ꝫ tenentur.
Aeſtuat anguſta rabies ciuilis arena.
Prima quidem ſurgens operum ſtructura fefellit
Pompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
Siccaniæ rapidum neſcit latrare Pelorum,
Aut uaga cum Tethys, rutupinaq́ꝫ littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata Britannos.
Vt primum terras ſeptas uidet aggere uaſto,
Ipſe quoq́ꝫ a tuta deducens agmina petra
Diuerſis ſpargit tumulis, ut Cæſaris arma
Laxet, & effuſo claudentem milite tendat,

At tantum ſepti uallo ſibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum ſacrata Dianæ
Diſtat ab excelſa nemoralis Aritia Roma,
Quoq; modo Romæ prælapſus mœnia Tybris
In mare deſcendit, ſi nuſquam torqueat amnem.
Claſſica nulla ſonant, iniuſſaq; tela uagantur,
Et fit ſæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura ducis miſcendis abſtrahit armis
Pompeium exhauſtæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem diſcuſſit cornea campum.
Belliger attonſis ſonipes defeſſus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præſepia culmos,
Ore nouas poſcens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
Corpora tum ſoluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluuidæ contagia peſtis
Obſcuram in nubem, tali ſpiramine Neſſus
Emittit ſtygium nebuloſis aëra ſaxis,
Antraq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq; paratior unda
Omne pati uirus durauit uiſcera cœno.
Iam riget atra cutis, diſtentaq; lumina rumpit,
Igneaq; in uultus, & ſacro feruida morbo
Peſtis abit, feſſumq; caput ſe ferre recuſat.
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medii dirimunt morbi, uitamq;, necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbaq; cadentem
Aucta lues, dum mixta iacent incondita uiuis
Corpora, nam miſeros ultra tentoria ciues

Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulſusq; aquilonibus aër,
Littoraq;, & plenæ peregrina meſſe carinæ.
At liber terræ ſpatioſis collibus hoſtis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis,
Sed patitur ſæuam ueluti circundatus arcta
Obſidione famen, non dum ſurgentibus altam
In ſegetem culmis, cernit miſerabile uulgus
In pecudum cecidiſſe cibos, & carpere dumos,
Et morſu ſpoliare nemus, letumq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morſu,
Quæq; per abraſas utero dimittere fauces,
Plurimaq; humanis antehac incognita menſis
Diripiens miles, ſaturum tamen obſidet hoſtem.
Vt primum libuit ruptis euadere clauſtris
Pompeio, cunctasq; ſibi permittere terras,
Non obſcura petit latebroſæ tempora noctis,
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulſo turres confringere uallo,
Perq; omneis gladios, et qua uia cæde paranda eſt.
Opportuna tamen ualli pars uiſa propinqui,
Quam Minuci caſtella uocant, & confraga denſis
Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
Proditus agmen agit, ſubitusq; ad mœnia uenit.
Tot ſimul e campis latiæ fulſere uolucres,
Tot cecinere tubæ, ne quid uictoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hoſtes,
Quod ſolum ualuit uirtus, iacuere perempti,

Debuerant quo ſtare loco, qui uulnera ferrent,
Iam deerant, nimbusq́; ferens tot tela peribat,
Tum piceos uoluunt immiſſæ lampadis ignes,
Tum quaſſæ nutant turres, lapſumq́; minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Iam Pompeianæ celſi ſuper ardua ualli
Exierant Aquilæ, iam mundi iura patebant.
Quem non mille ſimul turmis, nec Cæſare toto
Auferret fortuna locum, uictoribus unus
Eripuit, uetuitq́; capi, ſeq́; arma tenente,
Ac non dum ſtrato Magnum uiciſſe negauit.
Scæua uiro nomen, caſtrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes. ibi ſanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas, & qui neſciret in armis,
Quam magnum uirtus crimen ciuilibus eſſet.
Hic ubi quærentes ſotios iam Marte relicto
Tuta fugæ cernit, quo uos pauor inquit abegit
Impius, & cunctis ignotus Cæſaris armis
O famuli turpes, ſeruum pecus, abſq; cruore
Terga datis morti? cumulo uos deeſſe uirorum
Non pudet? & buſtis, interq́; cadauera quæri?
Non ira ſaltem iuuenes pietate remota
Stabitis? e cunctis per quos erumperet hoſtis
Nos ſumus electi. non paruo ſanguine Magni
Iſta dies ierit. peterem felicior umbras
Cæſaris in uultu. teſtem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam, confringite tela
Pectoris incurſu, iugulisq́; retundite ferrum.
Iam longinca petit puluis, ſonitusq́; ruinæ,
Securasq́; fragor concuſſit Cæſaris aures.

Vicimus o ſocii,ueniet qui uendicet arces,
Dum morimur.mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo ſuccendunt claſſica cantu,
Mirantesq́; uirum,atq; auidi ſpectare,ſequuntur
Sciturí iuuenes,numero deprenſa, locoq́;
An plus q̃ mortem uirtus daret,ille ruenti
Aggere conſiſtit,primumq́; cadauera plenis
Turribus euoluit,ſubeuntesq́; obruit hoſtes
Corporibus,totæq; uiro dant tela ruinæ,
Roboraq́;,& moles hoſti,ſeq́; ipſe minatur.
Nunc ſude,nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris,& ualli ſumma tenentes
Amputat enſe manus,caput obterit, oſſaq́; ſaxo,
Ac male defenſum fragili compage cerebrum
Diſſipat,alterius flamma,crinesq́;, genasq́;
Succendit,ſtrident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcente cadauera murum
Admouere ſolo,non ſegnior extulit illum
Saltus,& in medias iecit ſuper arma cateruas,
Quam per ſumma rapit celerem uenabula pardum.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus,et omni
Vallatus bello uincit,quem reſpicit,hoſtem.
Iamq́; hebes,& craſſo non aſper ſanguine mucro,
Percuſſum Scæuæ frangit,non uulnerat hoſtem,
Perdidit enſis opus,frangit ſine uulnere membra.
Illum tota premit moles,illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus,non lancea felix,
Parq; nouum fortuna uidet concurrere bellum,
Atq; uirum,fortis crebris ſonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compreſſa perurunt

Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obſtat
Iam præter ſtantes in ſummis oſſibus haſtas.
Quid nunc ueſani iaculis, leuibusq́; ſagittis
Perditis hæſuros nunquam uitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uaſti muralia pondera ſaxi,
Hunc aries ferro, baliſtaq́; limine portæ
Summoueat, ſtat non fragilis pro Cæſare murus,
Pompeiumq́; tenet, iam pectore non tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo, leuaq́; uacaſſe,
Aut culpa uixiſſe ſua, tot uulnera belli
Solus obit, denſamq́; ferens in pectore ſyluam
Iam gradibus feſſis in quem cadat, eligit hoſtem.
Par pelagi monſtris, libycæ ſic bellua terræ,
Sic libycus denſis elephas oppreſſus ab armis
Omne repercuſſum ſquallenti miſſile tergo
Frangit, & hærentes mota cute diſcutit haſtas.
Viſcera tuta latent penitus, citraq́; cruorem
Confixæ ſtant tela feræ, tot facta ſagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
In caput, atq; oculi leuum deſcendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
Affixam uellens oculo pendente ſagittam
Intrepidus, telumq́; ſuo cum lumine calcat.
Pannonis haud aliter poſt ictum ſæuior urſa,
Cum iaculum parua libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus, telumq́; irata receptum
Impetit, & ſecum fugientem circuit haſtam.

Perdiderat uultum rabies, ſtetit imbre cruento
Informis facies, lætus fragor æthera pulſat
Victorum, maiora uiris e ſanguine paruo
Gaudia non faceret conſpectum in Cæſare uulnus.
Ille tegens alta ſuppreſſum mente dolorem
Mitis, & a uultu penitus uirtute remota,
Parcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meæ nil ſunt iam uulnera morti,
Non eget ingeſtis, ſed uulſis pectore telis,
Tollite, & in Magni uiuentem ponite caſtris,
Hoc ueſtro præſtate duci, ſit Scæua relicti
Cæſaris exemplum potius, quàm mortis honeſtæ.
Credidit infelix ſimulatis uocibus Aulus,
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem,
Membráq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus, atq; una cæde refectus
Soluat ait pœnas Scæuam quicunq́; ſubactum
Sperauit, pacem gladio ſi quærit ab iſto,
Magnus adorato ſubmittat Cæſare ſigna.
An ſimilem ueſtri, ſegnemq́; ad fata putaſtis?
Pompei uobis minor eſt, cauſæq́; ſenatus,
Quam mihi mortis amor. ſimul hæc effatus, et altus
Cæſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq́; remiſit,
Ne ſolum totæ fugerent te Scæua cateruæ.
Subducto qui Marte ruis. nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat, labentem turba ſuorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
Ac ueluti incluſum perfoſſo in pectore numen,

Et uiuam magnæ ſpeciem uirtutis adorant,
Teláq; confixis certant euellere membris,
Exornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis. felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus iber, aut ſi tibi terga dediſſet
Cantaber exiguis, aut longis teutonus armis.
Non tu bellorum ſpoliis ornare tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis,
Infelix quanta dominum uirtute paraſti.
Nec magis hac Magnus caſtrorum parte repulſus
Intra clauſtra piger dilato Marte quieuit,
Quam mare laſſatur cum ſe tollentibus euris
Frangentem fluctus ſcopulum ferit, aut latus alti
Montis adeſt, ſeramq; ſibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido caſtella profundo
Incurſu gemini Martis rapit, armaq; late
Spargit, & effuſo laxat tentoria campo,
Mutandæq; iuuat permiſſa licentia terræ.
Sic pleno padus ore tumens ſuper aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros,
Succubuit ſiqua tellus, cumulumq; furentem
Undarum non paſſa ruit, tum flumine toto
Tranſit, & ignotos aperit ſibi gurgite campos,
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante pado, uix prælia Cæſar
Senſerat, elatus ſpecula quæ prodidit ignis,
Inuenit impulſos preſſo iam puluere muros,
Frigidaq; ut ueteris deprendit ſigna ruinæ,
Accendit pax ipſa loci, mouitq; furorem
Pompeiana quies, & uicto Cæſare ſomnus,

Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax, qui Cæſaris arma
Segnius, aut uidit. quàm malo nauta tremente
Omnia circææ ſubducit uela procellæ,
Agminaq́ꝫ interius muro breuiore recepit,
Denſius ut parua diſponeret arma corona.
Tranſierat primi Cæſar munimina ualli,
Cum ſuper e totis emiſit collibus agmen,
Effuditq́ꝫ acies obſeptum Magnus in hoſtem.
Non ſic ætnæis habitans in uallibus horret
Encelado ſpirante notum cum tota cauernas
Egerit, & torrens in campos defluit ætna,
Cæſaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem, cæci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens, inq́ꝫ ipſa pauendo
Fata ruit, totus mitti ciuilibus armis
Vsq́ꝫ uel in pacem potuit cruor, ipſe furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, iuriſq́ꝫ tui, uiciſſet in illo
Si tibi Sylla loco, dolet heu, ſemperq́ꝫ dolebit,
Quod ſcelerum Cæſar prodeſt tibi ſumma tuorum
Cum genero pugnaſſe pio. prò triſtia fata,
Non Vtice libyæ clades, Hiſpania Mundæ
Fleſſet, & infando pollutus ſanguine Nilus
Nobilius phario geſtaſſet rege cadauer,
Nec Iuba marmaricas nudus preſſiſſet arenas,
Pœnorumq́ꝫ umbras placaſſet ſanguine fuſo
Scipio, nec ſancto caruiſſet uita Catone.
Vltimus eſſe dies potuit tibi Roma malorum,
Exire e mediis potuit pharſalia fatis.

Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem
Cæſar, & emathias lacero petit agmine terras.
Arma ſecuturum ſoceri quacunq; fugaſſet
Tentauere ſuo comites diuertere Magnum
Hortatu, patrias ſedes; atq; hoſte carentem
Auſoniam peteret: nunquam me Cæſaris inquit
Exemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit
Me niſi dimiſſo redeuntem milite Roma.
Heſperiam potui motu ſurgente tenere,
Si uellem patriis aciem committere templis,
Ac medio pugnare foro dum bella relegem,
Extremum ſcythici tranſcendam frigoris orbem,
Ardentesq; plagas, uictor tibi Roma quietem
Eripiam? qui ne premerent te prælia, fugi.
Ac potius nequid bello patiaris in iſto,
Te Cæſar putet eſſe ſuam. ſic fatus in ortus
Phœbeos conuertit iter, terræq; ſecutus
Deuia, qua uaſtos aperit Candauia ſaltus
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
Theſſaliam qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan rupes oſſæa coheret,
Cum per ſumma poli Phœbum trahit altior æſtas,
Pelion opponit radiis naſcentibus umbras,
At medios ignes cœli, rabidiq; leonis
Solſtitiale caput nemoroſus ſubmouet Othrys.
Excipit aduerſos zephyros, & iapiga pindus,
Et maturato præcidit ueſpere lucem,
Nec metuens imi borean habitator olympi
Lucentem totis ignorat noctibus arcton,
Hos inter montes, media qui ualle premuntur,

Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia tempe
Dant aditus pelago, ſtagnumq; implentibus unum
Creſcere curſus erat, poſtquam diſceſſit Olympo
Herculea grauis Oſſa manu, ſubitæq; ruinam
Senſit aquæ Nereus, melius manſura ſub undis
Emathis æquorei regnum Pharſalos Achillis
Eminet, & prima rheteia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleosq;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretioq; nefandæ
Lampados herculeis fortis Melibœa pharetris,
Atq; olim Lariſſa potens, Vbi nobile quondam
Nunc ſuper Argos arant, ueteres ubi fabula Thebas
Monſtrat echionias, ubi quondam Penthéos exul,
Colla, caputq; ferens ſupremo tradidit igni
Queſta quod hoc ſolum nato rapuiſſet Agaue.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit in amnes,
Purus in occaſus parui ſed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Iſidis, & tuus Oeneu
Pene gener craſſis oblimat echinadas undis,
Et Meleagream maculatus ſanguine Neſſi
Euenos Calydona ſecat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphriſos famulantis paſcua Phœbi,
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues uentos ſuſpirat Anauros,
Et quisquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, et gurgite rapto
Apidanos, nunquamq; celer, niſi mixtus Enipheus.

Accipit

Accipit Aſôpos curſus, Peniſq́; Melaſq́;.
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ,
Defendit Titareſus aquas, lapſusq́; ſuperne
Gurgite Penei pro ſiccas utitur aruis.
Hunc fama eſt ſtygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuii contagia uilis
Nolle pati, ſuperumq́; ſibi ſeruare timorem.
Vt primum emiſſis patuerunt amnibus arua,
Pinguis bœbicio diſceſſit uomere ſulcus,
Mox lelegum dextra preſſum deſcendit aratrum.
Aeolidæ, Dolopesq́; ſolum fregere coloni,
Et Magnêtes equis miniæ gens cognita remis,
Illic ſemiferos ixionidas centauros,
Fœta peletroniis nubes effudit in antris.
Aſpera te Pholoës frangentem Monyche ſaxa,
Teq́; ſub ætnæo torquentem uertice uulſas
Rœte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
Hoſpes & Alcidæ magni Phole, teq́; per amnem
Improbe lernæas uector paſſure ſagittas,
Teq́; ſenex Chiron, gelido qui ſydere fulgens,
Impetis æmonio maiorem Scorpion arcu.
Hac tellure feri micuerunt ſemina Martis.
Primus ab æquorea percuſſis cuſpide ſaxis
Theſſalicus ſonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem, frenosq́; momordit,
Spumauitq́; nouis Lapithæ domitoris habenis.
Prima fretum ſcindens pagaſæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem proiecit in undas.
Primus Theſſalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percuſſit pondera maſſæ,

Fudit,& argentum flammis,aurumq́; moneta
Fregit,& immenſis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos ſcelerata impegit in arma
Diuitias numerare datum eſt.hinc maxima ſerpens
Deſcendit Python,cyrrhæaq́;fluxit in antra,
Vnde & theſſalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem ſuperis immiſit Alöeus,
Inſeruit celſis prope ſe quum Pelion aſtris,
Syderibusq́; uias incumbens abſtulit Oſſa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Caſtra duces,cunctos belli præſaga futuri
Mens agitat,ſummiq́; grauem diſcriminis horam
Aduentare palam eſt.propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi,peioraq́; uerſant,
Ad dubios pauci præſumpto robore caſus,
Spemq́;,metumq́;ferunt.turbæ ſed mixtus inerti
Sextus erat,magno proles indigna parente,
Qui mox ſcyllæis exul craſſatus in undis,
Polluit æquoreos ſiculus pirata triumphos,
Qui ſtimulante metu fati prænoſcere curſus,
Impatiensq́; moræ,uenturisq́; omnibus æger,
Non tripodas Deli,non pythia conſulit antra,
Nec quæſiſſe libet primis quid frugibus altrix
Ore Iouis Dodona ſonet,quis noſcere fibra
Fata queat,quis prodat aues,quis fulgura cœli
Seruet,& aſſyria ſcrutetur ſydera cura,
Aut ſiquid tacitum,ſed fas erat,ille ſupernis
Deteſtanda deis ſæuorum arcana magorum
Nouerat,& triſtes ſacris feralibus aras,
Vmbrarum,Ditisq́; fidem,miſeroq́; liquebat

Scire parum ſuperos, uanum, ſæuumq́; furorem
Adiuuat ipſe locus, uicinaq́; mœnia caſtris
Aemonidum, ficti quas nulla licentia monſtri
Tranſierat, quarum, quicquid non creditur ars eſt.
Theſſala quin etiam tellus, herbasq́; nocentes
Rupibus ingenuit, ſenſuraq́; ſaxa canentes
Arcanum ferale magos. ibi plurima ſurgunt
Vim factura deis, & terris hoſpita Colchis
Legit in æmoniis, quas non aduexerat, herbas.
Impia tot populis, tot ſurdas gentibus aures
Cœlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit uox illa receſſus,
Verbaq́; ad inuitum perfert cogentia numen,
Quod non cura poli, cœliq́; uolubilis unquam
Auocat, infandum tetigit cum ſydera murmur.
Tunc Babylon perſêa licet, ſecretaq́; Memphis
Omne uetuſtorum ſoluat penetrale magorum,
Abducit ſuperos alienis Theſſalis aris.
Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor, flammisq́; ſeueri
Illicitis arſere ſenes, nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ,
Mens hauſti nulla ſanie polluta ueneni
Excantata perit, quos non concordia mixti
Alligat ulla tori, blandæq́; potentia formæ,
Traxerunt torti magica uertigine fili.
Ceſſauere uices rerum, dilataq́; longa
Hæſit nocte dies, legi non parüit æther,
Torpuit, & præceps audito carmine mundus,

Axibus & rapidis impulſos Iuppiter urgens
Miratur non ere polos. nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hiſdem
Humentes late nebulas, nimboſq́; ſolutis
Excuſſere comis, uentis ceſſantibus æquor
Intumuit, rurſus uetitum ſentire procellas
Conticuit turbante noto, puppimq́; ferentes
In uentum tumuere ſinus, de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens, amniſq́; cucurrit
Non qua pronus erat, Nilum non extulit æſtas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumq́; morantem
Præcipitauit Arar, ſubmiſſo uertice montes
Explicuere iugum, nubes ſuſpexit Olympus,
Solibus & nullis, ſcyticæ cum bruma rigeret,
Dimaduere niues, impulſam ſydere Tethyn
Reppulit æmonidum defenſo littore carmen.
Terra quoq; immoti concuſſit ponderis axem,
Et medium uergens titubauit niſus in orbem,
Tantæ molis onus percuſſum uoce receſſit,
Proſpectumq́; dedit circumlabentis Olympi.
Omne potens animal leti, genitumq́; nocere,
Et pauet æmonias, & mortibus inſtruit artes,
Has auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes,
Inq́; pruinoſo coluber diſtenditur aruo.
Viperei coëunt abrupto corpore nodi,
Humanoq́; cadit ſerpens afflata ueneno.
Quis labor hic ſuperis cantus, herbaſq́; ſequendi,
Spernendiq́; timor? cuius commercia pacti

Obſtrictos habuere Deos? parere neceſſe eſt?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Eſt illis ſuperos? an habent hæc carmina certum
Imperioſa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipſe, poteſt. illis & ſydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbeq́; ſerena
Non aliter diris uerborum obſeſſa uenenis
Palluit, & nigris, terreniſq́; ignibus arſit,
Quam ſi fraterna prohiberet imagine tellus,
Inſereretq́; ſuas flammis cœleſtibus umbras,
Et patitur tantos cantu depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.
Hos ſcelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
Effera damnarat nimiæ pietatis Erichtho,
Inq́; nouos ritus pollutam duxerat artem.
Illi nanq; nefas urbis ſubmittere tecto,
Aut laribus ferale caput, deſertaq́; buſta
Incolit, & tumulos expulſis obtinet umbris,
Grata deis Erebi, cœtus audire ſilentum,
Noſſe domos ſtygias, arcanaq́; Ditis operti
Non ſuperi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda ſitu macies, cœloq́; ignota ſereno.
Terribilis ſtygio faceis pallore grauatur
Impexis onerata comis. ſi nimbus, & atræ
Sydera ſubducunt nubes, tunc theſſala nudis
Egreditur buſtis, nocturnaq́; fulgura captat.
Semina fœcundæ ſegetis calcata peruſſit,
Et non letiferas ſpirando perdidit auras,
Nec ſuperos ora, nec cantu ſupplice numen

Auxiliare uocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenſo rapuit quæ thura ſepulchro.
Omne nefas ſuperi prima iam uoce precantis
Concedunt, carmenq́; timent audire ſecundum,
Viuentes animas, & adhuc ſua membra regentes,
Infodit buſto fatis debentibus annos
Mors inuita ſubit, peruerſa funera pompa
Retulit a tumulis, fugêre cadauera letum,
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq́; oſſa
E mediis rapit illa rogis, ipſamq́;, parentes
Quam tenuere, facem, nigroq́; uolantia fumo
Feralis fragmenta tori, ueſteſq́; fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
Aſt ubi ſeruantur ſaxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta dureſcunt tabe medullæ
Corpora, tunc omneis auide deſæuit in artus,
Immerſitq́; manus oculis, gaudetq́; gelatos
Effodiſſe orbes, & ſiccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodoſq́; nocentes
Ore ſuo rupit, pendentia corpora carpſit,
Abraſitq́; cruces, percuſſaq́; uiſcera nimbis
Vulſit, & incoctas admiſſo ſole medullas.
Inſertum manibus chalybem, nigramq́; per artus,
Stillantis tabi ſaniem, uiruſq́; coactum
Suſtulit, & neruo morſus retinente pependit,
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, uolucreſq́; ſedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibuſq́; ſuis, morſuſq́; Luporum
Expectat ſiccis raptura à faucibus artus.

Nec ceſſant à cæde manus, ſi ſanguine uiuo
Eſt opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
Nec refugit cædes, uiuum ſi ſacra cruorem,
Extáq; funereæ poſcunt trepidantia menſæ,
Vulnere ſi uentris non qua natura uocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties ſæuis opus eſt, ac fortibus umbris,
Ipſa facit manes, hominum mors omnis in uſu eſt.
Illa genæ florem primæuo corpore uulſit,
Illa comam leua morienti abſcidit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Theſſalis incubuit membris, atq; oſcula figens,
Truncauitq; caput, compreſſáq; dentibus ora
Laxauit, ſiccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas ſtygias mandauit ad umbras.
Hanc ut fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub noſtra tellure diem. deſerta per arua
Carpit iter, fidi ſcelerum, ſuetiq; miniſtri
Effractos circum tumulos, ac buſta uagati
Conſpexere procul prærupta in caute ſedentem,
Qua iuga deuexus pharſalica porrigit Aemus.
Illa magis, magicisq; Deis incognita uerba
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in uſus,
Nanq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; uenefica ſuccis,
Conſperſos uetuit tranſmittere bella Philippos
Tot mortes habitura ſuas, uſuráq; mundi

Sanguine, cæſorum truncare cadauera regum
Sperat, & Heſperiæ cineres auertere gentis,
Oſſaq́; nobilium, tantosq́; adquirere manes.
Hic ardor, ſolusq́; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæſaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeii ignaua propago.
O decus Aemonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq́; ſuo uentura potes diuertere curſu,
Te precor, ut certum liceat mihi noſcere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego romanæ, Magni clariſſima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubiis percuſſa pauet, rurſusq́; parata eſt
Certos ferre metus, hoc caſibus eripe iuris,
Ne ſubiti, cæciq́; ruant, uel numina torque,
Vel tu parce Deis, & manibus exprime uerum,
Eliſias reſera ſedes, ipſamq́; uocatam,
Quos petat è nobis mortem, tibi coge fateri.
Non humilis labor eſt, dignũ eſt, quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia uulgatæ lætatur nomine famæ
Theſſalis, & contra, ſi fata minora moueres,
Pronum erat ô iuuenis, quos uelles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radiis preſſerunt ſydera mortem
Inſeruiſſe moras, & quamuis fecerit omnis
Stella ſenem, medios herbis abrumpimus annos,
At ſimul a prima deſcendit origine mundi,
Cauſarum ſeries, atq́; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare uelis, unoq́; ſub ictu

Stat genus humanum, tunc theſſala turba fatemur
Plus fortuna poteſt, ſed ſi prænoſcere caſus
Contentus, facilisq́; aditus, multiq́; patebunt
Ad uerum, tellus nobis, ætherq́;, chaosq́;,
Aequorāq́;, & campi, rhodopeiaq́; ſaxa loquentur.
Sed pronum cum tanta nouæ ſit copia mortis,
Emathiis unum campis attollere corpus.
Vt modo defuncti, tepidiq́; cadaueris ora
Plena uoce ſonent, ne membris ſole peruſtis
Auribus incertum feralis ſtrideat umbra.
Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
Mœſtum tecta caput, ſquallenti nube pererrat,
Corpora cæſorum tumulis proiecta negatis,
Continuo fugere lupi, fugere reuulſis
Vnguibus impaſtæ uolucres, dum Theſſala uatem
Eligit, & gelidas leto ſcrutata medullas.
Pulmonis rigidi ſtantes ſine uulnere fibras
Inuenit, & uocem defuncto in corpore quærit.
Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Quem ſuperis reuocaſſe uelit, ſi tollere totas
Tentaſſet campis acies, & reddere bello,
Ceſſiſſent leges Erebi, monſtroq́; potenti
Extractus ſtygio populus pugnaſſet auerno,
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inſerto laqueis feralibus unco
Per ſcopulos miſerum trahitur, per ſaxa cadauer
Victurum, montisq́; caui, quem triſtis Erichtho
Damnarat, ſacris alta ſubrupe locatur.
Haud procul a Ditis cæcis depreſſa cauernis
In præceps ſubſedit humus, quam pallida pronis

Vrget ſylua comis, & nullo uertice cœlum
Suſpiciens, Phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq́; ſub antris
Longa nocte ſitus, nunquam niſi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis ſic faucibus aër
Sedit iners mœſtum mundi confine latentis,
Ac noſtri, quo non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Theſſala uates
Vim faciat fatis, dubium eſt, quod traxerit illuc,
Aſpiciat ſtygias, an quod deſcenderit umbras.
Diſcolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq́; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis ſubſtringitur horrida ſertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipſumq́; trementem
Conſpicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, poſſint audire loquentem.
Si uero, ſtygiosq́; lacus, ripamq́; ſonantem
Ignibus oſtendam, ſi me præſente uideri
Eumenides poſſent, uilloſaq́; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti ſanguine ſupplet
Vulneribus laxata nouis, taboq́; medullas
Abluit, et uirus large lunare miniſtrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura ſiniſtro
Miſcetur, non ſpuma canum, quibus unda timori eſt,
Viſcera non lincis, non duræ nodus hienæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudente,
In mediis echeneis aquis, oculiq́; drachonum,
Quæq́; ſonant fœta trepefacta ſub alite ſaxa.
Non Arabum uolucer ſerpens, innataq́; rubris
Aequoribus cuſtos pretioſæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana ceraſtæ,
Aut cinis eoa poſiti phœnicis in ara.
Quo poſtquam uiles, & habentes nomina peſtes
Contulit infando ſaturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum naſcentibus inſpuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipſa ueneni.
Tunc uox letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos, confudit murmura primum
Diſſona, & humanæ multum diſcordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq́; luporum,
Quod trepidus bubo, quod ſtryx nocturna queruntur
Quod ſtrident, ululantq́; feræ, quod ſibilat anguis,
Exprimit, & planctus illiſæ cautibus undæ,
Syluarumq́; ſonum, fractæq́; tonitrua nubis.
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat æmonio, penetratq́; in tartara lingua.
Eumenides, ſtygiumq́; nefas, pœnæq́; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in ſecula torquet
Mors dilata deum, ſtyx, & quos nulla meretur
Theſſalis eliſios, cœlum, matremq́; peroſa
Perſephone, noſtræq́; Hecates pars ultima, per quam
Manibus, & mihi ſunt tacitæ commercia linguæ,
Ianitor & ſedis laxæ, qui uiſcera ſæuo
Spargis noſtra cani, repetitaq́; fila ſorores

Fracturæ, tuq; ò flagrantis portitor undæ
Iam laſſatæ ſenex ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces, ſi uos ſatis ore nefando,
Pollutoq; uoco, ſi nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, ſi pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido proſecta cerebro,
Siquis, qui ueſtris caput, extaq; lancibus infans
Impoſuit, uicturus erat, paretæ precanti.
Non in tartareo latitantem poſcimus antro,
Aſſuetamq; diu tenebris, modo luce fugatã
Deſcendentem animam, primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura ſemel, ducis omnia nato
Pompeiana canat noſtri modo militis umbra,
Si bene de uobis ciuilia bella merentur.
Hæc ubi fata, caput, ſpumantiaq; ora leuauit,
Aſpicit aſtantem proiecti corporis umbram,
Exanimes artus, inuiſaq; clauſtra timentem
Carceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
Viſceraq;, & ruptas letali uulnere fibras.
Ah miſer extremum, cui mortis munus iniquæ
Eripitur non poſſe mori, miratur Erichtho
Has fatis licuiſſe moras, irataq; morti
Verberat in motum uiuo ſerpente cadauer,
Perq; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
Manibus illatrat, regniq; ſilentia rupit.
Tiſiphone, uocisq; meæ ſecura Megæra
Non agitis ſæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam uos ego nomine uero
Eliciam, ſtygiasq; canes in luce ſuperna

D eſtituam,per buſta ſequar,per funera cuſtos,
E xpellam tumulis,abigam uos omnibus urnis,
T eq; Deis,ad quos alio procedere uultu
F icta ſoles Hecate pallenti tabida forma,
O ſtendam,faciemq; Erebi mutare uetabo,
E loquar immenſo terræ ſub pondere,quæ te
C ontineant Ennea dapes, quo fœdere mœſtum
R egem noctis ames,quæ te contagia paſſam
N oluerit reuocare Ceres,tibi peſſime mundi
A rbiter immittam ruptis Titana cauernis,
E t ſubito feriere die.Paretis?an ille
C ompellendus erit,quo nunquam terra uocato
N on excuſſa tremit,qui Gorgona cernit apertam,
V erberibusq; ſuis trepidam caſtigat Erinnym,
I ndeſpecta tenet uobis,qui tartara,cuius
V os eſtis ſuperi,ſtygias qui peierat undas.
P rotinus aſtrictus caluit cruor,atraq; fouit
V ulnera,& in uenas,extremaq; membra cucurrit.
P ercuſſæ gelido trepidant ſub pectore fibræ,
E t noua deſuetis ſubrepens uita medullis,
M iſcetur morti.tunc omnis palpitat artus,
T enduntur nerui,nec ſe tellure cadauer
P aulatim per membra leuat,terraq; repulſum eſt,
E rectumq; ſemel,diſtento lumina rictu
N udantur,non dum facies uiuentis in illo,
I am morientis erat,remanet,pallorq;,rigorq;,
E t ſtupet illatus mundo,ſed murmure nullo
O ra aſtricta ſonant,uox illi,linguaq; tantum
R eſponſura datur. dic inquit Theſſala, magna
Q uod iubeo,mercede mihi,nam uera locutum

Immunem toto mundi præſtabimus æuo
Artibus æmoniis, tali tua membra ſepulchro,
Talibus exuram ſtygio cum carmine ſyluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixiſſe iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longæ ſomnum tibi ſoluere Lethes,
A me morte data tripodas, uatesq́; deorum
Sors obſcura tenet, certus diſcedat ab umbris
Quisquis uera petit, duræq́; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit & carmen, quo, quicquid conſulit umbram,
Scire dedit. Mœſtum fletu manante cadauer,
Triſtia non equidem parcarum ſtamina dixit
Reſpexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen è cunctis mihi noſcere contigit umbris,
Effera Romanos agitat diſcordia manes,
Impiaq́; infernam ruperunt arma quietem,
Eliſias alii ſedes, ac tartara mœſta
Diuerſi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palam, triſtis felicibus umbris
Vultus erat, uidi decios, natumq́;, patremq;
Luſtrales bellis animas, flentemq́; Camillum,
Et Curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infauſtam ſobolem maior Carthaginis hoſtis,
Non ſeruituri mœret Cato fata nepotis.
Solum te conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractisq́; cathenis

Exultat, Mariiq́; truces, nudiq́; Cethegi.
Vidi ego lætantes popularia nomina Druſos.
Legibus immodicos, auſosq́; ingentia gracchos.
Aeternis chalybum nodis, & carcere ditis
Conſtrictæ plauſere manus, camposq́; piorum
Poſcit turba nocens, regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes, abruptaq́; ſaxa
Aſperat, & durum uinclis adamanta, paratq́;
Pœnam uictori, refer hæc ſolatia tecum
O iuuenis, placido manes, patremq́;, domumq́;
Expectare ſinu, regniq́; in parte ſerena
Pompeio ſeruare locum, nec gloria paruæ
Sollicitet uitæ, ueniet quæ miſceat omneis
Hora duces, properate mori, magnoq́; ſuperbi
Quamuis è paruis animo deſcendite buſtis,
Et romanorum manes calcate deorum,
Quem tumulum Nili, quem Tybridis abluat unda
Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna eſt.
Tu fatum ne quære tuum cognoſcere, parcæ
Me reticente dabunt, tibi certior omnia uates
Ipſe canet ſiculis genitor Pompeius in aruis.
Ille quoq́; incertus quo te uocet, unde repellat,
Quas iubeat uitare plagas, quæ ſydera mundi.
Europam miſeri, Libyamq́;, Aſiamq́; timente,
Diſtribuit tumulos ueſtris fortuna triumphis.
O miſeranda domus, toto nil orbe uidebis
Tutius emathia. Si poſtquam fata peregit,
Stat uultu mœſtus tacito, mortemq́; repoſcit.
Carminibus magicis opus eſt, herbiſq́;, cadauer
Vt cadat, & nequeunt animam ſibi reddere fata.

Conſumpto iam iure ſemel. tum robore multo
Extruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
Accenſa iuuenem poſitum ſtrue linquit Erichtho
Tandem paſſa mori, Sextoq; ad caſtra parentis
It comes, & cœlo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria greſſus,
Iuſſa tenere diem denſas nox præſtitit umbras,

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEPTIMVS.

Segnior Oceano, quam lex æterna uocabat,
Luctificus Titan nunquam magis æthera contra
Egit equos, currumq; polo rapiente retorſit,
Defectusq; pati uoluit, raptæq; labores
Lucis, & attraxit nubes non pabula flammis,
Sed ne theſſalico purus luceret in orbe.
At nox felicis Magni pars ultima uitæ
Sollicitos uana decepit imagine ſomnos.
Nam Pompeiani uiſus ſibi ſede theatri
Innumeram effigiem romanæ cernere plebis,
Attolliq; ſuum lætis ad ſydera nomen
Vocibus, & plauſu cuneos certare ſonantes.
Qualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
Olim cum iuuenis, primiq; ætate triumphi,
Poſt domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
Et quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,

Veſpere

Veſpere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente ſenatu,
Sedit adhuc romanus eques. ſeu fine bonorum
Anxia uenturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages ſolitas contraria uiſis
Vaticinata quies magni tulit omnia planctus,
Seu uetito patrias ultra tibi cernere ſedes
Sic Romam fortuna dedit. Ne rumpite ſomnos
Caſtrorum uigiles, nullas tuba uerberet aures,
Craſtina dira quies, & imagine mœſta diurna,
Vndiq; funeſtas acies feret, undiq; bellum.
Vnde pares ſomnos populi, noctemq́; beatam?
O felix, ſi te uel ſic tua Roma uideret.
Donaſſent utinam ſuperi, patriæq́;, tibiq́;
Vnum Magne diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu uelut Auſonia uadis moriturus in urbe,
Illa rati ſemper de te ſibi conſcia uoti,
Hoc ſcelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic ſe dilecti tumulum quoq; perdere Magni.
Te mixto fleſſet luctu, iuuenisq́;, ſenexq́;,
Iniuſſusq́; puer, laceraſſet crine ſoluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus.
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nuntiet ipſe licet Cæſar, tua funera flebunt.
Sed dum thura ferunt, dum laurea ſerta tonanti,
O miſeri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.
Vicerat aſtra iubar cum mixto murmure turba,
Caſtrorum fremuit, fatisq́; trahentibus orbem

S igna petit pugnæ, miſeri pars maxima uulgi
N on totum uiſura diem tentoria circum
I pſa ducis queritur, magnoq́; accenſa tumultu
M ortis uicinæ properantes admouet horas.
D ira ſubit rabies, ſua quiſq;, ac publica fata
P ræcipitare cupit. ſegnis, pauidusq́; uocatur,
A c nimium patiens ſoceri Pompeius, & orbis
I ndulgens regno, qui tot ſimul undiq; gentes
I uris habere ſui uellet, paceḿq; timeret.
N ec non & reges, populiq́; queruntur eoi
B ella trahi, patriaq́; procul tellure teneri.
H oc placet ô ſuperi, cum uobis uertere cuncta
P ropoſitum, noſtris erroribus addere crimen.
C ladibus irruimus, nocituraq́; poſcimus arma,
I n Pompeianis uotum eſt Pharſalia caſtris.
C unctorum uoces Romani maximus author
T ullius eloquii, cuius ſub iure, togaq́;
P acificas ſæuus tremuit Catilina ſecures,
P ertulit, iratus bellis, cum roſtra, forumq́;
O ptaret, paſſus tam longa ſilentia miles.
A ddidit inualidæ robur facundia cauſæ.
H oc pro tot meritis ſolum te Magne precatur,
V ti ſe fortuna uelis, proceresq́; tuorum
C aſtrorum, regesq́; tui cum ſupplice mundo
A ffuſi, uinci ſocerum patiare rogamus.
H umano generi tam longo tempore bellum
C æſar erit? merito Pompeium uincere lente
G entibus indignum eſt à tranſcurrente ſubactis.
Q uo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
D e ſuperis ingrate times? cauſamq́; Senatus

Credere dis dubitas? ipſæ tua ſigna reuellent,
Proſilientq́ꝫ acies. pudeat uiciſſe coactum.
Si duce te iuſſo, ſi nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq́ꝫ uelint concurrere campo.
Quid mundi gladios à ſanguine Cæſaris arces?
Vibrant tela manus, uix ſigna morantia quiſquam
Expectat, propera, ne te tua claſſica linquant.
Scire Senatus auet, miles te Magne ſequatur,
An comes. Ingemuit rector, ſenſitq́ꝫ Deorum
Eſſe dolos, & fata ſuæ contraria menti.
Si placet hoc inquit cunctis, ſi milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
Inuoluat populos una fortuna ruina,
Sitq́ꝫ hominum magnæ lux iſta nouiſſima parti.
Teſtor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent,
Accepiſſe diem, potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli, potui ſine cæde ſubactum,
Captiuumq́ꝫ ducem uiolatæ tradere paci.
Quis furor ô cæci ſcelerum? ciuilia bella
Geſturi, metuunt ne non cum ſanguine uincant.
Abſtulimus terras, excluſimus æquore toto,
Ad præmaturas ſegetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, uotumq́ꝫ effecimus hoſti,
Vt mallet ſterni gladiis, morteſq́ꝫ ſuorum
Permiſcere meis, belli pars magna peracta eſt
Iis, quibus effectum eſt, ne pugnam Tyro paueret.
Si modo uirtutis ſtimulis, iræq́ꝫ calore
Signa petunt, multos in ſumma pericula miſit
Venturi timor ipſe mali. fortiſſimus ille eſt,
Qui promptus metuenda pati, ſi comminus inſtent,

Et differre poteſt. placet hæc tam proſpera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Diſcrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & cæco in marte tuere.
Pompeii nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud ſuperos uotis me Cæſar iniquis.
Pugnatur, quantum ſcelerum, quantumq́; malorum
In populos lux iſta feret, quod regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima uelim caput hoc funeſti lancea belli,
Si ſine momento rerum, partisq́; ruina
Caſurum eſt, feriat, neq; enim uictoria Magno
Lætior, aut populis inuiſum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miſerabile nomen,
Omne malum uicti, quod ſors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit. ſic fatur, & arma
Permittit populis, frenosq́; furentibus ira
Laxat, & ut uictus uiolento nauita coro
Dat regimen uentis, ignauumq́; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confuſa tumultu
Caſtra fremunt, animiq́; truces ſua pectora pulſant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis uenturæ eſt, faciesq́; ſimillima fato.
Aduenisſe diem, qui fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid eſſet,
Illo marte palam eſt, ſua quisq; pericula neſcit
Attonitus maiore metu. quis littora ponto
Obruta, quis ſummis cernens in montibus æquor,
Aetheraq́; in terras deiecto ſole cadentem,

Tot rerum finem timeat ſibi? non uacat ullos
Pro ſe ferre metus, urbi, Magnoq́; timetur.
Nec gladiis habuere fidem, niſi cautibus aſper
Exarſit mucro, tunc omnis lancea ſaxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere ſagittis,
Auget eques ſtimulos, frenorumq́; aptat habenas.
Si liceat ſuperis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rapidos tollente gigantes
Martius incaluit ſiculis incudibus enſis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuſpis,
Spiculaq́; extenſo Pæan Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudit in ægida crines.
Pallenæa Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abſtinuit uenturos prodere caſus
Per uarias fortuna notas, nam Theſſala rura
Cum peterent, totus uenientibus obſtitit æther,
Inq́; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduerſasq́; faces, immenſoq́; igne columnas,
Et trabibus mixtis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq́; oculos ingeſto fulgure clauſit,
Excuſſit criſtas galeis, capulosq́; ſolutis
Perfudit gladiis, ereptaq́; pila liquauit,
Aerhereoq́; nocens fumauit ſulfure ferrum.
Nec non innumero cooperta examine ſigna
Vixq́; reuulſa ſolo, maiori pondere preſſum
Signiferi merſere caput, rorantia fletu
Vſq́; ad Theſſaliam Romana, & publica ſigna.
Admotus ſuperis diſcuſſa fugit ab ara
Taurus, & emathios, præceps ſe iecit in agros,

Nullaq́; funeſtis inuenta eſt uictima ſacris.
At tu quos ſcelerum ſuperos? quas rite uocaſti
Eumenidas Cæſar? ſtygii quæ numina regni,
Infernumq́; nefas? & merſos nocte furores?
Impia tam ſæue geſturus bella litaſti?
Iam dubium, monſtris'ne Deum, nimio'ue pauori
Crediderint, multis concurrere uiſus Olympo
Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
Edere nocturnas belli Pharſalia uoces,
Ire per oſſæam rapidus Bebœida ſanguis,
Inq́; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeisq́; incumbere noctem,
Defunctosq́; patres, & cunctas ſanguinis umbras
Ante oculos uolitare ſuos, ſed mentibus unum
Hoc ſolamen erat, quod uoti turba nefandi
Conſcia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monſtris, mentisq́; tumultu,
Atq; omen ſcelerum, ſubitos putat eſſe furores.
Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidaſſe metu? præſaga malorum
Si data mens homini eſt, tyriis qui gadibus hoſpes
Adiacet, armeniumq́; bibit Romanus Araxem,
Sub quocunq; die, quocunq; eſt ſydere mundi,
Mœret, & ignorat cauſas, animumq́; dolentem
Corripit, Emathiis quid perdat neſcit in aruis.
Euganeo, ſi uera fides memorantibus, augur
Colle ſedens Aponus terris ubi fumifer exit,
Atq; Antenorei diſpergitur unda Timaui,
Venit ſumma dies, geritur res maxima dixit,
Impia concurrunt Pompeii, & Cæſaris arma,

Seu tonitrus, ac tela Iouis præſaga notauit,
Aëra ſeu totum diſcordi obſiſtere cœlo,
Proſpexitq́; polos, ſeu lumen in æthere mœſtum
Solis in obſcuro pugnam pallore notauit.
Diſſimilem certe cunctis quos explicat egit
Theſſalicum natura diem, ſi cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua ſigna notaſſet,
Spectari è toto potuit Pharſalia mundo.
O ſummos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uacauit.
Hæc & apud ſeras gentes, populosq́; nepotum,
Siue ſua tantum uenient in ſecula fama,
Siue aliquid magnis noſtri quoq; cura laboris
Nominibus prodeſſe poteſt, cum bella legentur,
Spesq́;, metusq́; ſimul, perituraq́; uota mouebunt,
Attonitiq́; omnes ueluti uenientia fata
Nõ tranſmiſſa legent, & adhuc tibi Magne fauebũt.
Miles ut aduerſo Phœbi radiantis ab ictu
Deſcendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immiſſus campis, ſtetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura ſiniſtri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerſo Domiti dextri frons tradita Martis,
At mediũ robur belli fortiſſima denſant
Agmina, quæ cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, libyco dux primus in orbe.
At iuxta fluuios, & ſtagna undantis Enipbei,
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, ſicci ſed plurima campi

Tetrarchæ,regesq́; tenent,magniq́; tyranni,
Atq; omnis latio quæ ſeruit purpura ferro.
Illuc & Libyæ numidas, & Creta cydonas
Miſit,ithyreis curſus fuit inde ſagittis,
Inde truces galli ſolitum prodiſtis in hoſtem,
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe uictori gentes, & ſanguine mundi
Fuſo,Magne ſemel totos conſume triumphos.
Illo forte die Cæſar ſtatione relicta,
Ad ſegetum raptus moturus ſigna,repente
Conſpicit in planos hoſtem deſcendere campos,
Oblatumq́; uidet uotis ſibi mille petitum
Tempus,in extremos quo mitteret omnia caſus,
Aeger quippe moræ,flagransq́; cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentum damnare nefas,diſcrimina poſtquam
Aduentare ducum,ſupremaq́; prælia uidit,
Caſuram fatis ſenſit nutare ruinam.
Illa quoq; in ferrum rabies promptiſſima, paulum
Languit, & caſus audax ſpondere ſecundos
Mens ſtetit in dubio,quam nec ſua fata timere,
Nec Magni ſperare ſinunt,formidine merſa
Proſilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles,adeſt toties optatæ copia pugnæ,
Nil opus eſt uotis,iam fatum accerſite ferro,
In manibus ueſtris,quantus ſit Cæſar,habetis.
Hæc eſt illa dies,mihi quam Rubiconis ad undas
Promiſſam memini,cuius ſpe mouimus arma,
In quam diſtulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc eadem eſt hodie, quæ pignora, quæq́ penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos.
Hæc fato quæ teſte probet, quis iuſtius arma
Sumpſerit, hæc acies uictum factura nocentem eſt.
Si pro me patriam ferro, flammisq́ petiſtis,
Nunc pugnate truces, gladiosq́ exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura eſt.
Non mihi res agitur, ſed uos ut libera ſitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipſe ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
Plebeiaq́ toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil eſſe recuſo.
Inuidia regnate mea, nec ſanguine multo
Spem mundi petitis, graiis delecta iuuentus
Gymnaſiis aderit, ſtudioq́ ignaua palæſtræ,
Et uix arma ferens, & mixtæ diſſona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura ſuum, ciuilia paucæ
Bella manus facient. pugnæ pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq́ obteret hoſtem.
Ite per ignauas gentes, famoſaq́ regna,
Et primo ferri motu proſternite mundum,
Sitq́ palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non eſſe triumphi.
Armenios'ne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult ſanguine quiſquā
Barbarus heſperiis Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq́ grauantur,
Quos nouere magis. ſed me fortuna meorum
Commiſit manibus, quorum me gallia teſtem

Tot fecit bellis, cuius non militis enſem
Agnoſcam? cœlumq́; tremens cum lancea tranſit
Dicere non fallar, quo ſit uibrata lacerto.
Quod ſi ſigna ducem nunquam fallentia ueſtrum,
Conſpicio, facieſq́; truces, oculoſq́; minaces,
Viciſtis, uideor fluuios ſpectare cruoris,
Calcatoſq́; ſimul reges, ſparſumq́; Senatus
Corpus, & immenſa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
Vocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
Spe trepido, haud unquã uidit tam magna daturos,
Tam prope me ſuperos, camporum limite paruo
Abſumus a uotis, ego ſum, cui marte peracto
Quæ populi, regeſq́; tenent, donare licebit.
Quõne poli motu? quo cœli ſydere uerſo
Theſſalicæ tantum ſuperi permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
Cæſareas ſpectate cruces, ſpectate cathenas,
Et caput hoc poſitum roſtris, effuſaq́; membra,
Septorumq́; nefas, & clauſi prælia campi,
Cum duce ſyllano gerimus ciuilia bella.
Veſtri cura mouet, nam me ſecura manebit
Sors quæſita manu, fodientem uiſcera cernet
Me mea, qui non dum uictum reſpexerit hoſtem.
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus,
Romanuſq́; labor, uincat, quicunq; neceſſe
Non putat in uictos ſæuum diſtringere ferrum,
Quiq́; ſuos ciues, quod ſigna aduerſa tulerunt
Non credit feciſſe nefas. Pompeius in arcto
Agmina ueſtra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit, quanto ſatiauit ſanguine ferrum.
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quiſquam
Hoſtis terga uelit, ciuis qui fugerit, eſto.
Sed dum tela micant, non uos pietatis imago
Vlla, nec aduerſa conſpecti fronte parentes
Commoueant. uulgus gladio turbate uerendos.
Siue quis infeſto cognata in pectora ferro
Ibit, ſeu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam ſcelus imputet hoſtis.
Sternite iam uallum, foſſasq́; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non ſparſa maniplis,
Parcite ne caſtris, uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit. uix cuncta locuto
Cæſare, quemq́; ſuum munus trahit, armaq́; raptim
Sumpta uiris celeris capiunt præſagia belli,
Calcatisq́; ruunt caſtris, ſtant ordine nullo,
Arte ducis nulla, permittunt omnia fatis.
Si totidem Magni ſoceros, totidemq́; petentes
Vrbis regna ſuæ funeſto in marte locaſſet,
Non tam præcipiti ruerent in prælia curſu.
Vidit ut hoſtiles in rectum exire cateruas
Pompeius, nullasq́; moras permittere bello,
Sed ſuperis placuiſſe diem, ſtat corde gelato
Attonitus, tantoq́; duci ſic arma timere
Omen erat, premit inde metus, totumq́; per agmen
Sublimi prouectus equo, quem flagitat inquit
Veſtra diem uirtus, finis ciuilibus armis,
Quem quæſiſtis, adeſt, totas effundite uires,
Extremum ferri ſupereſt opus, undiq́; gentes
Hora trahit, quiſquis patriam, carosq́; penates,

Q ui ſobolē, ac thalamos, deſertaq́; pignora quærit,
E nſe petat, medio poſuit Deus omnia campo.
C auſa iubet melior ſuperos ſperare ſecundos,
I pſi tela regent per uiſcera Cæſaris, ipſi
R omanas ſancire uolent hoc ſanguine leges.
S i ſocero dare regna meo, mundumq́; pararent,
P ræcipitare meam fatis potuere ſenectam,
N on iratorum populis, urbiq́; Deorum eſt
P ompeium ſeruare ducem. quæ uincere poſſent
O mnia contulimus, ſubiere pericula clari
S ponte uiri, ſacraq́; antiquus imagine miles.
S i Curios his fata darent, reducesq́; camillos
T emporibus, Deciosq́; caput fatale mouentes,
H inc ſtarent, primo gentes oriente coactæ,
I nnumeræq́; urbes, quantas in prælia nunquam
E xciuere manus, toto ſimul utimur orbe.
Q uicquid ſigniferi comprenſum limite cycli
S ub noton, & boreã hominũ ſumus, arma mouemus.
N on'ne ſuperfuſis collectum cornibus hoſtem
I n medium dabimus? paucas uictoria dextras
E xigit, at plures tantum clamore cateruæ
B ella gerent, Cæſar noſtris non ſufficit armis.
C redite pendentes é ſummis mœnibus urbis
C rinibus effuſis hortari in prælia matres.
C redite grandæuum, uetitumq́; ætate Senatum
A rma ſequi, ſacros pedibus proſternere canos,
A tq́; ipſam domini metuentem occurrere Romam.
C redite qui nunc eſt, populum, populumq́; futurum
P ermixtas afferre preces. hæc libera naſci,
H æc uult turba mori. ſiquis poſt pignora tanta

Pompeio locus eſt, cum prole, & coniuge ſupplex,
Imperii ſalua ſi maieſtate liceret
Voluerer ante pedes, Magnus, niſi uincitis, exul
Ludibrium ſoceri, ueſter pudor, ultima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne diſcam ſeruire ſenex. tam mœſta locuti
Voce ducis flagrant animi, Romanaq; uirtus
Erigitur, placuitq; mori, ſi uera timeret.
Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
Irarum metus hos, regni ſpes excitat illos.
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla, nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro, gentes mars iſte futuras
Obruet, & populos æui uenientis in orbem
Erecto natale feret. tunc omne latinum
Fabula nomen erit, Gabios, Veioſq;, Coramq;
Puluere uix tectæ poterunt monſtrare ruinæ,
Albanoſq; lares, laurentinoſq; penates,
Rus uacuum, quod non habitet niſi nocte coacta
Inuitus, queſtuſq; Numam iuſſiſſe Senator,
Non ætas hæc carpſit edax, monimentaq; rerum
Putria, deſtituit crimen ciuile, uidemus
Tot uacuas urbes. generis quo turba redacta eſt,
Humani. toto populi qui naſcimur orbe,
Nec muros implere uiris, nec poſſumus agros,
Vrbs nos una capit, uincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes, ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus, nulloq; frequentem
Ciue ſuo Romam, ſed mundi fece repletam,
Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum

Iam poſſet ciuile geri, Pharſalia tanti
Cauſa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romanis Allia faſtis
Tempora ſignauit leuiorum Roma malorum,
Hunc uoluit neſcire diem. prò triſtia fata
Aëra peſtiferum tractu, morboſq; fluentes,
Inſanamq; famem, permiſſaſq; ignibus urbes
Mœniaq; in præceps laturos plena tremores
Hi poſſent explere uiri, quos undiq; traxit
In miſeram fortuna necem. dum munera longi
Explicat eripiens æui, populoſq;, duceſq;
Conſtituit campis, per quos tibi Roma ruenti
Oſtendat quam magna cadas, quæ latius orbem
Poſſedit, citius per proſpera fata cucurrit.
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
Te geminum Titan procedere uidit in axem.
Haud multum terræ ſpacium reſtabat eoæ,
Vt tibi nox, tibi tota dies, tibi cucurret æther,
Omniaq; errantes ſtellæ Romana uiderent.
Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
Emathiæ funeſta dies, hac luce cruenta
Effectum ut latios non horreat India faſces,
Nec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
Sarmaticumq; premat ſuccinctus conſul aratrum.
Quod ſemper ſæuas debet tibi Parthia pœnas,
Quod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
Libertas ultra Tigrim, Rhenumq; receſſit,
Ac toties nobis iugulo quæſita, uagatur,
Germanum, Scythicumq; bonum, nec reſpicit ultra
Auſoniam, uellem populis incognita noſtris,

Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Vſq; ad Theſſalicas ſeruiſſes Roma ruinas.
De Brutis fortuna queror. quid tempora legum
Egimus, aut annos à conſule nomen habentes?
Felices Arabes, Mediq;, eoáq; tellus,
Quam ſub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis, qui regna ferunt, ſors ultima noſtra eſt,
Quos ſeruire pudet. ſunt nobis nulla profecto
Numina, cum cæco rapiantur ſecula caſu,
Mentimur regnare Iouem. ſpectabit ab alto
Aethere Theſſalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipſe petet Pholoën? petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes? pinusq; minantes?
Caſſius hoc potius feriet caput? aſtra Thyeſtæ
Impulit, & ſubitis damnauit noctibus Argos,
Tot ſimiles fratrum gladios, patrumq; gerenti
Theſſaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
Sunt curata Deo. cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas eſt.
Bella pares ſuperis facient ciuilia diuos.
Fulminibus manes, radiisq; ornabit, & aſtris,
Inq; Deum templis iurabit Roma per umbras.
Vt rapido curſu fati ſuprema morantem
Conſumpſere locum, parua tellure dirempti.
Quo ſua pila cadant, aut quam ſibi fata minentur
Inde manum ſpectant, tempus quo noſcere poſſent,
Facturi quæ monſtra forent. uidere parentes
Frontibus aduerſis, fraternáq; comminus arma,
Nec libuit mutare locum, tamen omnia torpor

Pectora conſtrinxit, gelidusq́; in uiſcera ſanguis
Perculſa pietate coit, totæq́; cohortes
Pila parata diu tenſis tenuere lacertis.
Dii tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed ſenſum poſt fata tuæ dent Craſtine morti,
Cuius torta manu commiſit lancea bellum,
Primáq́; Theſſaliam Romano ſanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæſar tela teneret,
Inuenta eſt prior ulla manus, tunc ſtridulus aër
Eliſus lituis, conceptáq́; claſſica cornu,
Tunc auſæ dare ſigna tubæ, tunc æthera tendit,
Extremúq́; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
Excepit reſonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisq́; dedit rurſus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæáq́; ſaxa reſultant,
Oethææq́; gemunt rupes, uocesq́; furoris
Expauere ſui tota tellure relatas.
Spargitur in numerum diuerſis miſſile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras ſeruare manus. rapit omnia caſus,
Atq́; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferróq́; uolanti
Exacta eſt, odiis ſolus ciuilibus enſis
Sufficit, & dextras Romana in uiſcera ducit.
Pompeii denſis acies ſtipata cateruis,
Iunxerat in ſeriem nexis umbonibus arma,
Vixq́; habitura locum dextras, ac tela mouendi
Conſtiterat, gladiosq́; ſuos compreſſa timebat.
Præcipiti curſu ueſanum Cæſaris agmen
In denſos

In denſos agitur cuneos, perq́; arma, per hoſtem
Quærit iter, qua torta graues lorica cathenas
Opponit, tutoq́; latet ſub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum eſt ad uiſcera, totq́; per arma
Extremum eſt, quod quiſq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens a Cæſare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abſtulit ingentes fato torrente ruinas.
Vt primum toto diducit cornua campo
Pompeianus eques, belliq́; per ultima fudit,
Sparſa per extremos leuis armatura maniplos
Inſequitur, ſæuasq́; manus immittit in hoſtem.
Illic quæq; ſuo miſcet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde ſagittæ,
Inde faces, & ſaxa uolant, ſpatioq́; ſolutæ
Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ithyræi, Mediq́;, Arabesq́; ſoluto
Arcu turba minax, nuſquam rexere ſagittas,
Sed petitur ſolus, qui campis imminet aër,
Inde cadunt mortes, ſceleris ſed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, ſtetit omne coactum
Circa pila nefas, ferro ſubtexitur æther,
Noxq́; ſuper campos telis conſerta pependit.
Tum Cæſar metuens ne frons ſibi prima labaret
In curſu, tenet obliquas poſt ſigna cohortes,
Inq́; latus belli, qua ſe uagus hoſtis agebat
Immittit ſubitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnæ, nulloq́; pudore timendi
Præcipites fecere palam, ciuilia bella

Non bene barbaricis unquam commiſſa cateruis.
Vt primum ſonipes tranſſixus pectora ferro
In caput effuſi calcauit membra regentis,
Omnis eques ceſſit campis, glomerataq; pubes
In ſua conuerſis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla ſecuta eſt
Pugna, ſed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum proſternere, quantum
Inde perire poteſt. utinam Pharſalia campis
Sufficiat cruor iſte tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur ſanguine fontes,
Hic numerus totos tibi ueſtiat oſſibus agros,
Aut ſi romano compleri ſanguine mauis,
Iſtis parce precor, uiuant, Galatæq;, Syriq;.
Cappadoces, Galliq;, extremiq; orbis Iberi,
Armenii, Cilices, nam poſt ciuilia bella
Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus eſt pro Cæſare curſus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Conſtitit hic bellum, fortunaq; Cæſaris hæſit,
Illic non regum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic ſunt tua crimina Cæſar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum diſcat me uate malorum,
Quam multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie geſſiſti Roma, tacebo.

Hic Cæſar, rabies populi, ſtimulusq́; furorum
Ne qua parte ſui pereat ſcelus, agmina circum
It uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit,
Conſpicit & gladios, qui toti ſanguine manent,
Qui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Quæ preſſo tremat enſe manus, quis languida tela,
Quis contenta ferat, quis præſtet bella iubenti,
Quem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
Mutet, obit latis proiecta cadauera campis,
Vulnera multorum totum fuſura cruorem
Oppoſita premit ipſe manu, quacunq; uagatur,
Sanguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
Biſtonas aut Mauors agitans, ſi uerbere ſæuo
Palladia ſtimulet turbatos ægide currus.
Nox ingens ſcelerum, & cædes oriuntur, & inſtar
Immenſæ uocis gemitus, & pondere lapſi
Pectoris arma ſonant, confractiq́; enſibus enſes.
Ipſe manu ſubicit gladios, ac tela miniſtrat,
Aduerſosq́; iubet ferro contundere uultus,
Promouet ipſe acies, impellit terga ſuorum,
Verbere conuerſæ ceſſantes excitat haſtæ,
In plebem uetat ire manus, monſtratq́; Senatum.
Scit cruor imperii quis ſit, quæ uiſcera regum,
Vnde petat Romam, libertas ultima mundi
Quo ſteterit ferienda loco, permixta ſecundo
Ordine nobilitas, uenerandaq́; corpora ferro
Vrgentur, cædunt Lepidos, cæduntq́; Metellos,
Coruinosq́; ſimul, Torquataq́; nomina regum,
Sæpe duces, ſummosq́; hominum te Magne remoto.
Illic plebeia contectus caſſide uultus,

Ignotusq́; hoſti, quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperii, ô ſpes ſuprema Senatus,
Extremum tanti generis per ſecula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hoſtes,
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Theſſalia periture tua, nil proficis iſtic
Cæſaris intentus iugulo, non dum attigit arcem
Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premuntur,
Egreſſus meruit fatis tam nobile letum,
Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
Patritium campis commixta plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in ſtrage uirorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nuſquam Magni fortuna ſine illo
Succubuit, uictus toties à Cæſare ſalua
Libertate perit, tunc mille in uulnera lætus
Labitur, ac uenia gaudet caruiſſe ſecunda.
Viderat in craſſo uoluentem ſanguine membra
Cæſar, & increpitans iam Magni deſeris arma
Succeſſor Domiti, ſine te iam bella geruntur.
Dixerat, aſt illi ſuffecit pectora pulſans
Spiritus in uocem, morientiaq́; ora reſoluit.
Non te funeſta ſcelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæſar, generoq́; minorem
Aſpiciens, ſtygias Magno duce liber ad umbras,
Et ſecurus eo, te ſæuo marte ſubactum,
Pompeioq́; graues pœnas, nobiſq́; daturum
Cum morior ſperare licet. non plura locutum
Vita fugit, denſæq́; oculos preſſere tenebræ.

Impendiſſe pudet lachrymas in funere mundi
Mortibus innumeris, ac ſingula fata ſequentem
Quærere letiferum per cuius uiſcera uulnus
Exierit, quis fuſa ſolo uitalia calcet,
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriens animam, quis corruat ictu,
Quis ſteterit dum membra cadunt, quis pectore tela
Tranſmittat, uel quos campis affixerit haſta,
Quis cruor emiſſus perruperit aëra uenis,
Inq; hoſtis cadat arma ſui, quis pectora fratris
Cædat, & ut notum poſſit ſpoliare cadauer,
Abſciſſum longe mittat caput, ora parentis
Quis laceret, nimiáq; probet ſpectantibus ira,
Quem iugulat non eſſe patrem, mors nulla querela
Digna ſua eſt, nullosq; hominum lugere uacamus,
Non iſtas habuit pugnæ Pharſalia partes,
Quas aliæ clades, illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit, quod militis illic,
Mors hic gentis erat, ſanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus, Aſſyrius, cunctos hærere cruores
Romanus, campisq; uetat conſiſtere torrens,
Maius ab hac acie, quàm quod ſua ſecula ferrent
Vulnus habent populi, plus eſt, quàm uita, ſalusq;
Quod perit, in totum mundi proſternimur æuum,
Vincitur his gladiis omnis quæ ſeruiet ætas,
Proxima quid ſoboles, aut quid meruere nepotes
In regnum naſci? pauidi num geſſimus arma?
Teximus aut iugulos? alieni pœna timoris
In noſtra ceruice ſedet, poſt prælia natis
Si dominum fortuna dabas, & bella dediſſes.

Iam Magnus tranſiſſe Deos, Romanaq́; fata
Senſerat infelix, tota uix clade coactus
Fortunam damnare ſuam ſtetit aggere campi
Eminus, unde omnes ſparſas per Theſſala rura
Aſpiceret clades, quæ bello obſtante latebant.
Tot telis ſua fata peti, tot corpora fuſa,
Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine uidit.
Nec (ſicut mos eſt miſeris) trahere omnia ſecum
Merſa iuuat, gentesq́; ſuæ miſcere ruinæ,
Vt latiæ poſt ſe uiuat pars maxima turbæ,
Suſtinuit dignos etiam nunc credere uotis
Cœlicolas, uoluitq́; ſui ſolacia caſus.
Parcite ait ſuperi cunctas proſternere gentes,
Stante poteſt mundo, Romaq́; ſuperſtite Magnus
Eſſe miſer. ſi plura iuuant mea uulnera, coniux
Eſt mihi, ſunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuili ne parum eſt bello, ſi meq́;, meosq́;
Obruet? exiguæ clades ſumus orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil eſt fortuna meum. ſic fatur, & arma,
Signaq́;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
Seq́; negat tanti, nec deerat robur in enſes
Ire duci, iuguloq́; pati, uel pectore letum.
Sed timuit ſtrato miles ne corpore Magni
Non fugeret, ſupraq́; ducem procumberet orbis?
Cæſaris aut oculis uoluit ſubducere mortem
Nequicquam infelix, ſocero ſpectare uolenti
Præſtandum eſt ubicunq; caput, ſed tu quoq; coniux
Cauſa fugæ, uultusq́; tui, fatisq́; negatum

Te præſente mori.tum Magnum concitus aufert
A bello ſonipes non tergo tela pauentem,
Ingenteſq; animos extrema in fata ferentem.
Non gemitus,non fletus erat,ſaluaq; uerendus
Maieſtate dolor,qualem te Magne decebat
Romanis præſtare malis,non impare uultu
Aſpicis Emathiam,nec te uidere ſuperbum
Proſpera bellorum,nec fractum aduerſa uidebunt.
Quamq; fuit læto per treis infida triumphos,
Tam miſero fortuna minor.iam pondere fati
Depoſito ſecurus abis,nunc tempora læta
Reſpexiſſe uacat,ſpes nunquam implenda receſſit,
Quid fueris nunc ſcire licet,fuge prælia dira,
Acteſtare Deos,nullum qui perſtet in armis
Iam tibi Magne mori,ceu flebilis Africa damnis,
Et ceu Munda nocens,pharioq; a gurgite clades,
Sic & Theſſalicæ poſt te pars maxima pugnæ,
Non iam Pompeii nomen populare per orbem,
Nec ſtudium belli,ſed par quod ſemper habemus
Libertas,& Cæſar erunt,teq; inde fugato
Oſtendet moriens ſibi ſe pugnaſſe Senatus.
Non'ne iuuat pulſum bellis ceſſiſſe,nec iſtud
Proſpectare nefas ſpumantes cæde cateruas?
Reſpice turbatos in curſu ſanguinis amnes,
Et ſoceri miſerere tui. quo pectore Romam
Intrabit factus campis felicior iſtis?
Quicquid in ignotis ſolus regionibus exul,
Quicquid ſub phario poſitus patiare tyranno,
Crede Deis,longo fatorum crede fauori.
Vincere peius erat,prohibe lamenta ſonare,

F lere ueta populos,lachrymas,luctusq́; remitte.
T am mala Pompeii,quam proſpera mundus adoret.
A ſpice ſecurus uultu non ſupplice reges,
A ſpice poſſeſſas urbes,donataq́; regna,
A egyptum,Libyamq́;,& terras elige morti.
V idit prima tuæ teſtis Lariſſa ruinæ
N obile nec uictum fatis caput,omnibus illa
C iuibus effudit totas per mœnia uires
O buia ceu læto,promittunt munera flentes,
P andunt templa,domos,ſocios ſe cladibus optant.
S cilicet immenſo ſupereſt ex nomine multum,
T eq́; minor ſolo cunctas impellere gentes
R urſus in arma potes,rurſusq́; in fata redire.
S ed quid opus uicto populis,aut urbibus inquit?
V ictori præſtate fidem.Tu Cæſar in alto
C ædis adhuc cumulo,patriæ per uiſcera uadis,
A t tibi iam populos donat gener.auehit inde
P ompeium ſonipes,gemitus,lachrymæq́; ſequuntur,
P lurimaq́; in ſæuos populi conuitia diuos.
N unc tibi uera fides quæſiti Magne fauoris
C ontigit,ac fructus felix ſe neſcit amari.
C æſar ut Heſperio uidit ſatis arua natare
S anguine,parcendum ferro,manibusq́; ſuorum
I am ratus,ut uiles animas,perituraq́; fruſtra
A gmina permiſit uitæ,ſed caſtra fugatos
N e reuocent,pellatq́; quies nocturna pauorem,
P rotinus hoſtili ſtatuit ſuccedere uallo,
D um fortuna calet,dum conficit omnia terror,
N on ueritus graue ne feſſis,ac marte ſubactis
H oc foret imperium,non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat. uictoria nobis
Plena uiri dixit, ſupereſt pro ſanguine merces,
Quam mõſtrare meum eſt, nec enim donare uocabo,
Quod ſibi quiſq; dabit cunctis en plena metallis
Caſtra patent, raptum heſperiis è gentibus aurum
Hic iacet, eoasq́; premunt tentoria gazas.
Tot regum fortuna ſimul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos ſequeris, quaſcunq; tuas Pharſalia fecit,
A uictis rapiantur opes. nec plura locutus
Impulit amentes, auriq́; cupidine cæcos
Ire ſuper gladios, ſupraq́; cadauera patrum,
Et cæſos calcare duces. quæ foſſa, quis agger
Suſtineat pretium belli, ſcelerumq́; petentes?
Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes.
Inuenere quidem ſpoliato plurima mundo,
Bellorum in ſumptus congeſtæ pondera maſſæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes.
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues ſummis Amariſpus arenis,
Vt rapiant, paruo ſcelus hoc ueniſſe putabant.
Cum ſibi tarpeias uictor deſponderit arces,
Cum ſpe Romanæ promiſerit omnia prædæ,
Decipitur, quod caſtra rapit, capit improba plebes
Ceſpite patricio ſomnos, uacuumq́; cubile
Regibus infandus miles premit, inq́; parentum
Inq́; toris fratrum poſuerunt membra nocentes.
Quos agitat ueſana quies, ſomniq́; furentes,
Theſſalicam miſeri uerſant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis ſæuum ſcelus, armaq́; tota

Mente agitant, capuloq; manus abſente mouentur.
Ingemuiſſe putes campos, terramq; nocentem
Inſpiraſſe animas, infectumq; aëra totum
Manibus, & ſuperam ſtygia formidine noctem
Exigit a meritis triſtes uictoria pœnas,
Sibilaq;, & flammas infert ſopor, umbra perempti
Ciuis adeſt, ſua quenq; premit terroris imago.
Ille ſenum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera ſomnis,
Pectore in hoc pater eſt, omnes in Cæſare manes.
Haud alios non dum ſcythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Horeſtes,
Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum deſciſſet Agaue.
Hunc omnes gladii, quos aut Pharſalia uidit,
Aut ultrix uiſura dies ſtringente Senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monſtra flagellant.
Heu quantum pœnæ miſero mens conſcia donat,
Quod ſtyga, quod manes, infeſtaq; tartara ſomnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia paſſo
Poſtquam clara dies Pharſalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulſa cruore
Flumina, & excelſos cumulis æquantia colles
Corpora, ſidentes in tabem ſpectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epulisq; paratur
Ille locus, uultus ex quo, faciesq; iacentum
Agnoſcat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et luſtrare oculis campos ſub clade latentes,
Fortunam, ſuperosq; ſuos in ſanguine cernit,

Ac ne læta furens ſcelerum ſpectacula perdat,
Inuidet igne rogi miſeris, cœloq́; nocenti
Ingerit emathiam non illum pœnus humator
Conſulis, & libyca ſuccenſæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut ſeruet in hoſtes,
Sed meminit nondum ſaciata cædibus ira
Ciues eſſe ſuos, petimus non ſingula buſta,
Diſcretosq́; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpoſitis urantur corpora flammis,
Aut generi ſi pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congeſtas œthæo robore ſyluas,
Theſſalicam uideat Pompeius ab æquore flamma.
Nil agis hac ira. tabes'ne cadauera ſoluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta ſinu, finemq́; ſui ſibi corpora debent,
Hos Cæſar populos, ſi nunc non uſſerit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mundo ſupereſt rogus, oſſibus aſtra
Mixturus, quocunq; tuam fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco ſtygia ſub nocte iacebis.
Libera fortuna mors eſt, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deſeris agros?
Has trahe Cæſar aquas, hoc ſi potes, utere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharſalica rura
Eripiunt, camposq́; tenent uictore fugato.
Non ſolum æmonii funeſta ad pabula belli
Biſtonii uenêre lupi, tabemq́; cruentæ

Cædis odorati Pholöen liquere Leones,
Tunc urſi látebras, obſcæni tecta, domosq́;
Deſeruere canes, & quicquid nare ſagaci
Aéra non ſanum, motumq́; cadauere ſenſit.
Iamq́; diu uolucres ciuilia caſtra ſecutæ
Conueniunt, uos quæ Nilo mutare ſoletis
Threicias hyemes, ad mollem ſerius auſtrum
Iſtis aues, nunquam ſe tanto uulture cœlum
Induit, aut plures preſſerunt aéra pennæ
Omne nemus miſit uolucres, omnisq́; cruenta
Alite ſanguineis ſtillauit roribus arbor.
Sæpe ſuper uultus uictoris, & impia ſigna
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq́; deiecit iam laſſis unguibus ales.
Sic quoq́; non omnis populus peruenit ad oſſa,
Inq́; feras diſcerptus abit, non intima curant
Viſcera, nec totas auidæ ſorbere medullas,
Deguſtant artus. latiæ pars maxima turbæ
Faſtidita iacet, quam ſol, nimbiq́;, diesq́;
Longior Emathiis reſolutam miſcuit aruis.
Theſſalica infelix quo tanto crimine tellus
Læſiſti ſuperos, ut te tot mortibus unam,
Tot ſcelerum fatis premerent? quod ſufficit æuum,
Immemor ut donet belli tibi damna uetuſtas?
Quæ ſeges infecta ſurget non decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies, ſceleriq́; ſecundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſanguine campos.
Omnia maiorum uertamus buſta licebit,
Et ſtantes tumulos, & qui radice uetuſta

Effudere ſuas uictis compagibus urnas,
Plus cinerum æmoniæ ſulcis telluris aratur,
Pluraq́; ruricolis feriuntur dentibus oſſa.
Nullus ab Emathio religaſſet littore funem
Nauita, nec terram quiſquam mouiſſet arator,
Romani buſtum populi, fugerentq́; coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
Nullusq́; auderet pecori permittere paſtor
Vellere ſurgentem de noſtris oſſibus herbam,
Ac uelut impatiens hominum, uel ſolis iniqui
Limite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, ſed ſola tuliſſes.
O ſuperi, liceat terras odiſſe nocentes,
Quid totum premitis, quid totum abſoluitis orbem?
Heſperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER OCTAVVS.

i

Am ſuper Herculeas fauces, nemoroſaq́; tempe
Aemoniæ deſerta petens diſpendia ſyluæ,
Cornipedem exhauſtum curſu, ſtimulisq́; negantem
Magnus agens, incerta fugæ ueſtigia turbat,
Implicitasq́; errore uias, pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq́; ſuorum,
Qui poſt terga redit trepidum, lateriq́; timentem

Exanimat, quamuis ſummo de culmine lapſus
Non dum uile ſui pretium ſcit ſanguinis eſſe,
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæſaris ipſe
Auulſa ceruice daret, deſerta ſequentem
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara uiri facies. multi Pharſalia caſtra
Cum peterent, non dum fama prodente ruinas,
Occurſu ſtupuere ducis, uertigine rerum
Attoniti, cladisq; ſuæ uix ipe fidelis
Author erat, grauis eſt, Magno quicunq; malorum
Teſtis adeſt, cunctis ignotus gentibus eſſe
Mallet, & obſcuro tutus tranſire per orbem
Nomine, ſed longi pœnas fortuna fauoris
Exigit a miſero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduerſas, fatisq; prioribus urget.
Nunc feſtinatos nimium ſibi ſentit honores,
Actaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
Nunc & Corycias claſſes, & pontica ſigna
Deiectum meminiſſe piget, Sic longius æuum,
Deſtruit ingentes animos, & uita ſuperſtes
Imperio, niſi ſumma dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit triſtia leto.
Dedecori eſt fortuna prior. quiſquámne ſecundis
Tradere ſe fatis audet. niſi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum,
Cuius adhuc remis quatitur corcyra, ſinuſq;

Leucadii.cilicum dominus,terræq; liburnæ.
Exiguam uector pauidus correpſit in alnum.
Conſcia curarum ſecreta in littora Leſbi,
Flectere uela iubes,qua tum tellure latebas
Mœſtior,in mediis quam ſi Cornelia campis
Emathiæ ſtares,triſtes præſagia curas
Exagitant,trepida quatitur formidine ſomnus,
Theſſaliam nox omnis habet,tenebriſq;.remotis
Rupis in abruptæ ſcopulos,extremaq; currens
Littora proſpiciens fluctus,nutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ,
Quærere nec quicquam de fato coniugis audes.
En ratis,ad ueſtros quæ tendit carbaſa portus,
Quid ferat ignoras,ſed nunc tibi ſumma pauoris
Nuntius armorum triſtis,rumorq; ſiniſter
Victus adeſt coniux,quid perdis tempora luctus,
Cum poſſis iam flere,times?tunc puppe propinqua
Proſiluit,crimenq; Deum crudele notauit
Deformem pallore ducem,uultuſq; prementem
Canciem,atq; atro ſquallentes puluere ueſtes,
Obuia nox miſeræ cœlum,lucemq; tenebris
Abſtulit,atq; animam clauſit dolor,omnia neruis
Membra relicta labant,riguerunt corda,diuq;
Spe mortis depreſſa iacet.iam fune ligato
Littoribus,luſtrat uacuas Pompeius arenas,
Quem poſtquam propius famulæ uidere fideles,
Non ultra gemitus tacitos inceſſere fata
Permiſere ſibi,fruſtraq; attollere terra
Semianimem conãtur heram,quam pectore Magnus
Ambit,& ad ſtrictos refouet complexibus artus.

Cœperat in ſummum reuocato ſanguine corpus
Pompeii ſentire manus, mœſtamq́; mariti
Poſſe pati faciem, prohibet ſuccumbere fatis
Magnus, & in modicos caſtigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis inſignis auorum
Frangis? habes aditum manſuræ in ſecula famæ,
Laudis in hoc ſexu non legum iura, nec arma,
Vnica materia eſt coniux miſer, erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipſum,
Quod ſum uictus ama, nunc ſum tibi gloria maior,
A me quod faſces, & quod pia turba Senatus,
Tantaq́; diſceſſit regum manus, incipe Magnum
Sola ſequi, deformis adhuc uiuente marito,
Summus & augeri uetitus dolor, ultima debet
Eſſe fides lugere uirum. tu nulla tuliſti
Bello damna meo, uiuit poſt prælia Magnus.
Sed fortuna perit, quod defles, illud amaſti.
Vocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
Membra ſolo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuiſi Cæſaris iſſem
Infelix coniux, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
Craſſorumq́; umbræ, deuotaq́; manibus illis
Aſſyrios in caſtra tuli ciuilia caſus,
Præcipitesq́; dedi populos, cunctosq́; fugaui
A cauſa meliore Deos. ô maxime coniux.
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput. cur impia nupſi,
Si miſerum factura fui? nunc accipe pœnas,
Sed quas

Sed quas ſponte luam, quo ſit tibi mollius æquor,
Certa fides regum, totusq́; paratior orbis,
Sparge mari comitem, mallem felicibus armis
Dependiſſe caput, nunc clades deniq; luſtra
Magne tuas ubicunq; iaces ciuilibus armis.
Noſtros ulta toros ades huc, atq; exige pœnas
Iulia crudelis, placataq́; pellice cæſa,
Magno parce tuo. ſic fata, iterumq́; refuſa
Coniugis in gremium, cunctorum lumina ſoluit
In lachrymas, duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq́; Theſſaliæ confundit lumina Leſbos.
Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgus
Affatur magnum, Si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus ſeruaſſe mariti,
Tu quoq; deuotos ſacro tibi fœdere muros
Oramus, ſociosq́; lares dignare uel una
Nocte tua, fac Magne locum, quem cuncta reuiſent
Secula, quem ueniens hoſpes Romanus adoret,
Nulla tibi ſubeunda magis ſunt mœnia uicto,
Omnia uictoris poſſunt ſperare fauorem,
Hæc iam crimen habẽt. quid quod iacet inſula ponto?
Cæſar eget ratibus, procerum pars magna coibit
Certa loci, noto reparandum eſt littore fatum.
Accipe templorum cultus, aurumq́; Deorum
Accipe, ſi terris, ſi puppibus iſta iuuentus
Aptior eſt, tota quantum ualet, utere Leſbo.
Accipe, ne Cæſar rapiat, tu uictus habeto.
Hoc ſolum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne noſtram uideare fidem, felixq́; ſecutus,
Et damnaſſe miſer. tali pietate uirorum

Lætus in aduerſis, & mundi nomine gaudens
Eſſe fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
Gratius eſſe ſolum, non paruo pignore uobis
Oſtendi, tenuit noſtros hac obſide Leſbos
Adfectus, hic ſacra domus, clariq; penates,
Hic mihi Roma fuit, non ullo in littore puppim
Ante dedi fugiens, ſæui cum Cæſaris iram
Iam ſcirem meritam ſeruata coniuge Leſbon,
Non ueritus tantam ueniæ committere uobis
Materiam, ſed iam ſatis eſt feciſſe nocentes,
Fata mihi totum mea ſunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix æterno nomine Leſbos,
Siue doces populos, regesq; admittere Magnum,
Seu præſtas mihi ſola fidem, nam quærere certum eſt
Fas quibus in terris, ubi ſit ſcelus, accipe numen,
Si quod adhuc mecum es uotorum extrema meorum,
Da ſimiles Leſbo populos, qui Marte ſubactum
Non intrare ſuos infeſto Cæſare portus,
Non exire uetent, dixit, mœſtamq; carinæ
Impoſuit comitem, cunctos mutare putares
Tellurem, patriæq; ſolum, ſic littore toto
Plangitur, infeſtæ tenduntur in æthera dextræ.
Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
Mouerat, aſt illam, quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere ſuam, diſcedere cernens
Ingemuit populus, quam uix, ſi caſtra mariti
Victoris peteret, ſiccis dimittere matres
Iam poterant oculis, tanto deuinxit amore
Hos pudor, hos probitas, caſtiq; modeſtia uultus.
Quod ſubmiſſa nimis nulli grauis hoſpita turbæ,

S tantis adhuc fati uixit quaſi coniuge uicto.
I am pelago medios Titan demiſſus ad ignes,
N ec quibus abſcondit, nec ſi quibus exerit orbem
T otus erat, uigiles Pompeii in pectore curæ
N unc ſocias adeunt Romani fœderis urbes,
E t uarias regum mentes, nunc inuia mundi
A rua ſuper nimios ſoles, auſtrumq́; iacentes,
S æpe labor mœſtus curarum, odiumq́; futuri
P roiecit feſſos incerti pectoris æſtus,
R ectoremq́; ratis de cunctis conſulit aſtris,
V nde notet terras, quæ ſit menſura ſecandi
A equoris in cœlo, Syriam quo ſydere ſeruet,
A ut quotus in plauſtro Libyam bene dirigat ignis.
D octus ad hæc fatur taciti ſeruator Olympi.
S ignifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
N unquam ſtante polo miſeros fallentia nautas
S ydera non ſequimur, ſed qui non mergitur undis
A xis inocciduus gemina clariſſimus arcto.
I lle regit puppes, hic cum mihi ſemper in altum
S urget, & inſtabit ſummis minor Vrſa cheruchis,
B oſphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
S pectamus, quicquid deſcendit ab arbore ſumma,
A rctophylax, propiorq́; mari Cynoſura feretur,
I n Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
E xcipit auſtrali cœlo contenta uagari
S tella timens boream, illa quoq; perge ſiniſtra
T rans Pharon, in medio tanget ratis æquore Syrtes,
S ed quo uela dari, quo nunc pede carbaſa tendi
N oſtra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
H oc ſolum toto reſpondit in æquore ſerua,

Vt ſit ab emathiis ſemper tua longius oris
Puppis, & heſperiam pelago, cœloq́; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignusq́; recepi
Depoſitum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. Sic fatur, at ille
Iuſto uela modo pendentia cornibus æquis
Torſit, & in leuum puppim dedit, utq́; ſecaret,
Quas Aſinæ cautes, & quas Chios aſperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora ſenſerunt motus, aliterq́; ſecante
Iam pelagus roſtro, nec idem ſpectante carina,
Mutauere ſonum non ſic moderator equorum
Dexteriore rota, leuum cum circuit axem,
Cogit in offenſæ currus accedere metæ.
Oſtendit terras Titan & ſydera texit.
Sparſus ab emathia fugit quicunq; procella,
Aſſequitur Magnum, primusq́; a littore Lesbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq́; fugato
Abſtulerat Magno reges fortuna miniſtros,
Terrarum dominos, & ſceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui ſparſa ducis ueſtigia legit.
Quando ait emathiis amiſſus cladibus orbis
Qua Romanus erat, ſupereſt fidiſſime regum
Eoam tentare fidem, populosq́; bibentes
Euphraten, & adhuc ſecurum a Cæſare Tigrim,
Nec pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq́; receſſus,
Et totum mutare diem, uocesq́; ſuperbo

Arſacidæ perferre meas, ſi fœdera uobis
Priſca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
Per ueſtros aſtricta magos, implete pharetras,
Armenioſq; arcus Gethicis intendite neruis.
Si uos ô Parthi peterem cum caſpia clauſtra,
Et ſequerer duros æterni martis alanos,
Paſſus achemeniis late decurrere campis
In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
Arua ſuper Cyri, Chaldæiq; ultima regni,
Qua rapidus Ganges, & qua Nyſæus Hydaſpes
Accedunt pelago Phœbi ſurgentis ab igne
Iam propior, quàm perſis erã, tamen omnia uincens
Suſtinui noſtris uos tantum deeſſe triumphis,
Soluſq; è numero regum telluris eoæ
Ex æquo me Parthus adit, nec munere Magni
Stant ſemel Arſacidæ. quis enim poſt uulnera clauis
Aſſyriæ, iuſtas Latii compeſcuit iras?
Tot meritis obſtricta meis, nunc Parthia ruptis
Excedat clauſtris uetitam per ſecula ripam,
Zeumaq; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
Vinci Roma uolet regem Parere iubenti
Ardua non piguit, poſitiſq; inſignibus aulæ
Egreditur, famuli ruptos indutus amictus.
Indubiis tutum eſt inopem ſimulare tyranno.
Quanto igitur mundi dominis ſecurius æuum
Verus pauper agit? dimiſſo in littore rege
Ipſe per Icariæ ſcopulos, Epheſumq; relinquens,
Et placidi Colophona maris ſpumantia paruæ
Radit ſaxa Sami, ſpirat de littore eoo
Aura fluens, Gnidon inde fugit, claramq; relinquit

Sole Rhodon magnoſq; ſinus Telmeſidos undæ
Compenſat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec ſe committere muris
Auſus adhuc ullis, te primum parua Phaſelis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhauſtæq; domus populis, maiorq; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbaſa rurſus
Iam Taurum, Tauroq; uidet Dipſonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præſtitit undis,
Et ſibi conſultum? Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit, ſequitur pars magna Senatus.
Ad profugum collecta ducem, paruiſq; Synædris,
Quo portu, mittitq; rates, recipitq; Selinus
In procerum cœtu tandem mœſta ore reſoluit
Vocibus his Magnus, comites belliq;, fugæq;,
Atq; inſtar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Conſultem, rebuſq; nouis exordia quæram,
Ingentes præſtate animos, non omnis in aruis
Emathiis cecidi, nec ſic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladeſq; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in faſces, plenis & reddere faſtis?
Me preſſum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
Mille duces, ſparſit potius Pharſalia noſtras,
Quam ſubuertit, opes, ſed me uel ſola tueri
Fama poteſt rerum, toto quas geſſimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthoſq;, Pharonq;,

Quæ nam Romanis deceat ſuccurrere rebus.
Aſt ego curarum proceres arcana mearum
Expromam, mentisq; meæ quo pondere uergant,
Aetas Niliaci nobis ſuſpecta tyranni eſt.
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos,
Hinc anceps dubii terret ſolertia mauri,
Nanq; memor generis Carthaginis impia proles
Imminet heſperiæ, multusq; in pectore uano eſt
Hannibal, obliquo maculat qui ſanguine regnum,
Et numidas contingit auos, iam ſupplice Varro
Intumuit, uiditq; loco romana ſecundo.
Quare agite eoum comites properemus in orbem,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Caſpiaq; immenſos ſeducunt clauſtra receſſus,
Et polus Aſſyrias alter, noctesq;, diesq;
Vertit, & abruptum eſt noſtro mare diſcolor unda,
Oceanusq; ſuus, regnandi ſola uoluptas,
Celſior in campis ſonipes, & fortior arcus,
Nec puer, aut ſenior letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors eſt incerta ſagitta.
Primi Pellæas arcu fregere Sariſſas,
Bactraq; Medorum ſedem, murisq; ſuperbam
Aſſyrias Babylona domos, nec pila timentur
Noſtra nimis Parthis, audentq; in bella uenire,
Experti Scythicas Craſſo pereunte ſagittas
Spicula nec ſolo ſpargunt fidentia ferro
Stridula, ſed multo ſaturantur tela ueneno,
Vulnera parua nocēt, fatūq; in ſanguine ſummo eſt.
O utinam non tanta mihi fiducia ſæuis
Eſſet in Arſacidis, fatis nimis æmula noſtris

Fata mouent Medos, multumq́; in gente deorum eſt.
Effundam populos alia tellure reuulſos,
Excitosq́; ſuis immittam ſedibus ortus.
Quod ſi nos eoa fides, & barbara fallunt
Fœdera, uulgati ſupra commercia mundi
Naufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quæ feci, ſed magna feram ſolatia mortis
Orbe iacens alio, nihil hæc in membra cruente,
Nil ſocerum feciſſe pie, ſed cuncta reuoluens
Vitæ fata meæ, ſemper uenerabilis illa
Orbis parte fui, quantus Mæotida ſupra,
Quantus apud Tanaim, toto conſpectus in ortu.
Quas magis in terras noſtrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?
Roma faue cœptis, quid enim tibi lætius unquam
Præſtiterint ſuperi, quàm ſi ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam conſumere gentem,
Et noſtris miſcere malis, cum Cæſaris arma
Concurrent Medis, aut me fortuna neceſſe eſt
Vindicet, aut Craſſum. ſic fatus murmure ſenſit
Conſilium damnaſſe uiros, quos Lentulus omnes
Virtutis ſtimulis, & nobilitate dolendi
Præceſſit, dignasq́; tulit modo conſule uoces,
Siccine Theſſalicæ mentem fregere ruinæ?
Vna dies mundi damnauit fata? ſecundum
Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? ſolos tibi Magne reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid tranſfuga mundi
Terrarum totos tractus, cœlumq́; peroſus,
Aduerſosq́; polos, alienaq́; ſydera quæris,

Chaldæos culture Deos, & barbara ſacra
Parthorum famulus? quid cauſæ obtenditur armis?
Libertatis amor miſerum quid decipis orbem,
Si ſeruire potes? te quem romana regentem
Horruit auditu, quem captos ducere reges
Vidit ab hircanis, Indóq; à littore ſyluis,
Deiectum fatis humilem, fractumq́; uidebit,
Extolletq́; animos latium ueſanus in orbem,
Se ſimul, & Romam Pompeio ſupplice menſus.
Nil animis, fatisq́; tuis effabere dignum.
Exiget ignorans latiæ commercia linguæ,
Vt lachrymis ſe Magne roges. patimur'ne pudoris
Hoc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
Heſperias, quam Roma ſuas? ciuilibus armis
Elegit te nempe ducem. quid uulnera noſtra
In Scythicos ſpargis populos, cladesq́; latentes?
Quid Parthos tranſire doces? ſolatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere reges,
Sed ciui ſeruire ſuo. iuuat ire per orbem
Ducentem ſæuas romana in mœnia gentes?
Signaq́; ab Euphrate cum Craſſis capta ſequentem?
Qui ſolus regum fato cœlante fauorem
Defuit Emathiæ, nunc tantas ille laceſſet
Auditi uictoris opes? aut iungere fata
Tecum Magne uolet? non hæc fiducia genti eſt.
Omnis in arctois populus quicunq; pruinis
Naſcitur indomitus bellis, & mortis amator.
Quicquid ad eoos tractus, mundiq́; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cœli.
Illic & laxas ueſtes, & fluxa uirorum

Velamenta uides. Parthus per medica rura
Sarmaticos inter campos, effuſaq́; plano
Tigridis arua ſolo nulli ſuperabilis hoſti eſt
Libertate fugæ, ſed non ubi terra tumebit
Aſpera conſcendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uorticis amnem,
Nec tota in pugna perfuſus ſanguine membra,
Exiget æſtiuum calido ſub puluere ſolem.
Non aries illis, non ulla eſt machina belli,
Aut foſſas implere ualent, parthoq́; ſequente
Murus erit, quodcunq; poteſt obſtare ſagittæ.
Pugna leuis, bellumq́; fugax, turmæq́; uagantes,
Et melior ceſſiſſe loco, quam pellere miles.
Illita tela dolis nec martem comminus unquam
Auſa pati uirtus, ſed longe tendere neruos.
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis.
Enſis habet uires, & gens quæcunq; uirorum eſt,
Bella gerit gladiis, nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni eſt.
Credis Magne uiros, quos in diſcrimina belli
Cum ferro ueniſſe parum eſt? tentare pudendum
Auxilium tanti eſt, toto diuiſus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia buſta?
Inuidioſa tamen Craſſo quærente ſepulchrum.
Sed tua ſors melior, quoniam mors ultima pœna eſt,
Non metuenda uiris, at non Cornelia letum
Infando ſub rege timet. num barbara nobis

Eſt ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tædæ
Coniugibus, thalamiq́; patent ſecreta nefandi.
Inter mille nurus epulis ueſana, meroq́;
Regia, non ullis exceptos legibus audet
Concubitus, tot fœmineis complexibus unum
Non laxat nox tota marem, iacuere ſorores
In fratrum Thalamis, ſacrataq́; pignora matrum.
Damnat apud gentes ſceleris non ſponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas.
Parthorum dominus quoties ſic ſanguine mixto
Naſcitur Arſacides, cui fas implere parentem,
Quid rear eſſe nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux Milleſima lecto?
Quanquam non ulli plus regia Magne uacabit
Sæuitia ſtimulante Venus, tituliſq́; uirorum.
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuiſſe
Hanc ſciet & Craſſi, ceu pridem debita fatis
Aſſyriis, trahitur cladis captiua uetuſtæ.
Hæreat eoæ uulnus miſerabile ſortis,
Non ſolum auxilium funeſto à Rege petiſſe,
Sed geſſiſſe prius bellum ciuile pudebit.
Nam quod apud populos crimen, ſoceriq́;, tuumq́;,
Maius erit? quam quod uobis miſcentibus arma
Craſſorum uindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel arctoum dacis, Rhemq́; cateruis
Imperii nudare latus, dum perfida Suſis
In tumulos prolapſa ducum, Babylonq́; iaceret.
Aſſyriæ paci finem fortuna precamur

Et ſi Theſſaliæ bellum ciuile peractum eſt,
Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi eſt,
De qua Cæſareis poſſim gaudere triumphis.
Num tibi, cum primum gelidum tranſibis araxem,
Vmbra ſenis mœſti Scythicis confixa ſagittis
Ingerat has uoces? tu quem poſt funera noſtra
Vltorem cinerum nudæ ſperauimus umbræ,
Ad fœdus, pacemq; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci,
Luſtrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & noſtra cadauera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per iſta
Si potes, in media ſocerum quoq; Magne ſedentem
Theſſalia placare potes. quin reſpicis orbem
Romanum, ſi regna times proiecta ſub auſtro,
Infidumq; Iubam? petimus Pharon, aruaq; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta eſt Aegyptus, at inde
Gurgite ſepteno rapidus mare ſubmouet amnis,
Terra ſuis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in ſolo tanta eſt fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commiſſa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua eſt ætas, nec iura, fidemq;,
Reſpectumq; Deum ueteris ſperaueris aulæ,
Nil pudet aſſuetos ſceptris, mitiſſima ſors eſt
Regnorum ſub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum ſpes ultima rerum
Libertatis habet, uicta eſt ſententia Magni.
Tunc Cilicum liquere ſolum, Cyproq; citatas
Immiſere rates, nullas cui prætulit aras

Vndæ diua memor Paphiæ. ſi numina naſci
Credimus, aut quenquam fas eſt cœpiſſe Deorum.
Hæc ubi deſeruit Pompeius littora, totos
Emenſus Cypri ſcopulos, quibus exit in auſtrum,
Inde maris uaſti tranſuerſo uertitur æſtu,
Nec tenuit Caſium nocturno lumine montem,
Infimaq́; Aegypti pugnaci littora uelo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In uada decurrit Peluſia ſeptimus amnis.
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non una plus æqua die, noctiq́; rependit
Lux minor hybernæ uerni ſolatia damni.
Comperit ut regem Caſio ſe monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbaſa languent.
Iam rapido ſpeculator eques per littora curſu
Hoſpitis aduentu pauidam compleuerat aulam.
Conſilii uix tempus erat, tamen omnia monſtra
Pellææ coiere domus, quos inter Achoreus
Iam placidus ſenio, fractisq́; modeſtior annis,
Hunc genuit cuſtos Nili creſcentis in arua
Memphis uana ſacris, illo cultore Deorum
Luſtra ſuæ Phœbes non unus uixerat Apis,
Conſilii uox prima fuit, meritumq́;, fidemq́;,
Sacraq́; defuncti iactauit pignora patris.
Sed melior ſuadere malis, & noſſe tyrannos
Auſus Pompeium leto damnaſſe Photinus.
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum ſuſtinet inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, deisq́;,
Et cole felices, miſeros fuge, ſydera terra,

Vt diſtant, & flamma mari, ſic utile recto,
Sceptrorum uis tota perit, ſi prendere iuſta
Incipit, euertitq́; arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt, quæ regna inuiſa tuetur,
Sublatusq́; modus gladiis, facere omnia ſæue
Non impune licet, niſi cum facis, exeat aula
Qui uult eſſe pius, uirtus & ſumma poteſtas
Non coeunt, ſemper metuet, quem ſæua pudebunt.
Non impune tuos Magnus contempſerit annos,
Qui te nec uictos arcere à littore noſtro
Poſſe putat, neu te ſceptris priuauerit hoſpes,
Pignora ſunt propiora tibi, Niloq́;, Pharonq́;,
Si regnare piget, damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis,
Quicquid non fuerat Magni, dum bella geruntur,
Nec uictoris erit, toto iam pulſus ab orbe,
Poſtquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat rapitur ciuilibus armis,
Nec ſoceri tantum arma, fugit, fugit ora Senatus,
Cuius Theſſalicas ſaturat pars magna uolucres,
Et metuit gentes, quas uno in ſanguine mixtas
Deſeruit, regesq́; timet, quorum omnia merſit,
Theſſaliæq́; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat noſtrum, quem non dum perdidit, orbem.
Iuſtior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
Cauſa data eſt. quid ſe poſitam, ſemperq́; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq́; noſtra
Victori ſuſpecta facis? cur ſola cadenti
Hæc placuit tellus, in quam Pharſalica fata
Conferres, pœnasq́; tuas? iam crimen habemus

Purgandum gladio, quod nobis ſceptra Senatus
Te ſuadente dedit, uotis tua fouimus arma,
Hoc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
Non tibi, ſed uicto, feriam tua uiſcera Magne,
Malueram ſoceri. rapimur quo cuncta feruntur.
Té ne mihi dubitas an ſit uiolare neceſſe,
Cum liceat? quæ te noſtri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Aruaq́; uix refugo fodientem mollia Nilo?
Metiri ſua regna decet, uireſq́; fateri.
Tu Ptolemææ potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma iacet? buſtum, cineresq́; mouere
Theſſalicos audes? bellumq́; in regna uocare,
Ante aciem Emathiam nullis acceſſimus armis,
Pompeii nunc caſtra placent, quæ deſerit orbis?
Nunc uictoris opes, & cognita fata laceſſis?
Aduerſis non deeſſe decet, ſed læta ſecutos,
Nulla fides unquam miſeros elegit amicos.
Aſſenſere omnes ſceleri, lætatur honore
Rex puer inſueto, quod iam ſibi tanta licere
Permittant famuli, ſceleri delectus Achillas.
Perfida qua tellus caſus excurrit arenis,
Et uada teſtantur iunctas Aegyptia Syrtes,
Exiguam ſociis monſtri, gladiisq́; carinam
Inſtruit, ó ſuperi Nilus ne, & barbara Nemphis,
Et Peluſiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos? ſic fata premunt ciuilia mundum?
Sic romana iacent? ullus'ne in cladibus iſtis
Eſt locus Aegypto? Phariusq́; admittitur enſis?
Hanc certe ſeruate fidem ciuilia bella,

Cognatas præſtate manus, externaq́; monſtra
Pellite. ſi meruit tam claro nomine Magnus
Cæſaris eſſe nefas, tanti Ptolemææ ruina
Nominis haud metuis, cœloq́; tonante profanas
Inſeruiſſe manus impure, ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq́; potens, uindexq́; Senatus,
Victoriſq́; gener, phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat, romanus erat. quid uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe, neſcis
Quo tua ſit fortuna loco, iam iure ſine ullo
Nili ſceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. Iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus, Magnoq́; patere
Fingens regna Phari, celſæ de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, littuſq́; malignum
Incuſat, bimaremq́; uadis frangentibus æſtum,
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.
Quod niſi fatorum leges, intentaq́; iuſſu
Ordinis æterni miſeræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant,
Quippe fides ſi pura foret, ſi regia Magno
Sceptorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota pharium cum claſſe tyrannum,
Sed ceſſit fatis, claſſemq́; relinquere iuſſus
Obſequitur, letumq́; iuuat præferre timori.
Ibat in hoſtilem præceps Cornelia puppim,

Hoc magis

Hoc magis impatiens egreſſo deeſſe marito,
Quod metuit clades. remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longeq́; è littore caſus
Expectate meos, ſed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem, dixit, ſed ſurda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quo ſine me crudelis abis? iterum'ne relinquor
Theſſalicis ſubmota malis? nunquam omine læto
Diſtrahimur miſeri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres aliò, latebriſq́; relinquere Leſbi,
Omnibus à terris ſi nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes? hæc ubi fruſtra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitoſq́; metu nec quoquam auertere uiſus,
Nec Magnum ſpectare poteſt, ſtetit anxia claſſis
Ad ducis euentum metuens non arma, nefasq́;,
Sed ne ſubmiſſis precibus Pompeius adoret
Sceptra ſua donata manu. tranſire parantem
Romanus pharia miles de puppe ſalutat
Septimius, qui prò ſuperum pudor arma ſatelles
Regia geſtabat poſito deformia Pilo,
Immanis, uiolentus, atrox, nullaq́; ferarum
Mitior in cædes. quis non fortuna putaſſet
Parcere te populis, quod bello hæc dextra uacaſſet,
Theſſaliaq́; procul tam noxia tela fugaſſes?
Diſponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipſis
Dedecus, & nunquam ſuperum caritura pudore
Fabula, Romanus Regi ſic paruit enſis,
Pellæusq́; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo, qua poſteritas in ſecula mittet
Septimium fama? ſcelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, phariamq́; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura ſui, tunc ſtringere ferrum
Regia monſtra parant. ut uidit comminus enſes,
Inuoluit uultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina preſſit,
Continuitq́; animam, ne quas effundere uoces,
Poſſet, & æternam fletu corrumpere famam.
At poſtquam mucrone latus funeſtus Achillas
Perfodit, nullo gemitu conſenſit ad ictum,
Deſpexitq́; nefas, ſeruatq́; immobile corpus,
Seq́; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
Secula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq́; ſequens ſpeculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq́; fidem, nunc conſule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt Proſpera uitæ,
Ignorant populi, ſi non in morte probaris,
An ſcieris aduerſa pati, ne cede pudori,
Authoremq́; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum ſoceri, ſpargant, lacerentq́; licebit,
Sum tamen ô ſuperi felix, nulliq́; poteſtas
Hoc auferre Deo, mutantur proſpera uitæ.
Non ſum morte miſer, uidet hanc Cornelia cædem,
Pompeiusq́; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq́; peremptum
Si mirantur, amant. talis cuſtodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere ſæuum,

Quàm perferre nefas, miſerandis æthéra complet
Vocibus. ô coniux ego te ſcelerata peremi,
Letiferæ tibi cauſa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæſar.
Nam cui ius alii ſceleris? ſed quiſquis in iſtud
A ſuperis immiſſe caput, uel Cæſaris iræ,
Vel tibi proſpiciens neſcis crudelis, ubi ipſa
Viſcera ſint magni, properas, atq; ingeris ictus
Qua uotum eſt uicto, pœnas non morte minores
Pendat, & ante meum uideat caput, haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum ſola per undas,
Et per caſtra comes, nullis abſterrita fatis
Victum, quod reges etiam timuere, recepi.
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas, te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite ſaltum.
Aut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
Aut aliquis Magno dignus comes exigat enſem,
Pompeio præſtare poteſt, quod Cæſaris armis
Imputet. ô ſæui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non eſt
Iuris Magne ſui? prohibent accerſere mortem,
Seruor uictori. ſic fata, interq; ſuorum
Lapſa manus, rapitur trepida fugiente carina.
At Magni cum terga ſonent, & pectora ferro,
Permanſiſſe decus ſacræ uenerabile formæ,
Iratamq; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, uultuq; uiri mutaſſe fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam ſæuus in ipſo

Septimius ſceleris maius ſcelus inuenit actu,
Ac retegit ſacros ſciſſo uelamine uultus
Semianimis Magni, ſpirantiaq; occupat ora,
Collaq; in obliquo ponit languentia tranſtro,
Tunc neruos, uenasq; ſecat, nodoſaq; frangit
Oſſa diu. non dum artis erat caput enſe rotare.
At poſtquam trunco ceruix abſciſſa receſſit,
Vendicat hoc pharius dextra geſtare ſatelles,
Degener, atq; operæ miles Romane ſecundæ,
Pompeii diro ſacrum caput enſe recidis,
Vt non ipſe feras? ô ſummi fata pudoris,
Impius ut Magnum noſſet puer, illa uerenda
Regibus hirta coma, & generoſa fronte decora
Cæſaries compreſſa manu eſt, pharioq; ueruto
Dum uiuunt uultus, atq; os in murmura pulſant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigeſcunt
Suffixum caput eſt, quo nunquam bella iubente
Pax fuit, hoc leges, campumq;, & roſtra mouebat,
Hac facie fortuna tibi Romana placebas.
Nec ſatis infando fuit hoc uidiſſe tyranno,
Vult ſceleri ſupereſſe fidem, tunc arte nefanda
Submota eſt capiti tabes, raptoq; cerebro
Adſiccata cutis, putriſq; effluxit ab alto
Humor, & infuſo facies ſolidata ueneno eſt.
Vltima lageæ ſtirpis, perituraq; proles
Degener, inceſtæ ſceptris ceſſure ſororis,
Cum tibi ſacrato Macedon ſeruetur in antro,
Et regum cineres extructo monte quieſcant,
Cum Ptolemæorum, manes, ſeriemq; pudendam
Pyramides claudant, indignaq; Mauſolæa,

Littora Pompeium feriunt, truncuſq́; uadoſis
Huc illuc iactatur aquis, adeóne moleſta
Totum cura fuit ſocero ſeruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam proſpera fata
Pertulit, hac illum ſummo de culmine rerum
Morte petit, cladeſq́; omnes exegit in uno
Sæua die, quibus immunes tot præſtitit annos,
Pompeiuſq́; fuit, qui nunquam mixta uideret
Læta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miſer. ſemel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulſatur arenis,
Carpitur in ſcopulis, hauſto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq́; manente figura,
Vna nota eſt Magno capitis iactura reuulſi,
Ante tamen pharias uictor, quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit.
Ne iaceat nullo, uel ne meliore ſepulchro,
E latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus,
Quæſtor ab Icario Cinyreæ littore Cypri,
Infauſtus Magni fuerat comes, ille per umbras
Auſus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut mediis quæſitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretq́; ad littora Magnum
Lucis mœſta parum per denſas Cynthia nubes
Præbebat. cano ſed diſcolor æquore truncus
Conſpicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq́; iuuante cadauer
Impellit. poſtquam ſicco iam littore ſedit,
Incubuit Magno, lachrymaſq́; effudit in omne

Vulnus,& ad ſuperos, obſcuraq́; ſydera fatur.
Non pretioſa petit cumulato thure ſepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad aſtra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana ſuum geſtent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt reſonent cantu triſti fora, totus ut ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da uilem Magno plebeii funeris arcam,
Quæ lacerum corpus ſiccos effundat in ignes,
Robora non deſint miſero, nec ſordidus uſtor.
Sit ſatis ó ſuperi quod non Cornelia fuſo
Crine iacet, ſubiciq́; facem complexa maritum
Imperat, extremo ſed abeſt à funere buſti
Infelix coniux, nec adhuc a littore longe eſt.
Sic fatus paruos iuuenis procul aſpicit ignes,
Corpus uile ſuis nullo cuſtode cremantes
Inde rapit flammas, ſemuſtaq́; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
Cara tuo, ſed Pompeio felicior umbra,
Quod iam compoſitum uiolat manus ultima buſtum
Da ueniam, ſi quid ſenſus poſt fata relictum eſt.
Cædit & ipſa rogo, patriſq́; hæc damna ſepulchri?
Teq́; pudet ſparſis Pompeii manibus uri?
Sic fatur. plenuſq́; ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, ſummas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus poſuit ſcrobe. nobile corpus
Robora nulla premunt, nulla ſtrue membra recũbunt,

Admotus Magnum non ſubditus accipit ignis.
Ille ſedens iuxta flammas ó maxime dixit
Ductor, & heſperii maieſtas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, ſi funere nullo
Triſtior iſte rogus, manes, animamq́; potentem
Officiis auerte meis, iniuria fati
Hoc fas eſſe iubet, ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne uolucres, ne ſæui Cæſaris ira
Audeat, exiguam quantum potes accipe flammam
Romana ſuccenſe manu. fortuna recurſus
Si det in heſperiam, non hac in ſede quieſcent
Tam ſacri cineres, ſed te Cornelia Magne
Accipiet, noſtraq́; manu tranſſundet in urnam.
Interea paruo ſignemus littora ſaxo,
Ut nota ſit buſto, ſi quis placare peremptum
Forte uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniet trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas Magne tuum referat caput, hæc ubi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flammas.
Carpitur, & lentum Magnus diſtillat in ignem
Tabe fouens buſtum, ſed iam percuſſerat aſtra ortus ☉
Auroræ præmiſſa dies, ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quærit.
Quam metuis demens iſto pro crimine pœnam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni ſocer impius oſſa.
I modo ſecurus ueniæ, faſſusq́; ſepulchrum
Poſce caput. cogit pietas imponere finem
Officio, ſemuſta rapit, reſolutaq́; non dum
Oſſa ſatis neruis, & inuſtis plena medullis

Aequorea reſtringit aqua,congeſtaq́; in unum
Parua clauſit humo,tunc ne leuis aura retectos
Auferet cineres,ſaxo compreſſit arenam,
Nautaq́; ne buſtum religato fune moueret,
Inſcripſit ſacrum ſemuſto ſtipite nomen.
Hic ſitus eſt Magnus.placet hoc fortuna ſepulchrum
Dicere Pompeii,quo condi maluit illum,
Quam terra caruiſſe ſocer, temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum,maneſq́; uagantes
Includis?ſitus eſt qua terra extrema refuſo
Pendet in Oceano Romanum nomen,& omne
Imperium Magno eſt tumuli modus,obrue ſaxa
Crimine plena Deum.ſi tota eſt Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromio Nyſæia,quare
Vnus in Aegypto Magno lapis?omnia Lagi
Rura tenere poteſt,ſi nullo ceſpite nomen
Hæſerit,erremus populi,cinerumq́; tuorum
Magne metu,nullas Nili calcemus arenas.
Quod ſi tam ſacro dignaris nomine Saxum,
Adde actus tantos,monimentaq́; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus,Alpinaq́; bella,
Armaq́; Sertorii reuocato Conſule uicta,
Et currus,quos egit eques,commercia tuta
Gentibus & pauidos Cilicas maris,adde ſubactam
Barbariem,genteſq́; uagas,& quicquid in euro
Regnorum,boreaq́; iacet.dic ſemper ab armis
Ciuilem repetiſſe togam,ter curribus actis
Contentum patriæ multos donaſſe triumphos.
Quis capit hæc tumulus?ſurgit miſerabile buſtum
Non ullis plenum titulis,non ordine tanto

Faſtorum,ſolitumq́ꝫ legi ſuper alta deorum
Culmina,& extructos ſpoliis hoſtilibus arcus.
Haud procul eſt ima Pompeii nomen arena
Depreſſum tumulo,quod non legat aduena rectus.
Quod niſi monſtratum Romanus tranſeat hoſpes.
Noxia ciuili tellus Aegyptia fato,
Haud equidem immerito cumanæ carmine uatis
Cautum,ne Nili Peluſia tangeret ora
Heſperius miles,ripasq́ꝫ æſtate tumentes.
Quid tibi ſæua precer pro tanto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus,quo naſcitur orbe,retentus,
Et ſteriles egeant hybernis imbribus agri,
Totaq́ꝫ in Aethiopum putres ſoluaris arenas.
Nos in templa tuam romana accepimus Iſin,
Semideosq́ꝫ canes,& ſiſtra iubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem teſtaris Oſirim,
Tu noſtros Aegypte tenes in puluere manes.
Tu quoq; cum ſæuo dederis iam templa tyranno,
Non dum Pompeii cineres ó Roma petiſti,
Exul adhuc iacet umbra ducis,ſi ſecula prima
Victoris timuere minas,nunc excipe ſaltem
Oſſa tui Magni,ſi non dum ſubruta fluctu
Inuiſa tellure ſedent,quis buſta timebit?
Quis ſacris dignam mouiſſe uerebitur umbram?
Imperet hoc nobis utinam ſcelus,& uelit uti
Noſtro Roma ſinu,ſatis ó nimiumq́ꝫ beatus,
Si mihi contingat manes tranſferre reuulſos
Auſoniam.ſi tale ducis uiolare ſepulchrum.
Forſitan aut ſulco ſterili cum poſcere finem
A ſuperis,aut Roma uolet feralibus auſtris,

Ignibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
Conſilio, iuſſuq; Deum tranſibis in urbem
Magne tuam, ſummusq; feret tua buſta ſacerdos.
Nam quis ad exuſtam cancro torrente Syenen
Ibit? & imbrifera ſiccas ſub Pleiade Thebas
Spectator Nili? quis rubri ſtagna profundi,
Aut Arabum portus, mercis mutator eoæ
Magne petet, quem non tumuli uenerabile ſaxum,
Et cinis in ſummis forſan turbatus arenis
Auertat? maneſq; tuos placare licebit,
Et Caſio præferre Ioui. nil iſta nocebunt
Famæ buſta tuæ. templis, auroq; ſepultus
Vilior umbra fores. nunc es pro numine ſummo,
Hoc tumulo fortuna iacens, anguſtius aris
Victoris libyco pulſatur in æquore ſaxum.
Tarpeiis, qui ſæpe Deis ſua thura negarant,
Incluſum thuſco uenerantur ceſpite fulmen.
Proderit hoc olim, quod non manſura ſepulchri
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles.
Pulueris exigui ſparget non longa uetuſtas
Congeriem, buſtumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Qua ſit nulla fides ſaxum monſtrantibus illud,
Atq; erit Aegypus populis fortaſſe nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER NONVS.

T non in pharia manes iacuere fauilla,
a Nec cinis exiguus tantam compeſcuit umbram,
Proſiluit buſto, ſemuſtaq́; membra relinquens,
Degeneremq́; rogum, ſequitur conuexa tonantis
Qua niger aſtriferis connectitur axibus aër,
Quodq́; patet terras intr, lunæq́; meatus
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro poſiti, nec thure ſepulti
Perueniunt, illic poſtquam ſe lumine uero
Impleuit, ſtellasq́; uagas miratur, & aſtra
Fixa polis, uidit quanta ſub nocte iaceret
Noſtra dies, riſitq́; ſui ludibria trunci.
Hinc ſuper Emathiæ campos, & ſigna cruenti
Cæſaris, ac ſparſas uolitauit in æquore claſſes,
Et ſcelerum uindex in ſancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti poſuit ſe mente Catonis.
Ille ubi pendebant caſus, dubiumq́; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes iſſet in arma
Auſpiciis raptus patriæ, ductuq́; Senatus,
At poſt Theſſalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem

Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enſes,
Nec regnum cupiens geſſit ciuilia bella,
Nec ſeruire timens, nil cauſa fecit in armis
Ipſe ſua, totæ poſt Magni funera partes
Libertatis erant, quas ne per littora fuſas
Colligeret rapido uictoria Cæſaris actu,
Corcyræ ſecreta petit, ac mille carinis
Abſtulit Emathiæ ſecum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctaſſe carinas?
Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit, boreaq́; urgente carinas,
Creta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
Littora, tunc auſum claſſi præcludere portus
Impulit, ac ſæuas meritum Phyconta rapinas
Sparſit, & hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
Auſonio monimenta tenes, portusq́; quietos
Teſtatur Libyæ Phrygio placuiſſe magiſtro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenuere animos, ſocios'ne malorum
An ueherent hoſtes, præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur eſſe carina.
Aſt illæ puppes luctus, planctusq́; ferebant,
Et mala uel duri lachrymas motura Catonis,
Nam poſtquam fruſtra precibus Cornelia nautas,
Priuigniq́; fugam tenuit, ne forte repulſus
Littoribus phariis remearet in æquora truncus,
Oſtenditq́; rogum non iuſti flamma ſepulchri,

Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendiſſe rogum, gelidosq́; effuſa per artus
Incubuiſſe uiro? laceros exurere crines?
Membraq́; diſperſi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Oſſibus? & tepida ueſtes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuiſſet tollere buſto
In templis ſparſura Deum? ſine funeris ullo
Ardet honore rogus, manus hoc Aegyptia forſan
Obtulit officium graue manibus ó bene nudi
Craſſorum cineres, Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deum. ſimilis'ne malorum
Sors mihi ſemper erit? nunquam dare buſta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas.
Quid porro tumulis opus eſt? aut ulla requiris
Inſtrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Viſceribus? quærat cineres uictura ſuperſtes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore ſurgens
Oſtendit mihi Magne tui, iam flamma reſedit,
Pompeiumq́; ferens uaneſcit ſolis ad ortus
Fumus, & inuiſi tendunt mihi carbaſa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio ſiqua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapſus felix de pectore Magnus,
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq́; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere ſiqua fides Peluſia littora nolo.
Tu pete bellorum caſus, & ſigna per orbem

Sexte paterna moue, nanq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in noſtra condita cura.
Me cum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite ó nati bellum ciuile, nec unquam
Dum terris aliquis noſtra de ſtirpe manebit
Cæſaribus regnare uacet, uel ſceptra, uel urbes
Libertate ſua ualidas impellite fama
Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
Inueniet claſſes quiſquis Pompeius, in undas
Venerit, & noſter nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantum indomitos, memoresq́; paterni
Iuris habete animos, uni parere decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exoluit tibi Magne fidem, mandata peregi.
Inſidiæ ualuere tuæ, deceptaq́; uixi,
Ne mihi commiſſas auferrem perfida uoces
Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
Si ſunt ulla, ſequar, quam longo tradita leto
Incertum eſt, pœnas animæ uiuacis ab ipſa
Ante feram, potui cernens tua uulnera Magne
Non fugere in mortem. planctu concuſſa peribit,
Effluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enſes,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
Turpe mori poſt te ſolo non poſſe dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
Decreuitq́; pati tenebras, puppiſq́; cauernis
Delituit, ſæuumq́; arcte compreſſa dolorem
Perfruitur lachrymis, & amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, ſtridenſq́; rudentibus eurus
Mouit, & exurgens ad ſumma per icula clamor,

Votaq́; ſollicitis faciens contraria nautis,
Compoſita in mortem iacuit, fauitq́; procellis
Prima ratem Cypros ſpumantibus accipit undis
Inde tenens Pelagus, ſed iam moderatior eurus,
In libycas egit ſedes, & caſtra Catonis,
Triſtis ut in multo mens eſt præſaga timore,
Aſpexit patrios comites à littore Magnus,
Et fratrem, medias præceps tunc fertur in undas,
Dic ubi ſit germane parens, ſtat ſumma, caputq́;
Orbis, an occidimus? romanaq́; Magnus ad umbras
Abſtulit? hæc fatur, quem contra talia frater.
O felix, quem ſors alias diſperſit in oras,
Quiq́; nefas audis; oculos germane nocentes
Spectato genitore fero, non Cæſaris armis
Occubuit, dignoq́; perit authore ruinæ,
Rege ſub impuro nilotica rura tenente
Hoſpitiis fretus ſuperis, & munere tanto
In proauos; cecidit donati uictima regni.
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris;
Nec credens Pharium tantum potuiſſe tyrannum,
Littore Niliaco ſocerum iam ſtare putaui,
Sed me nec ſanguis, nec tantum uulnera noſtri
Affecere ſenis, quantum geſtata per urbem
Ora ducis, quæ tranſfixo ſublimia pilo
Vidimus, hæc fama eſt oculis uictoris iniqui
Seruari, ſceleriſq́; fidem quæſiſſe tyrannum.
Nam corpus Phariæ'ne canes, auidæq́; uolucres
Diſtulerint, an furtiuus, quem uidimus, ignis
Soluerit, ignoro, quæcunq; iniuria fati
Abſtulit hos artus; ſuperis hæc crimina dono

Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audiſſet, non ingemitus, lachrymasq́; dolorem
Effudit, iuſtaq́; furens pietate profatur.
Præcipitate rates e ſicco littore nautæ,
Claſſis in aduerſos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine ſemiuiri Magnum ſatiare tyranni,
Non ego Pellæas arces, adytisq́; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulſus Amaſis,
Atq; alii reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne ſepulchra
Euoluam, buſto iam numen gentibus Iſin,
Et tectum lino ſpargam per uulgus Oſirim,
Et ſacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppoſitisq́; Deis uram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linquam uacuos cultoribus agros,
Necnilus cui creſcat, erit, ſolusq́; tenebis
Aegyptum populis genitor, ſuperisq́; fugatis.
Dixerat, & claſſem ſæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus ſonuit percuſſus planctibus Aether,
Exemploq́; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uiſa eſt, lachrymis exhauſta, ſolutas
In uultus effuſa comas Cornelia puppe
Egrediens, rurſus geminato uerbere plangunt.
Vt primum in ſociæ peruenit littora terræ,
Collegit

Collegit ueſtes, miſeriq́; inſignia Magni,
Armaq́;, & impreſſas auro, quas geſſerat olim,
Exuuias, pictasq́; togas uelamina ſummo
Ter conſpecta Ioui, funeſtoq́; intulit igni,
Ille fuit miſeræ Magni cinis, accipit omnis
Exemplum pietas, & toto littore buſta
Surgunt Theſſalicis reddentia manibus ignem.
Sic ubi depaſtis ſubmittere gramina campis,
Et renouare parans hybernas appulus herbas,
Igne fouet terras, ſimul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius umbram
Omne quod in ſuperos audet conuitia uulgus,
Pompeiumq́; Deis obicit, quam pauca Catonis
Verba, ſed à pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis obit inquit multo maioribus impar
Noſſe modum iuris, ſed in hoc tamen utilis æuo,
Cui non ulla fuit iuſti reuerentia, ſalua
Libertate potens, & ſolus plebe parata
Priuatus ſeruire ſibi, rectorq́; Senatus,
Sed regnantis erat, nil belli iure popoſcit,
Quæq́; dari uoluit, uoluit ſibi poſſe negari.
Immodicas poſſedit opes, ſed plura retentis
Intulit, inuaſit ferrum, ſed ponere norat,
Prætulit arma togæ, ſed pacem armatus amauit
Iuuit ſumpta ducem, iuuit dimiſſa poteſtas.
Caſta domus, luxuq́; carens, corruptaq́; nunquam
Fortuna domini, clarum & uenerabile nomen
Gentibus, & multum noſtræ quod proderat urbi.
Olim uera fides Sylla, Marioq́; receptis

Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
Nec color imperii, nec frons erit ulla Senatus.
O felix cui ſumma dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos pharion ſcelus obtulit enſes,
Forſitan in ſoceri potuiſſet uiuere regno.
Scire mori ſors prima uiris, ſed proxima cogi.
Et mihi ſi fatis aliena in iura uenimus,
Da talem fortuna Iubam, non deprecor hoſti
Seruari, dum me ſeruet ceruice reciſa.
Vocibus his maior, quàm ſi romana ſonarent
Roſtra ducis laudes. generoſam uenit ad umbram
Mortis honos. fremit interea diſcordia uulgi,
Caſtrorum, belliq; piget poſt funera Magni.
Cum Tarchon motus linquendi ſigna Catonis
Suſtulit, hunc rapta fugientem claſſe ſecutus
Littus in extremum tali Cato uoce notauit,
O nunquam pacate Cilix, iterum'ne rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
Iam pelago, pirata redis, tum reſpicit omnes
In cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.
Nos Cato, da ueniam, Pompeii duxit in arma
Non belli ciuilis amor, parteſq; fauore
Fecimus, ille iacet quem paci prætulit orbis,
Cauſaq; noſtra perit, patrios permitte penates,
Deſertamq; domum, dulceſq; reuiſere natos.
Nam quis erit finis, ſi nec Pharſalia pugnæ,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors eat in tutum, iuſtas ſibi noſtra ſenectus

Proſpiciat flammas, bellum ciuile ſepulchra
Vix ducibus præſtare poteſt. non barbara uictos
Regna manent, non armenium mihi ſæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, ſub iura togati
Ciuis eo, quiſquis Magno uiuente ſecundus
Hic mihi primus erit, ſacris præſtabitur umbris
Smmus honor, dominũ, quem clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem te ſolum in bella ſecutus,
Poſt te fata ſequar, neq; enim ſperare ſecunda
Fas mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæſaris, Emathium ſparſit uictoria ferrum,
Clauſa fides miſeris, & toto ſolus in orbe eſt,
Qui uelit, ac poſſit uictis præſtare ſalutem.
Pompeio ſcelus eſt bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides, ſi publica iura
Si ſemper patriam ſequeris Cato, ſigna petamus
Romanus quæ conſul habet. ſic ille profatus
Inſiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
Actum romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga ſeruitii feruebat littore plebes.
Erupere ducis ſacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuiſti,
Non romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi non ducibus uiuis, moriensq́; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum eſt,
Bella fugis, quærisq́; iugum ceruice uacante,
Et neſcis ſine rege pati, nunc cauſa pericli
Digna uiris, ueſtro potuit Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, enſesq́; negatis?

Cum prope libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus è dominis, pudeat plus regia Nili
Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
Ite ô degeneres Ptolemæi munus, & arma
Spernite, quis ueſtras ulla putat eſſe nocentes
Cæde manus? credet faciles ſibi terga dediſſe,
Credet ab Emathiis primos fugiſſe philippis.
Vadite ſecuri, meruiſtis iudice uitam
Cæſare, non armis non obſidione ſubacti.
O famuli turpes domini poſt fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quàm uitam, ueniamq́; libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolesq́; Metelli,
Ducite Pompeios, Ptolemæi uincite munus,
Noſtra quoq; inuiſo quiſquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, ſciet iſta iuuentus
Ceruicis pretio bene ſe mea ſigna ſecutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate,
Ignauum ſcelus eſt tantum fuga. dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quam ſimul effœtas linquunt examina cæras,
Atq; oblita faui non miſcent nexibus alas,
Sed ſibi quæq; uolat, nec iam deguſtat amarum
Deſidioſa thymum Phrygii ſonus increpat æris,
Attonitæ poſuere fugam, ſtudiumq́; laboris
Florigeri repetunt, & ſacri mellis amorem,
Gaudet in hyblæo ſecurus gramine paſtor
Diuitias ſeruaſſe caſæ, ſic uoce Catonis
Inculcata uiris iuſti patientia Martis.
Iamq; actu belli non doctas ferre quietem

Conſtituit mentes, ſerieq́; agitare laborum,
Primum littoreis miles laſſatur arenis,
Proximus in muros, & mœnia cyrenarum
Eſt labor, excluſus nulla ſe uindicat ira,
Pœnáq; de uictis ſola eſt uiciſſe Catonem,
Inde peti placuit Libyci contermina mauris
Regna Iubæ, ſed iter mediis natura uetabat
Syrtibus, has audax ſperat ſibi cedere uirtus,
Syrtes uel primam mundo natura figuram
Cum daret in dubio pelagi, terræq́; reliquit,
Nam neq; ſubſedit penitus quo ſtagna profundi
Acciperet, nec ſe defendit ab æquore tellus,
Ambigua ſed lege loci iacet inuia ſedes,
Aequora fracta uadis, abruptáq; terra profundo,
Et poſt multa ſonant proiecti littora fluctus,
Sic male deſeruit, nulloſq́; exegit in uſus
Hanc partem natura ſui, uel plenior alto
Olim ſyrtis erat pelago, penituſq́; natabat,
Sed rapidus Titan ponto ſua lumina paſcens
Aequora ſubduxit zonæ uicina peruſtæ.
Et nunc pontus adhuc Phœbo ſiccante repugnat,
Mox ubi damnoſum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit, nam iam breuis unda ſuperne
Innatat, & late peritumm deficit æquor.
Vt primum remis actum mare protulit omne
Claſſis onus, denſis fremuit niger imbribus auſter
In ſua regna furens tentatum claſſibus æquor
Turbine defendit, longeq́; à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit littore pontum.
Tum quarum recto deprendit carbaſa malo

Eripuit nautis, fruſtráq; rudentibus auſis
Vela negare noto ſpatium uicere carinæ,
Atq; ultra proram tumuit ſinus, omnia ſi quis
Prouidus antennæ ſuffixit lintea ſummæ
Vincitur, & nudis auertitur armamentis.
Sors melior claſſi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
Arboribus cæſis flatum effudere frementem.
Abſtulit has uentis liber contraria uoluens
Aeſtus, & obnixum uictor detruſit in auſtrum.
Has uada deſtituunt, atq; interrupta profundo
Terra ferit puppes, dubióq; obnoxia fato
Pars ſedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactis breuius mare, terráq; ſæpe
Obuia conſurgens, quamuis Eliſus ab auſtro
Sæpe tamen cumulos fluctus non uicit arenæ.
Eminet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
Inuiolatus aqua ſicci iam pulueris agger.
Stant miſeri nautæ, terræq; hærente carina
Littora nulla uident, ſic partem intercipit æquor,
Pars ratium maior regimen, clauumq; ſecuta eſt
Tuta fuga, nautáſq; loci ſortita peritos,
Torpentem tritonos addit illæſa paludem.
Hanc ut fama Deus, quem toto littore pontus
Audit uentoſa perflantem murmura concha,
Hanc & Pallas amat, patrióq; e uertice nata
Terrarum primam Libyen, nam proxima cœlo eſt,
Vt probat ipſe calor, tetigit, ſtagníq; quieta
Vultus uidit aqua, poſuitq; in margine plantas,
Et ſe dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis.
Infernis ut fama trahens obliuia uenis,
Atq; inſopiti quondam tutela draconis
Heſperidum pauper ſpoliatis frondibus hortus.
Inuidus annoſo qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea ſylua,
Diuitiiſq; grauis, & fuluo germine rami,
Virgineuſq; chorus nitidi cuſtodia luci,
Et nunquam ſomno damnatus lumina ſerpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abſtulit arboribus pretium, nemoriq; laborem
Alcides, paſſuſq; inopes ſine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
His igitur depulſa locis, eiectaq; claſſis
Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Manſit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens, & terra cingere Syrtim,
Hæc eadem ſuadebat hyems, quæ clauſerat æquor,
Et ſpes imber erat, nimios metuentibus ignes,
Vt neq; ſole uiam, nec duro frigore ſæuam,
Inde polo Libyes, hinc bruma temperat annus,
Atq; ingreſſurus ſteriles ſic fatur arenas.
O quibus una ſalus placuit mea caſtra ſecutis
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum uirtutis opus, ſummoſq; labores,
Vadimus in campos ſteriles, exuſtaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaq; letiferis ſquallent ſerpentibus arua.

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen uenient, atq; inuia tentent,
Siquibus in nullo poſitum eſt euadere uoto,
Siquibus ire ſat eſt, neq; enim mihi fallere quenquã
Eſt animus, tectoq; metu perducere uulgus,
Ii mihi ſint comites, quos ipſa pericula ducent,
Qui me teſte pati uel quæ triſtiſſima pulchrum,
Romanumq; putant, at qui ſponſore ſalutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor ætherius feriat, mihi plena ueneno
Occurrat ſerpens, fatoq; pericula ueſtra
Prætentate meo, ſitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aeſtuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, ſi quo fuerit diſcrimine notum
Dux, an miles eam, Serpens, ſitis, ardor, arenæ.
Dulcia uirtuti, gaudet patientia duris.
Lætius eſt quoties magno ſibi conſtat honeſtum,
Sola poteſt Libye turbam præſtare malorum,
Vt deceat fugiſſe uiros. ſic ille pauentes
Incendit uirtute animos, & amore laborum,
Irreducemq; uiam deſerto limite carpit,
Et ſacrum paruo nomen clauſura ſepulchro,
Inuaſit Libye ſecuri fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, ſi credere famæ
Cuncta uelis, at ſi uentos, cœlumq; ſequaris,
Pars erit Europæ, nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus abſunt,

Vnde Europa fugit Libyen,& littora flexu
Oceano fecere locum,ſed maior in unam
Orbis abit Aſiam,nam cum communiter iſtæ
Effundant zephyrum,boreæ latus illa ſiniſtrum
Contingens,dextrumq́; noti deſcendit in ortus
Eurum ſola tenens,Libye quod fertile terræ eſt,
Vergit in occaſus,ſed & hæc non fontibus ullis
Soluitur,arctoos raris Aquilonibus imbres
Accipit,& noſtris reficit ſua rura ſerenis.
In nullas uitiatur opes,non ære,nec auro
Excoquitur,nullo glebarum crimine pura,
Sed penitus terra eſt,tantum Mauruſia genti
Robora diuitiæ,quarum non nouerat uſum,
Sed Citri contenta comis uiuebat,& umbra.
In nemus ignotum noſtræ uenêre ſecures,
Extremoq́; epulas,menſasq́; petiuimus orbe.
At quæcunq; uagam Syrtim complectitur ora,
Sub nimio porrecta die uicina peruſti
Aetheris,exurit meſſes,& puluere Bacchum
Enecat,& nulla putris radice tenetur,
Temperies uitalis abeſt,& nulla ſub illa
Cura Iouis terra eſt,natura deſide torpet
Orbis,& immotis annum non ſentit arenis.
Hoc tam ſegne ſolum rarus tamen exerit herbas,
Quas Naſamon gens dura legit,qui proxima Ponto
Nudus rura tenet,quem mundi barbara damnis
Syrtis alit.nam littoreis populator arenis
Imminet,& nulla portus tangente carina
Nouit opes,ſic cum toto commercia mundo
Naufragiis Naſamones habent.hac ire Catonem

Dura iubet uirtus, illic ſecura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Aequoreos eſt paſſa metus, nam littore ſicco
Quam pelago Syrtis uiolentius accipit auſtrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Aduerſis frangit Libye, ſcopulisq; repulſum
Diſſipat, & liquidas ſe turbine ſoluit in auras,
Nec ruit in ſyluas, annoſaq; robora torquens
Laſſatur, patet omne ſolum, liberq; meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non imbriferam contorto puluere nubem
Inflexum uiolentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam reſoluto uertice pendet.
Regna uidet pauper Naſamon errantia uento,
Diſcuſſasq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante caſæ. non altius ignis
Rapta uehit, quantumq; licet conſurgere fumo,
Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
Tum quoq; romanum ſolito uiolentius agmen
Aggreditur, nullusq; poteſt conſiſtere miles,
Inſtabilis raptis etiam quas calcat arenis
Concuteret terras, orbemq; à ſede moueret.
Si ſolida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exeſis auſtrum ſcopuloſa cauernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nuſquam luctando ſtabilis manet, imaq; tellus
Stat, quia ſumma fugit. galeas, & ſcuta uirorum,
Pilaq; contorſit uiolento ſpiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli.
Illud in externa forſan, longeq; remota

Prodigium tellure fuit, delapſaq́; cœlo
Arma timent gentes, hominumq́; erepta lacertis
A ſuperis demiſſa putant, ſic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patritia ceruice mouet, ſpoliauerat auſter,
Aut borias populos Ancylia noſtra ferentes.
Sic orbem torquente noto Romana iuuentus
Procubuit, timuitq́; rapi, conſtruxit amictus,
Inſeruitq́; manus terræ nec pondere ſolo
Sed nixu iacuit, uix ſic immobilis Auſtro,
Qui ſuper ingentes cumulos inuoluit arenæ,
Atq́; operit tellure uiros, uix tollere miles
Membra ualet, multo congeſtu pulueris hærens,
Alligat & ſtantes affuſæ manus arenæ
Agger, & immoti terra ſurgente tenentur.
Saxa tulit penitus diſcuſſis proruta muris,
Effuditq́; procul miranda ſorte malorum,
Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
Iamq́; iter omne latet, nec ſunt diſcrimina terræ
Vlla, niſi ætheriæ medio uelut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec ſydera tota
Oſtendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multaq́; deuexo terrarum margine cælat,
Vtq́; color ſoluit, quem torſerat aëra uentus,
Incenſusq́; dies, iam mundi ſpicior ignis,
Iam plaga quam nullem ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & humor
In noton omnis abit, manant ſudoribus artus,
Arent ora ſiti, conſpecta eſt parua maligna
Vnda procul uena, quam uix e puluere miles

Suſtulit,& galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci,ſqualebant puluere fauces
Cunctorum,minimumq; tenens dux ipſe liquoris
Inuidioſus erat,me ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putaſti?
Vſqueadeo mollis,primiſq; caloribus impar
Sum uiſus?quanto pœna tu dignior iſta,
Qui populo ſitiente bibas,ſic concitus ira
Excuſſit galeam,ſuffecitq; omnibus unda.
Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus unũ
Inculti garamantes habent,ſtat corniger illic
Iuppiter,ut memorant,ſed non aut fulmina uibrans,
Aut ſimilis noſtro,ſed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa,nec eois ſplendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis,Arabumq; beatis
Gentibus,ac Indis unus ſit Iuppiter Hammon,
Pauper adhuc Deus eſt,nullis uiolata per æuum
Diuitiis delubra tenens,morumq; priorum
Numen romano templum defendit ab auro.
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylua per omnem
Sola uirens Libyen,nam quicquid puluere ſicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes,ſolus nemus abſtulit Hammon,
Syluarum fons cauſa loco,qui patria terræ
Alligat,& domitas unda connectit arenas.
Hic quoq; nil obſtat Phœbo cum cardine ſummo
Stat librata dies,truncum uix protegit arbor,
Tam breuis in medium radiis compellitur umbra.
Deprenſum eſt hunc eſſe locum,qua circulus alti

Solſtitii medium ſignorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec tauro ſcorpius exit
Rectior, aut aries donat ſua tempora libræ,
Aut Aſtræa iubet lentos deſcendere piſces,
Par geminis Chiron, & idem quod carcinus ardens
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te ſegnis Cynoſura ſubit, tu ſicca profundo
Mergi plauſtra putas, nullumq; in uertice ſummo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi quos miſerat Eôs,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio ceſſere duci, comitesq; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator ſcrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat, ſors obtulit inquit,
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora,
Conſiliumq; Dei tanto duce poſſumus uti
Per Syrtes, belliq; datos cognoſcere caſus.
Nam cui crediderim ſuperos arcana daturos,
Dicturosq; magis, quàm ſancto uera Catoni?
Certe uita tibi ſemper directa ſupernas
Ad leges, ſequerisq; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæſaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure ſuo populis uti, legumq; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora ſacra

V oce reple, duræ ſemper uirtutis amator
Q uære quid eſt uirtus, & poſce exemplar honeſti.
I lle Deo plenus tacita quem mente gerebat,
E ffudit dignas adytis e pectore uoces.
Q uid quæri Labiene iubes? an liber in armis
O ccubuiſſe uelim potius quàm regna uidere?
A n ſit uita nihil, ſed longa? an differat ætas?
A n noceat uis ulla bono? fortunaq́; perdat
O ppoſita uirtute minas? laudandaq́; uelle
S it ſatis, & nunquam ſucceſſu creſcat honeſtum?
S cimus & hoc nobis non altius inſeret Hammon.
H æremus cuncti ſuperis, temploq́; tacente
N il agimus niſi ſponte Dei, non uocibus ullis
N umen eget, dixitq; ſemel naſcentibus author
Q uicquid ſcire licet, ſteriles nec legit arenas,
V t caneret paucis, merſitq́; hoc puluere uerum,
E ſtq́; Dei ſedes niſi terra, & pontus, & aër,
E t cœlum, & uirtus, ſuperos quid quærimus ultra?
I uppiter eſt, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
S ortilegis egeant dubii, ſemperq́; futuris
C aſibus ancipites, me non oracula certum,
S ed mors certa facit, pauido, fortiq́; cadendum eſt,
H oc ſatis eſt dixiſſe Iouem. ſic ille profatur,
S eruataq́; fide templi diſcedit ab aris,
N on exploratum populis Hammona relinquens.
I pſe manu ſua pila gerens præcedit anheli
M ilitis ora pedes, monſtrat tolerare labores,
N on iubet, & nulla uehitur ceruice ſupinus,
C arpentoq́; ſedens, ſomni parciſſimus ipſe eſt,
V ltimus hauſtor aquæ. cum tandem fonte reperto

Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat. ſi ueris magna paratur
Fama bonis, & ſi ſucceſſu nuda remoto
Inſpicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
Maiorum fortuna fuit. quis marte ſecundo,
Quis tantum meruit populorum ſanguine nomen?
Hunc ego per Syrtes, Libyesq; extrema triumphum
Ducere maluerim, quàm ter capitolia curru
Scandere Pompeii, quàm frangere colla Iugurthæ.
Ecce parens uerus patriæ, digniſſimus aris
Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, ſi ſteteris unquam ceruice ſoluta
Nunc olim factura Deum, iam ſpiſſior ignis,
Et plaga quam nullum ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & unda
Rarior, inuentus mediis fons unus arenis
Largus aquæ, ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco. ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in mediis ſitiebant dipsádes undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur. uana ſpecie conterrite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores,
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis,
Morſu uirus habent, & fatum in dente minantur,
Pocula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
Hauſit, & in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus ſibi poſceret undam.
Cur Libycus tantis exudet peſtibus aër
Fertilis in mortes, aut quid ſecreta nocenti
Miſcuerit natura ſolo, non cura, laborq;

Noſter ſcire ualet, niſi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit ſecula cauſa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem.
Squallebant late Phorcynidos arua Meduſæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia ſulco,
Sed dominæ uultu conſpectis aſpera ſaxis.
Hoc primum natura nocens in corpore ſæuas
Eduxit peſtes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis ſibila linguis,
Fœmineæ qui more comæ per terga ſoluti,
Ipſa flagellabant gaudentis colla Meduſæ.
Surgunt aduerſa ſubrectæ fronte colubræ.
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Meduſa,
Quod ſpectare licet. nam rictus, oráq; monſtri
Quis timuit? quem qui recto ſe lumine uidit
Paſſa Meduſa mori eſt? rapuit dubitantia fata,
Præuenitq; metus, anima periere retenta
Membra, nec emiſſæ riguere ſub oſſibus umbræ,
Eumenidum crines ſolos mouere furores,
Cerberus Orpheo leniuit ſibila cantu,
Amphitryoniades uidit cum uinceret Hydram
Hoc monſtrum timuit genitor, numenq; ſecundum
Phorcus aquis, Cetoq; parens, ipſæq; ſorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelagoq; minari
Torporem inſolitum, mundoq; abducere terram.
E cœlo uolucres ſubito cum pondere lapſæ,
In ſcopulis hæſere feræ, uicina colentes
Aethiopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum

Nullum animal uiſus patiens, ipſiq; retrorſum
Effuſi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa ſub heſperiis ſtantem Titana columnis
In cautes Atlanta dedit, cœloq; timente
Olim phlegræos ſtantes ſerpente gigantes
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quo poſtquam partu Danaës, & diuite nimbo
Ortum Parrhaſiæ uexerunt Perséa pennæ,
Arcádos authoris Citharæ, liquidæq; palæſtræ,
Et ſubitus præpes Cyllenida ſubſtulit Harpen,
Harpen alterius monſtri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuſo cuſtode iuuencæ.
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monſtri, terræq; in fine Libyſſæ
Perséa Phœbeos conuerti iuſſit ad ortus,
Gorgonis auerſo ſulcantem regna uolatu,
Et clypeum leuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo ſaxificam iuſſit ſpectare Meduſam,
Quam ſopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydri,
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipſa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
Perséos auerſi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri
Cæſa caput Gorgon, quanto ſpiraſſe ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas ſpectare poteſt, uultusq; gelaſſent

Perſeos aduerſi, ſi non Tritonia denſos
Sparſiſſet crines, texiſſetq; ora colubris.
Aliger in cœlum ſic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem penſabat iter, propiusq; ſecabat
Aethera, ſi medias Europæ aſcenderet urbes,
Pallas frugiferas iuſſit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Aethera reſpiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; ſuper Libyen, quæ nullo conſita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita ſolis,
Exuritq; ſolum, nec terra celſior ulla
Nox cadit in cœlum, Lunæq; meatibus obſtat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in borean, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen ſterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus ſtillantis tabe Meduſæ
Concipiunt, dirosq; fero de ſanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit arenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aſpida ſomniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic ſanguis, & craſſi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus eſt ſerpente coactum,
Ipſa caloris egens gelidum non tranſit in orbem
Sponte ſua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aſpida merces.
At non ſtare ſuum miſeris paſſura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Cherſydros, tractiq; uia fumante Chelydri,

Et ſemper recto lapſurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exuſtis, atq; indiſcretus arenis
Hammodites, ſpináq; uagi torquente ceraſte.
Et Scytale ſparſis etiam nunc ſola pruinis
Exuuias poſitura ſuas, & torrida Dipsás,
Et grauis in geminum uergens caput Amphiſibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculíq; uolucres,
Et contentus iter cauda ſulcare Phareas,
Oráq; diſtendens auidus ſpumantia Preſter,
Oſſáq; diſſoluens cum corpore tabificus ſeps,
Sibiláq; effundens cunctas terrentia peſtes
Ante uenena nocens, late ſibi ſubmouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Baſiliſcus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia numina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Peſtiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentáq; tota ſecuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus ſpacio eſt Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus eſt ad noxia fata ueneno.
Has inter peſtes duro Cato milite ſiccum
Emetitur iter, tot triſtia fata ſuorum,
Inſolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrrheni ſanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsás calcata momordit,
Vix dolor, aut ſenſus dentis fuit, ipſáq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce ſubit uirtus tacitum, carpitq; medullas

Ignis edax, calidáq; incendit uiſcera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fuſum
Peſtis, & in ſicco linguam torrere palato
Cœpit, defeſſos iret qui ſudor in artus,
Non fuit, atq; oculos lachrimarum uena refugit.
Non decus imperii, non mœſti iura Catonis
Ardentem tenuere uirum, quin ſpargere ſigna
Auderet, totiſq; furens exquireret agris,
Quas poſcebat aquas ſitiens in corde uenenum.
Ille uel in Tanain miſſus, Rhodanumq;, Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura uagantem.
Acceſſit morti Libye, fatiq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta peruſtis.
Scrutator uenas penitus ſquallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Aequoreuſq; placet, ſed non ſibi ſufficit humor,
Nec ſentit, fatiq; genus, mortemq; ueneni,
Sed putat eſſe ſitim, ferroq; aperire tumentes
Suſtinuit uenas, atq; os implere cruore.
Iuſſit ſigna rapi propere Cato, diſcere nulli
Permiſſum eſt hoc poſſe ſitim, ſed triſtior illa
Mors erat ante oculos, miſeriq; in crure Sabelli
Seps ſtetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulſitq; manu, piloq; affixit arenis,
Parua modo ſerpens, ſed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet, nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; oſſa retexit,
Iamq; ſinu laxo nudum eſt ſine corpore uulnus,
Membra natant ſanie, ſuræ fluxere, ſine ullo
Tegmine poples erat, femorũ quoq; muſculus omnis

Liquitur, & nigra diſtillant inguina tabe,
Diſſiluit ſtringens uterum membrana, fluuntq́;
Viſcera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras, ſæuum ſed membra uenenum
Decoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus.
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq́;
Pectus, & aſtruſum fibris uitalibus omne
Quicquid homo eſt, aperit peſtis, natura profana
Morte patet, manant humeri, forteſq́; lacerti,
Colla, caputq́; fluunt, calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit, nec ſolem cæra ſequetur,
Parua loquor corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum,
Hoc & flamma poteſt, ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoq; diſcedunt, putreſq́; ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi ueſtigia fati,
Cympheas inter peſtes tibi palma nocendi eſt,
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.
Ecce ſubit facies leto diuerſa fluenti
Naſidium Marſi cultorem torridus agri
Percuſſit preſter, illi rubor igneus ora
Succendis, tenditq́; cutem pereunte figura,
Miſcens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumq́; egreſſa modum ſuper omnia membra
Efflatur ſanies late tollente ueneno,
Ipſe latet penitus congeſto corpore merſus,
Nec lorica tenet diſtenti corporis auctum.
Spumeus accenſo non ſic exundat aheno
Vndarum cumulus, nec tanto carbaſa choro
Curuauere ſinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuſo pondere truncus.

Intactum uolucrum roſtris, epulaſq; daturum
Haud impune feris non auſi tradere buſto,
Non dum ſtante modo creſcens fugere cadauer.
Sed maiora parant Libycæ ſpectacula peſtes.
Impreſſit dentes Hæmorrois aſpera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; ſolet pariter totis effundere ſignis
Corycii preſſura croci. ſic omnia membra
Emiſere ſimul rutilum pro ſanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ. quæcunq; foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, ſudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum eſt pro uulnere corpus.
At tibi leue miſer fixus præcordia preſſit
Niliaca ſerpente cruor, nulloq; dolore
Teſtatus morſus ſubita caligine mortem
Accipis, & ſtygias ſomno deſcendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita ſabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul ſæuus ſterilis de robore trunci
Torſit, & immiſit iaculum, uocat Africa ſerpens,
Perq; caput Pauli, tranſactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit. rapuit cum uulnere fatum,
Deprenſum eſt quæ funda rotat quàm lenta uolarent,
Quàm ſegnis Scythicæ ſtrideret harundinis aër.
Quid prodeſt miſeri Baſiliſcus cuſpide Murri
Tranſactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Enſe ferit, totoq; ſimul demittit ab armo,

Exemplarq́; ſui ſpectans miſerabile leti
Stat tutus pereunte manu. quis fata putaret
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax nodis, & recto uerbere ſæuus,
Teſte tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat ſalpinga latebras?
Et tibi dant ſtygiæ ius in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suſpecta eſt miſeris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congeſtæ ſtruxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, ſed corpora fatis
Expoſiti uoluuntur humo, calidoq́; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes,
Innocuosq́; diu rictus torpente ueneno
Inter membra fouent, nec quæ menſura uiarum,
Quis'ue modus norunt cœlo duce, ſæpe querentes
Reddite dii clamant miſeris quæ fugimus arma,
Reddite Theſſaliam patimur cur ſegnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæſare pugnant
Dipsádes, & peragunt ciuilia bella ceraſtæ
Ire libet qua zona rubens, atq; axis inuſtus
Solis equis, iuuat ætheriis adſcribere cauſis,
Quod peream, cœloq́; mori, nil Africa de te,
Nec de te natura queror, tot monſtra ferentem
Gentibus ablatum dederas ſerpentibus orbem,
Impatiensq́; ſolum Cereris cultore negato
Damnaſti, atq; homines uoluiſti deeſſe uenenis,
In loca ſerpentum nos uenimus, accipe pœnas
Tu quiſquis ſuperum commercia noſtra peroſus.
Hinc torrente plaga, dubiis hinc Syrtibus orbem

Abrumpens medio poſuiſti limite mortes,
Per ſecreta tui bellum ciuile receſſus
Vadit, & arcani miles tibi conſcius orbis
Clauſtra petit mundi, forſan maiora ſuperſunt
Ingreſſis coëunt ignes ſtridentibus undis,
Et premitur natura poli, ſed longius iſta
Nulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
Triſtia regna Iubæ, quærenus forſitan iſtas
Serpentum terras, habet hoc ſolatia cœlum
Viuit adhuc aliquid, patriæ non arua requiro,
Europamq́; alios ſoles, Aſiamq́; uidentem,
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exiguáne uia legem conuertimus anni?
Imus in aduerſos axes. euoluimur orbe.
Terga damus ferienda noto, nunc forſitan ipſa eſt
Sub pedibus iam Roma meis, ſolatia fati
Hæc petimus, ueniant hoſtes, Cæſarq́; ſequatur,
Qua fugimus. ſic dura ſuos patientia queſtus
Exonerat, cogit tantos tolerare labores
Summa ducis uirtus, qui nuda fuſus arena
Excubat, atq; omni fortunam prouocat hora,
Omnibus unus adeſt fatis quocunq; uocatus
Aduolat, atq; ingens meritum, maiusq́; ſalute
Contulit in letum uires, puduitq́; gementem
Illo teſte mori, quod ius habuiſſet in ipſum
Vlla lues? caſus alieno pectore uincit,
Spectatorq́; docet magnos nil poſſe dolores.
Vix miſeris ſerum tanto laſſata periclo
Auxilium fortuna dedit, gens unica terras

I ncolit à ſæuo ſerpentum innoxia morſu
M armaride pſylli, par lingua potentibus herbis,
I pſe cruor tutus, nullumq; admittere uirus,
V el cantu ceſſante poteſt, natura locorum
I uſſit ut immunes mixtis ſerpentibus eſſent,
P rofuit in mediis ſedem poſuiſſe uenenis,
P ax illis cum morte data eſt, fiducia tanta eſt
S anguinis, in terram paruus cum decidit infans,
N equa ſit externæ Veneris mixtura timentes
L etifica dubios explorant aſpide partus,
V tq; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
I mplumes natos ſolis conuertit in ortus,
Q ui potuere pati radios, & lumine recto
S uſtinuere diem cœli ſeruantur in uſus,
Q ui Phœbo ceſſere, iacent, ſic pignora gentis
P ſyllus habet, ſiquis tactos non horruit angues,
S iquis donatis luſit ſerpentibus infans.
N ec ſolum gens illa ſua contenta ſalute,
E xcubat hoſpitibus, contráq; nocentia monſtra
P ſyllus adeſt populis, qui tunc romana ſecutus
S igna, ſimul iuſſit ſtatui tentoria ductor.
P rimum quas ualli ſpatium comprendit arenas
E xpurgat cantu, uerbiſq; fugantibus angues,
V ltima caſtrorum medicatus circuit ignis,
H ic ebulum ſtridet, peregrináq; Galbana ſudant,
E t thamarix non leta comis, eodéq; coſtos,
E t Panacea potens, & theſſala centaurea,
P eucedanumq; ſonat flammis, erycináq; tapſos,
E t Larices, fumóq; grauem ſerpentibus urunt
A brotonum, & longe naſcentis cornua cerui,

Sic nox tuta uiris, at ſiquis peſte diurna
Fata trahit, tunc ſunt magicæ miracula gentis.
Pſyllorumq́; ingens, & rapti pugna ueneni.
Nam primum tacta deſignat membra ſaliua,
Quæ cohibet uirus, retinetq́; in uulnere peſtem,
Plurima tunc uoluit ſpumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dant ſuſpiria curſus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem peſtis nigris inſerta medullis
Excantata perit, ſed ſi quod tardius exit
Virus, & elicitum, iuſſumq́; exire repugnat,
Tunc ſuper incumbens pallentia uulnera lambit
Ore uenena trahens, & ſiccat dentibus artus,
Extractamq́; tenens gelido de corpore mortem
Expuit, & cuius morſus ſuperauerit anguis,
Iam promptum Pſyllis uel guſtu noſſe uenenum,
Hoc igitur melior tandem romana iuuentus
Auxilio, late ſquallentibus hæret in aruis.
Bis poſitis Phœbe flammis, bis luce recepta,
Vidit Areniuagum ſurgens, fugiensq́; Catonem.
Iamq́; illis magis, atq́; magis dureſcere puluis
Cœpit, & in terram libye ſpiſſata redire.
Iamq́; procul nemorum raræ ſe attollere frondes,
Surgere congeſto non culta mapalia culmo,
Quanta dedit miſeris melioris gaudia terræ,
Cum primum ſæuos contra uidere Leones.
Proxima Leptis erat, cuius ſtatione quieta
Exegere hyemem nimbis, flammiſq́; carentem.
Cæſar ut Emathia ſatiatus clade receſſit,
Cætera curarum proiecit pondera, ſoli

Intentus genero, cuius ueſtigia fruſtra
Terris ſparſa legens, fama duce tendit in undas,
Threiciasq́; legit fauces, & amore notatum
Aequor? & Eroas lachrymoſo littore turres,
Qua pelago nomen Nepheleias abſtulit Helle
Non Aſiam breuioris aquæ diſterminat uſquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & Oſtriferam dirimat chalcedona curſu,
Euxinumq́; ferens paruo ruat ore propontis,
Sigeasq́; petit famæ mirator arenas,
Et Simoëntis aquas, & Graio nobile buſto
Rhœtion, & multum debentes uatibus umbras.
Circuit exuſtæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaq́; Phœbei quærit ueſtigia muri.
Iam ſyluæ ſteriles, & putres robore trunci
Aſſaraci preſſere domos, & templa Deorum
Iam laſſa radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinæ.
Aſpicit Heſiones ſcopulos, ſyluasq́; patentes
Anchiſæ thalamos, quo iudex ſederit antro,
Vnde puer raptus cœlo, quo uertice Nais
Luſerit Oenone, nullum eſt ſine nomine Saxum
Inſcius in ſicco ſerpentem puluere riuum
Tranſierat, qui Xanthus erat, ſecurus in alto
Gramine ponebat greſſus, Phryx incola manes
Hectoreos calcare uetat, diſcuſſa iacebant
Saxa, nec ullius faciem ſeruantia ſacri.
Hectoreas monſtrator ait non reſpicis aras?
O ſacer, & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuum.

Inuidia ſacræ Cæſar ne tangere famæ,
Nam ſiquid Latiis fas eſt promittere muſis,
Quantum Smyrnæi durabunt uatis honores,
Venturi me, teq; legent, Pharſalia noſtra
Viuet, & à nullo tenebris damnabimur æuo.
Vt ducis impleuit uiſus ueneranda uetuſtas,
Erexit ſubitas congeſtu ceſpitis aras,
Votáq; thuricremos non irrita fudit in ignes.
Dii cinerum Phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneǽq; mei, quos nunc Lauinia ſedes
Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius, nulliq; aſpecta uirorum
Pallas in abſtruſo pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ ueſtris clariſſimus aris
Dat pia thura nepos, & uos in ſede priori
Rite uocat, date felices in cætera curſus,
Reſtituam populos, grata uice mœnia reddent
Auſonidæ Phrygibus, romanáq; pergama ſurgent.
Sic fatus repetit claſſes, & tota ſecundis
Vela dedit coris, auiduſq; urgente procella
Iliacas penſare moras, Aſiamq; potentem
Præuehitur, pelagoq; Rhodon ſpumante reliquit,
Septima nox Zephyro nunquam laſſante rudentes
Oſtendit phariis Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure uoces
Accipit, ac dubiis ueritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates, ſed dira ſatelles
Regis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce.
Terrarum odmitor romanæ maxine gentis,
Et quod adhuc neſcis genero ſecure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathiis quod ſolum defuit aruis
Exhibet, abſenti bellum ciuile peractum eſt.
Theſſalicas Magnus quærens reparare ruinas
Enſe iacet noſtro, tanto te pignore Cæſar
Emimus, hoc tecum percuſſum eſt ſanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæſita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Caſtris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum eſt.
Hoſpes auitus erat, depulſo ſceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam conſule mundi,
Si ſcelus eſt, plus te nobis debere fateris,
Quod ſcelus hoc, non ipſe facis. ſic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Cæſar damnauit munera uiſu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæſit,
Vtq; fidem uidit ſceleris, tutumq; putauit
Iam bonus eſſe ſocer, lachrymas non ſponte cadentes
Effudit, gemitusq; expreſſit pectore læto,
Non aliter manifeſta putans abſcondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritumq; immane tyranni

Deſtruit, & generi mauult lugere reuulſum,
Quàm debere caput, qui duro membra Senatus
Calcarat uultu, qui ſicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ô ſors duriſſima fati
Hunccine tu Cæſar ſcelerato Marte petiſti,
Qui tibi flendus erat? non mixti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, nepoſq́;?
Credis apud populos Pompeii nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuis, fortaſſe tyranni
Tangeris inuidia captiq́; in uiſcera Magni
Hoc aliis licuiſſe doles, quereriſq́; periſſe
Vindictam belli, raptumq́; è iure ſuperbi
Victoris generum, quiſquis te flere coëgit
Impetus, à uera longe pietate receſſit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora luſtras,
Necubi ſuppreſſus pereat gener, ô bene rapta
Arbitrio mors iſta tuo, quam magna remiſit
Crimina romano triſtis fortuna pudori,
Quod te non paſſa eſt miſereri perfide Magni
Viuentis, necnon his fallere uocibus audes,
Acquiriſq́; fidem ſimulati fronte doloris.
Aufer ab aſpectu noſtro funeſta ſatelles
Regis dona tui, peius de Cæſare ueſtrum,
Quàm de Pompeio meruit ſcelus, unica belli
Præmia ciuilis uictis donare ſalutem
Perdidimus, quod ſi phario germana tyranno
Non inuiſa foret, potuiſſem reddere regi,
Quod meruit, fratriq́; tuum pro munere tali
Miſiſſem Cleopatra caput, ſecreta quid arma

Mouit,& inſeruit noſtro ſua tela labori?
Ergo in Theſſalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio?ueſtris quæſita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram?fruſtra ciuilibus armis
Miſcuimus gentes,ſi qua eſt hoc orbe poteſtas
Altera,quàm Cæſar,ſi tellus ulla duorum eſt,
Vertiſſem latias à ueſtro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnaſſe cruentam,
Sed uidear timuiſſe Pharon,nec fallere uos me
Credite uictorem,nobis quoq; tale paratum
Littoris hoſpitium,ne ſic mea colla gerantur,
Theſſaliæ fortuna facit,maiore profecto,
Quàm metui,poterat diſcrimine geſſimus arma,
Exilium,generiq; minas,Romamq; timebam,
Pœna fuge Ptolemæus erat,ſed parcimus annis,
Donamusq; nefas,ſciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus poſſe dari.uos condite buſto
Tanti colla ducis,ſed non ut crimina tantum
Veſtra tegat tellus iuſto date thura ſepulchro,
Et placate caput,cineresq; in littore fuſos
Colligite,atq; unam ſparſis date manibus urnam.
Sentiat aduentum ſoceri,uocesq; querentis
Audiat umbra pias,dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta eſt populis,concordia mundo
Noſtra perit,caruere Deis mea uota ſecundis,
Vt te complexus poſitis felicibus armis
Affectus abs te ueteres,uitamq; rogarem
Magne tuam,dignaq; ſatis mercede laborum

Contentus par eſſe tibi, tunc pace fideli
Feciſſem, ut uictus poſſes ignoſcere diuis,
Feciſſes ut Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum, nec turba querenti
Credidit, abſcondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas ſpectare cruentum
O bona libertas cum Cæſar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

u *T primum terras Pompei colla ſecutus*
Attigit, & diras calcauit Cæſar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnum Lagi romana ſub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus enſis
Victoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
Magne, tui ſocerum rapuere à ſanguine manes.
Inde Paretoniam fertur ſecurus in urbem
Pignore tam ſæui ſceleris ſua ſigna ſecutus.
Sed fremitu uulgi faſces, & iura querentis
Inferri romana ſuis diſcordia ſenſit
Pectora, & ancipites animos, Magnumq; periſſe
Non ſibi, tum uultu ſemper celante timorem,
Intrepidus ſuperum ſedes, & templa uetuſti
Numinis antiquas Macedum teſtantia uires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum

Non auro,

Non auro, cultuq́; Deum, non mœnibus urbis,
Effoſſum tumulis cuſpide deſcendit in antrum.
Illic Pellæi proles ueſana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus, ſacratis totum ſpargenda per orbem
Membra uiri poſuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.
Nam ſibi libertas unquam ſi redderet orbem,
Ludibrio ſeruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot poſſe ſub uno
Eſſe uiro. Macedum fines, latebrasq́; ſuorum
Deſeruit, uictasq́; patri deſpexit Athenas,
Perq; Aſiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum ſtrage ruit, gladiumq́; per omnes
Exegit gentes, ignotos miſcuit amnes
Perſarum Euphraten, Indorum ſanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulmenq́; quod omnes
Percuteret populos pariter, & ſydus iniquum
Gentibus, Oceano claſſes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec ſterilis Libye, nec Syrticus obſtitit Hammon.
Iſſet in occaſus mundi deuexa ſecutus,
Ambiſſetq; polos, Nilumq; à fonte bibiſſet,
Occurrit ſuprema dies, naturaq́; ſolum
Hunc potuit finem ueſano ponere regi,
Qui ſecum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abſtulit imperium, nulloq́; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes,
Sed cecidit Babylone ſua, parthoq́; uerendus.
Pro pudor eoi propius timuere Sariſſas,

Quam nunc pila timent populi, licet uſq; ſub arcton
Regnemus, Zephyriq́; domos, terrasq́; premamus
Flagrantis poſt terga noti, cedamus in ortus
Arſacidum domino, non felix Parthia Craſſis
Exiguæ ſecura fuit prouincia Pellæ.
Iam peluſiaco ueniens a gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi ſedauerat iras,
Obſide quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæſar erat, cum ſe parua Cleopatra biremi
Corrupto cuſtode phari laxare cathenas
Intulit Emathiis ignaro Cæſare tectis,
Dedecus Aegypti Latio feralis Erinnys.
Romano non caſta malo, quantum impulit Argos,
Iliacasq́; domos facie ſparthana nocenti,
Heſperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa ſuo, ſi fas, capitolia Siſtro,
Et romana petit imbelli ſigna Canopo,
Cæſare captiuo pharios ductura triumphos,
Leucadioq́; fuit dubius ſub gurgite caſus.
An mundum ne noſtra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
Miſcuit inceſtam ducibus Ptolemaida noſtris.
Quis tibi ueſani ueniam non donet amoris
Antoni? durum cum Cæſaris hauſerit ignes
Pectus, & in media rabie, medioq́; furore,
Et Pompeianis habitata manibus aula?
Sanguine Theſſalicæ cladis perfuſus adulter
Admiſit Venerem curis, & miſcuit armis,
Illicitosq́; toros, & non ex coniuge partus
Pro pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

Obſcœna de matre dedit, parteſq́; fugatas
Paſſus in extremis Libyes coaleſcere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori.
Dum donare Pharon, dum non ſibi uincere mauult,
Quem formæ confiſa ſuæ Cleopatra ſine ullis
Triſtis adit lachrymis ſimulatum compta dolorem,
Quam decuit ueluti laceros diſperſa capillos,
Et ſic orſa loqui. ſi qua eſt ô maxime Cæſar
Nobilitas, Pharii proles clariſſima Lagi,
Exul in æternum ſceptris depulſa paternis
Si tua reſtituat ueteri me dextera fato,
Complector Regina pedes, tu gentibus æquum
Sydus ades noſtris, non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo diſcrimine ſexus
Reginam ſit ferre Pharos, lege ſumma perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit. puer ipſe ſororem,
Sit modo liber, amat, ſed habet ſub iure Photini
Affectus, enſeſq́; ſuos, nil ipſa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq́; pudore
Solue domum, remoue funeſta ſatellitis arma,
Et Regem regnare iube. quantoſ' ne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulſa?
Iam tibi, ſed procul hoc auertant fata, minatur.
Sat fuit indignum Cæſar mundoq́;, tibiq́;
Pompeium facinus, meritumq́; fuiſſe Photini,
Nequicquam duras tentaſſet Cæſaris aures,
Vultus ades precibus facieſq́; inceſta perorat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem.
Pax ubi parta duci, donis ingentibus empta eſt,

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq́; ſuos magno Cleopatra tumultu
Non dum traſlatos romana in ſecula luxus,
Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, inſtar erat, laqueatáq́; tecta ferebant
Diuitias, Craſſumq́; trabes abſconderat aurum,
Nec ſummis cruſtata domus, ſectisq́; nitebat
Marmoribus, ſtabatq́; ſibi non ſegnis Achates,
Purpureusq́; lapis, totaq́; effuſus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uaſtos
Non operit poſtes, ſed ſtat pro robore Nili
Auxilium non forma domus, ebur atria ueſtit,
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedent crebro maculas diſtincta Smaragdo,
Fulget gemma toris, & iaſpide fulua ſupellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima ſucco,
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos eſt Phariis miſcendi litia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq́; miniſter
Diſcolor hos ſanguis, alios diſtinxerat ætas,
Hæc Libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas, pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugosq́; gerens à fronte capillos.
Necnon infelix ferro mollita iuuentus,
Atq́; execta uirum, ſtat contra fortior ætas,
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas.
Diſcubuere toris reges, maiorq́; poteſtas
Cæſar, & immodice formam fucata nocentem,

Nec ſceptris contenta ſuis, nec fratre marito,
Plena maris rubri ſpoliis, colloq́; comisq́;
Diuitias Cleopatra gerit, cultuq́; laborat,
Candida ſidonio perlucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compreſſum pectine ſerum
Soluit, & extenſo laxauit ſtamina uelo.
Dentibus hic niueis, ſectosq́; Atlantide ſylua
Impoſuere orbes, quales ad Cæſaris ora
Nec capto uenêre Iuba. prò cæcus, & amens
Ambitione furor, ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire ſuas, incendere mentem
Hoſpitis armati, non ſit licet ille nefando
Marte paratus opes mundi quæſiſſe ruina,
Pone duces priſcos, & nomina pauperis æui
Fabricios, Curiosq́; graues, hic ille recumbat
Sordidus hetruſcis abductus conſul aratris,
Optabit patriæ talem duxiſſe triumphum.
Infudere epulas auro, quod terra, quod aër,
Quod pelagus, Nilusq́; dedit, quod luxus inani
Ambitione furens toto quæſiuit in orbe
Non mandante fame, multas uolucresq́;, ferasq́;
Aegypti poſuere Deos, manibusq́; miniſtrat
Niliacas cryſtallus aquas, gemmæq́; capaces
Excepere merum, ſed non Mareotidos uuæ,
Nobile ſed paucis ſenium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens ſpumare Phalernum.
Accipiunt ſertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente roſa, multumq́; madenti
Infudere comæ, quod non dum euanuit aura
Cinnamon, externa nec perdidit aëra terra,

Aduectumq́; recens uicinæ meſſis amomum,
Diſcit opes Cæſar ſpoliati perdere mundi,
Et geſſiſſe pudet genero cum paupere bellum,
Et cauſas Martis phariis cum gentibus optat.
Poſtquam epulis, Bacchoq́; modum laſſata uoluptas
Impoſuit, longis Cæſar producere noctem
Inchoat alloquiis, ſummaq́; in ſede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O ſacris deuote ſenex, quodq́; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq́; ſitus, uulgiq́; ediſſere mores,
Et ritus, formasq́; Deum, quodcunq; uetuſtis
Inſculptum eſt adytis profer, noſciq́; uolentes
Prode Deos, ſi cecropium ſua ſacra Platonem
Maiores docuere tui, quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundiq́; capacior hoſpes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tameu & ueſtri, media inter prælia ſemper
Stellarum, cœliq́; plagis, ſuperisq́; uacaui,
Nec meus Eudoxi uincetur faſtibus annus,
Sed cum tanta meo iuuat ſub pectore uirtus
Tantus amor ueri, nihil eſt quod noſcere malum,
Quam fluuii cauſas per ſecula tanta latentis,
Ignotumq́; caput, ſpes ſit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq́; ſacer ſic orſus Achoreus.
Fas mihi magnorum Cæſar ſecreta parentum
Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas aliis miracula tanta ſilere,
Aſt ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus, & ſacras populis noteſcere leges
Syderibus quæ ſola fugam moderantur Olimpi,
Occurruntq́; polo, diuerſa potentia prima
Mundi lege data eſt, ſol tempora diuidit æui,
Mutat nocte diem, radiisq́; potentibus aſtra
Ire uetat, curſusq́; uagos ſtatione moratur,
Luna ſuis uicibus Tethyn, terrenaq́; miſcet,
Frigida Saturno glacies, & zona niualis
Ceſſit, habet uentos, incertaq́; fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At fœcunda Venus cunctarum ſemina rerum
Poſſidet. immenſæ Cyllenius arbiter undæ eſt.
Hunc ubi pars cœli tenuit, qua mixta Leonis
Sydera ſunt Cancro, rabidos qua Sirius ignes
Exerit, & uarii mutator circulus anni
Aegoceron, cancrumq́; tenet, cui ſubdita Nili
Ora latent, quæ cum dominus percuſſit aquarum
Igne ſuperiecto, tunc Nilus fonte ſoluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iuſſus adeſt, auctusq́; ſuos. non ante coarctat,
Quam nox æſtiuas à ſole receperit horas.
Vana fides ueterum Nilo quod creſcat in arua
Aethiopum prodeſſe niues. non arctos in illis
Montibus, aut boreas, teſtis tibi ſole peruſti
Ipſe color populi, calidiq́; uaporibus auſtri.
Adde quod omne caput fluuii, quodcunq; ſoluta
Præcipitat glacies, ingreſſo uere tumeſcit
Prima labe niuis. Nilus neq; ſuſcitat undas
Ante canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra ſub iudice Phœbum.

I nde etiam leges aliarum neſcit aquarum,
N ec tumet Hybernus cum longe ſole remoto
O fficiis caret unda ſuis, dare iuſſus iniquo
T emperiem cœlo, mediis æſtatibus exit
S ub torrente plaga, ne terras diſſipet ignis,
N ilus adeſt mundo, contraq́; incenſa Leonis
O ra tumet, cancroq́; ſuam torrente Syenen
I mploratus adeſt. nec campos liberat undis,
D onec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
E xtendat Meroë, quis cauſas reddere poſſit?
S ic iuſſit natura parens diſcurrere Nilum,
S ic opus eſt mundo, Zephyros quoq; uana uetuſtas
H is aſcripſit aquis, quorum ſtata tempora flatus,
C ontinuiq́; dies, & in aëre longa poteſtas,
V el quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
T rans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
V el quod aquas toties rumpenteis littora Nili
A ſſidue feriunt, coguntq́; reſiſtere fluctus.
I lle mora curſus, aduerſiq́; obiice ponti
A eſtuat in campos. ſunt qui ſpiramina terris
E ſſe putent, magnosq́; cauæ compagis hiatus,
C ommeat hac penitus tacitis diſcurſibus unda
F rigore ab arctoo medium reuocata ſub Axem,
C um Phœbus preſſit Meroën, tellusq́; peruſta
I lluc duxit aquas, trahitur Gangesq́;, Padusq́;
P er tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
V no fonte uomens, non uno gurgite perfert.
R umor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
E xundante procul uiolentum erumpere Nilum,
A equoreosq́; ſales longo miteſcere tractu.

Necnon Oceano paſci, Phœbumq́; polumq́;
Credimus, hunc calidi tetigit cum brachia cancri
Sol rapit, atq́; undæ plus, quàm quod digerat aër,
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
Aſt ego, ſi tantam fas eſt mihi ſoluere litem,
Quaſdam Cæſar aquas poſt mundi ſera peracti
Sæcula, concuſſis terrarum erumpere uenis
Non id agente Deo, quaſdam compage ſub ipſa
Cum toto cepiſſe reor, quas ille creator,
Atq́; opifex rerum certo ſub iure coërcet.
Quæ tibi noſcendi Nilum Romane cupido eſt,
Hæc Phariis, Perſisq́; fuit, Mecedumq́; tyrannis,
Nullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
Notitiam, ſed uincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander Regum, quem Mẽphis adorat
Inuidit Nilo, miſitq́; per ultima terræ
Aethiopum lectos, illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit, Nilum uidere calentem.
Venit ad occaſum, mundiq́; extrema Seſoſtris,
Et Pharios currus regum ceruicibus egit,
Ante tamen ueſtros amnes, Rhodanumq́;, Padumq́;,
Quam Nilum de fonte bibit. ueſanus in ortus
Cambyſes longi populos peruenit ad æui,
Defectusq́; epulis, & paſtus cæde ſuorum
Ignoto te Nile redit, non fabula mendax
Auſa loqui de fonte tuo eſt, ubicunq́; uideris,
Quæreris, & nulli contingit gloria genti,
Vt Nilo ſit læta ſuo, tua flumina prodam,
Qua Deus undarum cœlator Nile tuarum
Te mihi noſſe dedit, medio conſurgis ab Axe

Auſus in ardentem ripas attollere cancrum,
In borean is rectus aquis, mediumq; booten,
Curſus in occaſum flexus torquetur, & ortus,
Nunc Arabum populis Libycis, nunc æquus arenis,
Teq; uident primi, quærunt tamen hi quoq; ſeres,
Aethiopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum neſcit cui debeat orbis.
Arcanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq; ſinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quàm noſſe tuos, conſurgere in ipſis
Ius tibi ſolſtitiis, aliena creſcere bruma,
Atq; hyemes adferre tuas, ſoliq; uagari
Conceſſum per utroſq; polos. hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comis hebeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat æſtatem nulla ſibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non paſſus aquarum
Proueheris, ſteriles q; diu metiris arenas.
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & ſpargens facilem tibi cedere ripam,
Rurſus multifidas reuocat piger alueus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni clauſtra Philæ, mox te deſerta ſecantem,
Qua dirimunt noſtrum rubro commercia pontum
Mollis lapſus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? ſed cum lapſus abrupta uiarum

Excepere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nuſquam uetitis ullas obſiſtere cautes
Indignaris aquis, ſpuma tunc aſtra laceſſis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumeus inuictis caneſcit fluctibus amnis,
Hinc Abaton quam noſtra uocat ueneranda uetuſtas
Terra potens, primos ſentit percuſſa tumultus,
Et ſcopuli, placuit fluuii quos dicere uenas,
Quod manifeſta noui primum dant ſigna tumoris,
Hinc montes natura uagis circundedit undis
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
Et conualle iacens iam molibus unda receptis.
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat creſcendi ponere ripas.
Sic uelut in tuta ſecuri pace trahebant
Noctis iter mediæ, ſed non ueſana Photini
Mens imbuta ſemel tam ſacra cæde uacabat
A ſcelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat eſſe nefas. habitant ſub pectore manes,
Vltriceſq; Deæ dant in noua monſtra furorem,
Dignatur uiles iſto quoq; ſanguine dextras,
Quo fortuna uocat uictos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli uindicta Senatus
Pene data eſt famulo. procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix abſente ſecetur.
In ſcelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit, ſtruit audax irrita fatis,
Nec parat occulto cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto Marte laceſſit.
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæſaris, & ſocerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ ſocium ſibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo ſibi iure retento
In cunctos, in ſeq; ſimul. tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris, & pingues exige ſomnos,
Inuaſit Cleopatra domum, nec prodita tantum eſt,
Sed donata Pharos, ceſſas accurrere ſolus
Ad dominæ Thalamos, nupſit ſoror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci eſt, interq; maritos
Diſcurrens Aegypton habet, Romamq; meretur,
Expugnare ſenem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miſer puero, quem nox ſi iunxerit una,
Et ſemel amplexus incæſto pectore paſſus
Hauſerit obſcœnum titulo pietatis amorem,
Meq;, tuumq; caput, per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit, crucibus, flammisq; luemus.
Si fuerit formoſa ſoror, nil undiq; reſtat
Auxilii, rex hinc coniux, hinc Cæſar adulter,
Et ſumus, ut fatear, tam ſæua iudice ſontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo caſta fuit? per te quod fecimus unā,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum ſanguine Magni
Fœdus ades, ſubito bellum mollire tumultu,
Inrue, nocturnas rumpamus funere tædas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipſis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat auſis
Heſperii fortuna ducis, quæ ſuſtulit illum,
Impoſuitq; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; ſublimes Magnus facit, aſpice littus
Spem noſtri ſceleris pollutos Conſule fluctus
Quid liceat nobis, tumulumq; è puluere paruo
Aſpice Pompeii non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat. non ſanguine clari,
Quid refert? nec opes populorũ, ac regna mouemus.
Ad ſcelus ingentes facti ſumus, adtrahit illos
In noſtras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus cæde ſecunda
Heſperias gentes, iugulus mihi Cæſaris hauſtus
Hoc præſtare potes, Pompeii cæde nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uireſq; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox hæc peraget ciuilia bella.
Inferiaſq; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput. ite feroces
Cæſaris in iugulum, præſtet Lagea iuuentus
Hoc regi romana ſibi. tu parce morari
Plenum epulis, madidumq; mero, ueneriq; paratum
Inuenies, aude, ſuperi tot uota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent. non lentus Achillas
Suadenti parere nefas, haud clara mouendis
Vt mos, ſigna dedit caſtris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubæ, temere omnia ſæui
Inſtrumenta rapit belli, pars maxima turbæ
Plebis erat Latiæ, ſed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce ſub famulo, iuſſuq; ſatellitis irent,
Quos erat indignum Phario parere tyranno.
Nulla fides, pietaſq; uiris qui caſtra ſequuntur,

Vendaleſq; manus, ibi fas, ubi maxima merces
Aere merent paruo, iugulumq; in Cæſaris ire
Non ſibi dant, prò fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii fatum miſerabile noſtri?
Theſſaliæ ſubducta acies in littore Nili
More furit patrio. quid plus te Magne recepto
Auſa foret Lagea domus? dat ſcilicet omnis
Dextra quod debet ſuperis, nulliq; uacare
Fas eſt romano. Latium ſic ſcindere corpus
Dis placitum, non in generi, ſoceriq; fauorem
Diſcedunt populi. ciuilia bella ſatelles
Mouit, & in partem romani uenit Achillas.
Et niſi fata manus à ſanguine Cæſaris arcent,
Hæ uincent partes, aderat maturus uterq;,
Et diſtricta epulis ad cunctas aula patebat
Inſidias. poteratq; cruor per regia fundi
Pocula Cæſareus, menſæq; incumbere ceruix,
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Ne cædes confuſa manu, permiſſaq; fatis
Te Ptolemæe trahat, tanta eſt fiducia ferri.
Non rapuere nefas, ſummi contenta facultas
Eſt operis, uiſum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæſaris horam.
Seruatur pœnas in aperta luce daturus,
Donata eſt nox una duci, uixitq; Photini
Munere Phœbeos Cæſar dilatus in ortus.
Lucifer à caſia proſpexit rupe, diemq;
Miſit Aegyptum primo quoq; ſole calentem,
Cum procul à muris acies non ſparſa maniplis,
Nec uaga conſpicitur, ſed iuſtos qualis ad hoſtes

Recta fronte uenit, paſſuri comminus arma,
Laturiq; ruunt at Cæſar mœnibus urbis
Diffiſus, foribus clauſæ ſe protegit aulæ
Degeneres paſſus latebras, nec tota uacabat
Regia compreſſo, minima collegerat arma
Parte domus, tangunt animos, iræq;, metusq;,
Et timet incurſus, indignaturq; timere.
Sic fremit in paruis fera nobilis abdita clauſtris,
Et frangit rabidos præmorſo carcere dentes.
Non ſecus in ſiculis fureret tua flamma cauernis
Obſtrueret ſummam ſiquis tibi Mulciber ætnam.
Audax Theſſalici, qui nuper rupe ſub Aemi,
Heſperiæ cunctos proceres, aciemq; Senatus,
Pompeiumq; ducem cauſa ſperare uetante
Non timuit, fatumq; ſibi promiſit iniquum,
Expauit ſeruile nefas, intraq; penates
Obruitur telis, quem non uiolaſſet Alanus,
Non Scyta, non fixo, qui ludit in hoſpite Maurus,
Hic cui romani ſpatium non ſufficit orbis,
Parua regna putat tyriis cum gadibus Indos,
Ceu puer imbellis ceu captis fœmina muris
Quærit tuta domus, ſpem uitæ in limine clauſo
Ponit, & incerto luſtrat uagus atria curſu
Non ſine Rege tamen, quem ducit in omnia ſecum
Sumpturus pœnas, & grata piacula morti,
Miſſurusq; tuum, ſi non ſint tela, nec ignes
In famulos Ptolemæe caput. ſic barbara Colchis
Creditur ultorem metuens, regniq;, fugæq;
Enſe ſuo, fratriſq; ſimul ceruice parata
Expectaſſe patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, miſſusq́; ſatelles
Regius, ut ſæuos abſentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; fœdera ſancta
Gentibus, orator Regis, pacisq́; ſequeſter
Aeſtimat in numero ſcelerum ponenda tuorum
Tot monſtris Aegypte nocens. non Theſſala tellus,
Vaſtaq; regna Iubæ, non pontus, & impia ſigna
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum auſus ſcelerum, non ſyrtis barbara, quantum
Delitiæ fecere tuæ, premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quaſſantq́; penates,
Non Aries uno moturus limina pulſu,
Fracturusq́; domum, non ulla eſt machina belli,
Nec flammis mandatur opus, ſed cæca iuuentus
Conſilii uaſtos ambit diuiſa penates,
Et nuſquam totis incurſat uiribus agmen,
Fata uetant, muriq; uicem fortuna tuetur.
Necnon & ratibus tentatur regia, qua ſe
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxurioſa domus, ſed adeſt defenſor ubiq;
Cæſar, & hos aditus gladiis, hos ignibus arcet,
Obſeſſusq́; gerit, tanta eſt conſtantia mentis
Expugnantis opus piceo iubet unguine tinctas
Lampadas immitti iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per ſtuppea uincula, perq́;
Manantes cæra tabulas, & tempore eodem
Tranſtraq́; nautarum, ſummiq; arſere ceruchi,
Iam prope ſemuſtæ merguntur in æquora claſſes,
Iamq; hoſtes, & tela natant, nec puppibus ignis

Incubuit

Incubuit ſolis, ſed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percuſſáq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quam ſolet ætherio lampas decurrere ſulco,
Materiáq; carens, atq; ardens aëre ſolo.
Illa lues clauſa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit in ſomnis, ſed cæca nocte carinis
Inſiluit Cæſar ſemper feliciter uſus
Præcipiti curſu bellorum, & tempore rapto.
Tunc clauſtrum pelagi cepit Pharon. inſula quondã
In medio ſtetit illa mari ſub tempore uatis
Protéos, at nunc eſt Pellæis proxima muris.
Illa duci geminos bellorum præſtitit uſus,
Abſtulit et curſus, & fauces æquoris hoſti.
Cæſar & auxiliis ut uidit libera ponti
Hoſtia, non fatum meriti, pœnaſq; Photini
Diſtulit ulterius, ſed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
Heu facinus ceruix gladio male cæſa pependit.
Magni morte perit. necnon ſubrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruenit ad hoſtes
Cæſaris Arſinoë, quæ caſtra carentia rege
Vt proles Lagea tenet, famulumq; tyranni
Terribilem iuſto tranſegit Achillea ferro.
Altera Magne tuis iam uictima mittitur umbris,
Nec ſatis hoc fortuna putat, procul abſit, ut iſta
Vindictæ ſit ſumma tuæ. non ipſe tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

Dum patrii ueniant in uiſcera Cæſaris enſes,
Magnus inultus erit. ſed non authore furoris
Sublato cecidit rabies. nam rurſus in arma
Auſpiciis Ganymedis eunt, ac multa ſecundo
Prælia Marte gerunt, potuit diſcrimine ſummo
Cæſaris una dies in famam, & ſecula mitti.
Molis in exiguæ ſpatio ſtipantibus armis
Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
Dux latius, tota ſubito formidine belli
Cingitur, hinc denſæ prætexunt littora claſſes,
Hinc tergo inſultant pedites, uia nulla ſalutis,
Non fuga, non uirtus, uix ſpes quoq; mortis honeſtæ,
Non acie fuſa, nec magnæ ſtragis aceruo
Vincendus tunc Cæſar erat, ſed ſanguine nullo
Captus ſorte loci pendet, dubius'ne timeret,
Optaret'ne mori, reſpexit in agmine denſo
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
Ad campos Epidamne tuos, ubi ſolus apertis
Obſedit muris calcantem mœnia Magnum.

Pharſaliæ Lucani Finis.

SVLPITII CARMINA VELVT SVPERIORIBVS ANNECTENDA.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leti
Exemplum, ſed fata uetant, & fida ſalutis
Oſtendit fortuna uiam. nam leuus amicas
Proſpexit puppes, nando quas auſus adire

E equid ſtamus ait? uel iam per tela, fretumq́;
E ripiar, iuguli uel non erit ulla poteſtas
E unucho conceſſa mei. tunc puppe relicta
P roſilit in pontum. ſiccos fert leua libellos,
D extra ſecat fluctus, tandemq́; illæſus amico
E xcipitur plauſu clamantis ad æthera turbæ.

M. ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSIMIS AVTHORIBVS.

a Nneus Seneca è Corduba Bethicæ Hiſpaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romam uenit, ſtatimq́; eques factus eſt, cuius declamationes et ſi celebratæ, negligentia temporum ad nepotes non peruenere. Suſcepit in patria ex Elbia uxore liberos treis. L. Anneum Senecam, Iulium Anneum Gallionem, & Anneum Melam, quem ut minorem domi reliquit. Seneca & Gallio Romæ profecere ſub Marulo grammatico, & Ceſtio Smyrnæo, atq; Aſinio Pollione. Mela cum adoleuiſſet iubente patre rem domeſticam gubernauit, Donatus, ut cæteri fratres, Amicitia Cæſarum equeſtri ordine. C. Aciliam duxit uxorem Acilii Lucani oratoris filiam, operæ apud prouinciæ proconſules frequentis, et apud clariſſimos uiros nonnullius ingenii. Ex ea Melas. iiii. nonas Nouẽbris. C. Cæſare Auguſto Germanico iterum, & L. Ceſiano primo Conſulibus. M. Anneum Lucanum impoſito ſoceri nomine genuit. Deinde curæ familiaris faſtidio, uitæq́; quietiori apud fratres uacaturus, cum O ctimeſtri infante Romam uenit, ſperans per procura

tiones acquirendæ pecuniæ breuius ſibi iter fore, quo conſulibus æquaretur. Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Heſiodo legitur, apes circumuolarunt, osq́; inſederunt, dulcem, & facundum, qualem nunc uidemus, futurum ſignificantes. Studuit Lucanus Romæ ſub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiſcipulis Saleium Baſſum, & A. Perſium præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commiſſa erat, diu gratus. Quæſtor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequenti anno populi fauore in auguratus ſacerdotium aſſcitus eſt (ut Papi. Sta. refert)

Romani colitur chori ſacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariam Pollii Argentarii filiam. De qua Calliope Papinii canit.

Nec ſolum dabo carminum nitorem,
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq́; Iuno,
Forma, ſimplicitate, comitate,
Cenſu, ſanguine, gratia, decore.

Quippe & certamine pentaterico dicto in Pōpeii theatro cum per Clinium Rufum Nero Nioben ſe pronuntiaturum polliceretur, Lucanus Orphéa ex tempore recitauit, coronaq́; Donatus eſt. Quare Imperatoris inuidiam ſibi concitauit. Interdictum eſt igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noſter tibi præferetur Orpheus.

Sperans itaq; ultionem, Piſonianæ in Neronem coniuratiōi, ſed parū fauſte hæſit, quod ipſe fatetur, cū ait.

Conſilio, iuſſuq́; Deum tranſibis in urbem
Magne tuam, ſummusq́; feret tua buſta ſacerdos.

Corpus enim Pompeii niſi extincta Cæſarum familia Romam transferri non poterat, Verum detecta coniuratione nequaquam animi conſtantiam præſtitit, facile enim confeſſus, & ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam inter ſocios ream nominauit, ſperans impietatem ſibi apud impium principem profuturam. Acceptoq́; mortis arbitrio codicillos ad patrē uerſibus quibuſdam exarauit, largiterq́; epulatus brachia ad ſecandas uenas præbuit. Cumq́; frigeſcere pedes, manusq́;, & ſpiritum cedere intellexiſſet, uerſus pronuntiauit, quos per huiuſmodi imaginem de milite fecerat.

Sanguis erant lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, ſudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum eſt pro uulnere corpus.

Pridie calendas Maias deceſſit Attico Veſtino, & Nerua Silio conſulibus, quo cōſul deſignatus cū Plautio Laterano erat. xxvii. ætatis annum agens. Sepultu in hortis ſuis, ubi tale potuit inſcribi epigramma.

Bethis habet natale ſolum, eſt Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix luna octonos cælo confecerat orbes,
Cum me Roma ſui reſperſit tybridis unda,
Seruatumq́; foro traxit, Phœboq́; dicauit,
Hinc ſyluæ geminæ faces, reus inde ſagitta,
Orpheus ingrati ſtimulus, liuorq́; tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharſalia, noſtræ,

Inuidit famæ Nero, prò muſæq; canentis
Interrupit opus gladio, uenisq; reſectis
Aſſertore ſacros maculauit ſanguine uultus.

Saturnalia ſcripſit, Syluarum libros.x. Medeam. Orpheum.incendium urbis.incendium troianũ. Oratione ſua Octauium Sagittam, qui Pontiam cõfoderat, damnauit. Pharſaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui ſeptem noſtro tempore diligentiſſime emendati, impreſſiq; ſunt. Eſt enim uarius, copioſus, ſublimis, concitatus, et, ut Quintilianus dit, oratoribus non minus, quàm poëtis imitãdus, & ipſe in præfatione quadam ætatem, & initia ſua cum Vergilio comparans auſus eſt dicere, & quantum mihi reſtat ad Culicem?

Apud Cornelium Tacitum legitur.

Conſulibus Silio Nerua, & Attico Veſtino coniurationem in Neronem cœptã, & in primis Lucanum Anneum coniuraſſe, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; oſtentare uanus aſſimulatione. tum detecta coniuratione Lucanus Aciliam matrem ſuam inter conſcios nominauit, promiſſa impunitate. Sed Nero poſt mortem multorum Lucani cædem imperauit. is profluente ſanguine ubi frigeſcere pedes, manusq; & paulatim ab extremis diſcedere ſpiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus a ſe carmen compoſitum, quo uulneratum militem per eiuſmodi mortis imaginem obiiſſe tradiderat; uerſus ipſos retulit, atq; illi ſuprema uox fuit.

Laus Deo honor & gloria.

09646

Aldine
502
L932.L1

Coll. 1042 co 79 8 / 159 pc.

140 feuillets 1re rel.

contrefaçon de l'édition de 1502